

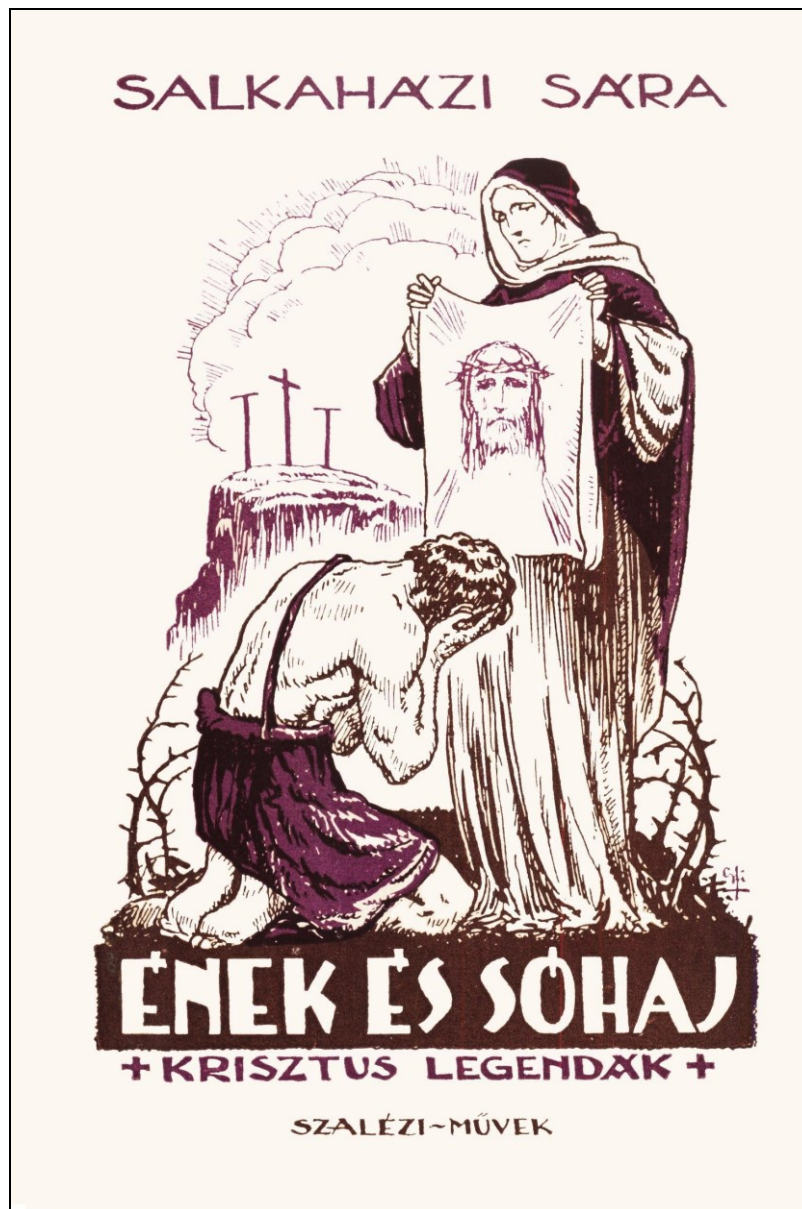
Salkaházi Sára

Ének és sóhaj

Krisztus-legendák

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Salkaházi Sára
Ének és sóhaj
Krisztus-legendák

Nihil obstat. Carolus Szitkey Soc. Sal. censor dioecesanus.
Imprimatur. No. 7457/1947. Vacii, die 28-a Octobris 1947. + Josephus episcopus.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Szalézi Művek gondozásában jelent meg 1947-ben. Az elektronikus változat a Szociális Testvérek Társasága engedélyével készült. A programot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szociális Testvérek Társasága tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
A virradat	5
A gyermek.....	7
Elbocsátás előtt	11
Láss!	15
Két árnyék között.....	21
Barabbás a kendő előtt.....	27
Cirenei Simon	33
A csodálatos bor.....	39
A kender, az érc és a fa álma	42
És a kereszt felragyogott... ..	47
A katona és a kisfiú.....	54
Ének és sóhaj.....	58
Szent karácsony éjjel.	62
Salkaházi Sára szociális testvér (1899–1944).....	65

Bevezetés

Ének és sóhaj

kísérte a Krisztus-legendák szerzőjének, Salkaházi Sára szociális testvérnek életútját is.

Élete: csupa ének, csupa dal. Szeme mosolygott, ajka tréfára nyílott, szava fölemelt, keze segített, Szent Pál módjára mindene lett mindenkinek.

Halála: halk sóhaj, melyet nem hallott, csak a fölséges Úristen, Aki elfogadta önkéntes életfelajánlását, s Aki megengedte, hogy embermentő munkájáért elhurcolják, és Sára testvér, a mai idők gyermeke, az első keresztény vértanúk nyomába lépjen.

Élet-éneke és halál-sóhaja benne zeng ezekben a Krisztus-legendákban, melyet halála előérzete közben ő maga rendezett sajtó alá.

Amikor írását átadjuk az olvasóknak, kívánjuk: bár tovább zsongana a lelkekben az a dal, melynek első dallamát példaadó életével és hősiek áldozatával ő kezdte el zengeni a magyar éjszakában!

A virradat

Nyugat felől hosszú, siető léptekkel szaladt a városka felé az alkonyat. Minél közelebb ért, annál halkabb lett a városka zaja s annál sötétebb lett az ég. Végül megérkezett s ekkor ráfeküdt a házakra, utcákra, terekre a csend és az éj...

Az estébe halványan világító ablakok lassan mind kihunytak. Csak egyetlen házban lobogott még az olajmécses. Sárgás fénye meg-meglibbent az ablakon belopakodó szellőtől. Alig világította be a szegényes, tiszta szobát. De nem is kellett nagy világosság annak, aki a szobában volt.

A pergamentekercsre így is elég fény hullott s a Lányka a szerény világosság mellett dobogó szívvel, ragyogó arccal olvasott:

„Abban az esztendőben, mikor meghalt Oziás király, láttam az Urat. Magas és kiemelkedő királyi széken ült és ruhájának szegélye eltöltötte a templomot. Szeráfok lebegtek felette, mindegyiküknek hat-hat szárnya volt. Kettővel befödtek arcukat, kettővel befödtek lábukat és kettővel lebegtek és mondták egymásnak: Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene, dicsőségével tele az egész föld!”

Itt abbahagyta a Lányka az olvasást, mert szíve csordultig telt szeretettel, bámulattal, vágygal és a fölség imádatával. Halk, finom mozdulattal megsimogatta az Írást és alig rebbenő sóhajjal lépett az ablakhoz.

Akkor a csillagok már mind fent voltak. A sötét majdnem fekete égen kápráztatóan ragyogtak, tündököltek, mint az örök Isten trónusának szögei. Fenséges némasággal néztek szemközt a földdel...

A Lányka ott állott az ablak előtt. A fénytől lobogó csillagokat nézte és nyomukban kereste az Úr kezét. Szívében, lelkében az előbb olvasott szavak zsongtak s mintha hallotta volna a szeráfok szárnylebbenését...

Éneket hallott, vagy ő maga, szíve, lelke dalolt, nem tudta, csak azt érezte, hogy az egész világmindenség zengi csodálatos, halk, alig hallható s mégis mindent betöltő énekét:

– Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene, dicsőségével tele az egész föld!...

Karjai kitárultak a végtelen felé. Szemét lehunyta és átadta magát a hódolat, imádat szent ritmusának...

Percek múltak, órák múltak. Csend volt. Olyan mély, olyan mindent átfogó, olyan hatalmas, mintha már soha többé ezt a csendet zaj meg nem zavarhatná.

S mégis. Az olajmécses halkan sercegni kezdett a kifogyó olaj haldoklásának panaszos hangjával. De a Lányka imádságát ez sem zavarta. A mécses a maga nyelvén még fel-felkiáltott, aztán fellobbant, nagyot sóhajtott és meghalt. Most a kis szobára is ráborult a teljes sötétség.

S ekkor valami csodálatos dolog történt. A szobácskában különös fény kezdett ragyogni. De a Lányka a fényt sem vette észre, mint előbb az olajmécses halálát.

Ez a különös fény csodálatosan ragyogott. Élt, mozgott, lüktetett, dobogott. Majd felvillant s eltűnt, de a világosság azért ottmaradt. S a világosság közepén a Küldött állott: az Angyal. Kezében virág: az Ég illata. Arcán ragyogás: az Ég öröme. Szemében fény: az Ég szeretete.

Megszólalt s hangjából mennyei zene bűgött:

– Üdvözlég!

A Lányka megfordult. Eddig hunyt szeme felnyílt s az Angyalra nézett. Szeméből a látásnak olyan mélysége csillogott, homlokáról a tisztaságnak olyan tüze világított, arcáról a szeretetnek olyan melege sugárzott, hogy az Angyal abban a pillanatban meghajította térdét:

– Kegyelemmel teljes! – kiáltott fel elragadtatással. Percnyi mézédés, illatos csend után folytatta csak, még mindig térdrehullva:

– Ne félj. Kedvet találtál Istennél.

És átadta az üzenetet.

A Lányka megrendülten hallgatott. Csupán egy kérdést tett. S az Angyal válasza gyors volt, végtelenből jövő, végtelenbe csengő:

– A Szentlélek száll tereád és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged...

Ekkor a Lányka is térdrehullott. A Lélek, az Erő elé tárta karját s tiszta, halk hangja felcsengett:

– Íme, az Úrnak szolgálóleánya vagyok. Legyen!...

A fény ismét élni, mozogni, lüktetni, dobogni kezdett, majd végleg ellobbant. Az Angyal eltávozott.

De Mária ottmaradt térden. Kitért karja összecsukódott, mintha magához ölelt volna valamit.

Még sötét volt és csend volt.

Aztán a csend lassan és halkán énekelni kezdett, a sötétség lassan és nehezen feltápáskodott és elindult.

Virradt...

(1942. március)

A gyermek

A Szegény Ember azzal az erős szándékkal indult el otthonról, hogy ma erőt vesz gyengeségén és hazahoz valamit. Mert már hosszú idő óta nem talált munkát, hiába ajánlkozott itt és ott, hétről hétre súlyosabbak lettek a gondok, vigasztalanabb a jövő. Már napok óta alig evett. Családja is éhezett, s a siránkozó asszony és a beteg gyerek jajongása már nagyon a lelkére ült.

Csak gyáva volt és még nem tudta megtenni azt, amit már napok óta kitervelt. De ma már egészen elöntötte az elkeseredés, irigység, elégedetlenség. Keserű gondolatokkal járkált az utcán. Csak bolyongott összevissza, várta, hogy az éj sötétje boruljon a városra, mert sötétség, éj kellett ahhoz, amit véghez akart vinni.

A Gazdag Ember házát messze elkerülte. Jól ismerte arrafelé a járást, sötétben is eltalál oda, nem szükséges, hogy nappal a ház körül lássák ácsorogni.

Amint azonban beállott az est, siető léptekkel ment a Gazdag Ember háza elé. Óvatosan járkálta körül. Tudta, hogy merre kell menni, tudta, hol tartja pénzét a Gazdag Ember, mert azelőtt többször is dolgozott nála napszámba.

Ismerte a Gazdag Ember cselédjeit is s így nem félt attól, hogy esetleg egyik, vagy másik észreveszi: egy ügyes hazugsággal megmenekülhet.

A házban már minden csendes volt. Óvatosan, nesztelenül lépegetett. Nesztelenül, csendesen osont a házba, majd a szobába, ahol a Gazdag Ember kincseit tartogatta. Néhány erős feszítővas volt nála.

Kezét előrenyújtotta s úgy tapogatódzott óvatosan előre a szobában. A megérintett tárgyakon végigszaladt kezével, de rögtön más után, a pénzesláda után keresett a sötétben.

Aztán végre azt is végigtapinthatta. Gyors ujjakkal szaladt végig rajta. Két erős pánt kapcsolta a fedelet a ládához. Finom ötvösmunka volt a pánt, különféle minták domborodtak a tenyere alatt, amint keze elsiklott felettük.

A Szegény Ember mosolygott. Egy percig úgy maradt: térden és két kezével a két pántot ölelte.

– Nem segít semmi! – mosolyogta magában, – ti sem! A kincs mégis enyém lesz!

Majd egy csúszással ismét közelebb kúszott. Maga mellé fektette a feszítővasakat s az egyikkel megpróbálta felfeszíteni a pántot. Mikor látta, hogy azzal nem boldogul, egy másikat vett elő. Aztán egy harmadikat. Aztán ismét előről kezdte.

Benn volt a munkában. Homlokán már gyöngyözött a veríték, halántéka már pattogott is lüktetve, de a pánt csak nem engedett.

Erős és megmozdíthatatlan volt.

A Szegény Ember egy pillanatra abbahagyta a munkát és halkán szitkozódott.

Aztán ismét nekifeszült. Az erős, szilárd pánt lassan-lassan mégis csak megmozdult. Először csak azt érezte, hogy kicsit enged szilárdsága.

Majdnem hangosan felujjongott. S újult erővel, újult örömmel folytatta a munkát. Néhány perc múlva, de nagy, nehéz munkáspercek múlva: felemelhette a pántokat.

Vigyázva hajtotta fel őket s vigyázva nyitotta fel a láda tetejét. A sötétben semmit sem látott s kezeit úgy nyújtotta lefelé a láda belseje felé, mint a vak ember, aki egy edényben a vizet akarja kitapogatni.

Néhány ékszer volt az első, ami a kezébe akadt. Azokat szépen, csendesen félrerakta.

– Ez a rubincsat – ismergette magában, amint meg-megtapogatta őket. – Ez pedig a nagy smaragdgyűrű. Ez itt a gyöngynyaklánc. Ez meg az asszony gyémánt nyakéke. Ahá, ez a leány opálkövel kirakott teknősbéka fésűje. Ez a gránát karkötő ... sokszor láttam... – szépen sorjában maga mellé helyezgette az ékszereket.

Most kis zsákocska következett.

– Pénz! Végre pénz! – suttogta örömmel maga elé.

Kiemelte a kis zsákot. Nem bajlódott sokat a feloldozással, késével megszegte oldalát.

Nem volt óvatos, mert a felszakított helyen egymásután hangos csörrenéssel potyogtak a pénzdarabok a szoba kövezetére.

Megmeredt egy percre. Nem mert mozdulni.

Feszülten figyelt. Hallgatódzott. Semmi neszt sem hallott.

De azért sokáig maradt mozdulatlanul a térdén.

Csak nagyon sokára mert ismét megmozdulni. Most aztán már kétszeres óvatossággal tapogatódzott. A kis pénzdarabok után nyúlt. Azokat is végigsimította, hogy meggyőződjék róla nem rézpénz-e? S mikor meggyőződött arról, hogy csupa ezüst meg arany, egy magával hozott kis kendőbe kötötte a zsákot.

Aztán szépen visszarakta az ékszereket.

Sorjában egyenkint tette vissza a ládába s mindegyiket végigsimogatta mégegyszer.

Végül nesztelenül, vigyázva visszaeresztette a láda tetejét, majd ráhajtotta a pántokat is. Tudta, hogy a pántokat többé vissza nem kalapálhatja, tudta, hogy a Gazdag Ember, amint belép a szobába, azonnal észre fogja venni a betörést, de ez nem bántotta.

– Ékszer nem vittem, a pénz pedig mindenütt egyforma. Nem fogják tudni, hogy én voltam. Vigyázva fogom kiadni. Az aranyakkal különösen óvatosan kell bánnom. – Elmélkedett egy kicsit magában.

A kendőbe csavart pénzt elrejtette ruhájában, aztán oldalt nyúlt és felemelte a feszítővasakat.

Még féltérden volt, amikor hirtelen árnyék vetődött rá. Egy pillanatra, de csak egy pillanatra megmeredt.

– Ahol árnyék van, ott világosság is van! – nyilallott át agyán s a következő pillanatban már talpon volt s hirtelen mozdulattal hátralendült.

Az ajtóban ott állott a Gazdag Ember.

Balkezében magosra emelve méceszt tartott, jobbában pedig, mellyel az ajtó nehéz selyembrokát függönyét tárta szét, hosszú éles kard csillogott.

A Gazdag Ember arcán kaján mosoly vigyorgott. A tettenérés kaján káröröme rítt le róla.

A Szegény Ember feje fölé emelte a feszítővasat s úgy tartotta ütésre készen. Hirtelen szemmel megvizsgálta a kardot s nyugodtan állapította meg, hogy rövidebb, mint vasa.

Némán néztek farkasszemet egymással.

A Gazdag Ember és a Szegény Ember mindkettő haragos rossz szívvel.

Az egyik a gazdagság pöffeszkedésében, kapzsiságában megkeményedett, a másik a szegénység nyomorában, türelmetlenségében, pizskában megkérgesedett, elromlott szívvel s mindketten készen a gyilkolásra.

A Szegény Ember arca sötéten, komoran feketéllett a Gazdag Ember felé. Nála mindenbe ment a játék. Becsülete, élete, családja függött a következő percektől.

A Gazdag Ember kaján arca még kajánabb lett. Fölényes biztonsággal érezte a Szegény Ember levertségét. Egy-két kiáltás, egy kis láрма: s az egész ház máris itt terem. Erős, markos cselédek s a Szegény Embert máris elviszik.

A Szegény Ember, amint ott állott, hirtelen maga is érezte ezt. De nem akart engedni egy tapodtat sem. Ajkai szorosan tapadtak egymásra, szájában megavasodtak a ki nem mondott szitokszavak, fogai megcsikordultak.

A Gazdag Ember mindig magasabban állott.

Most egyszerre mindketten megmozdultak.

A Szegény Ember meglendítette a vasat, a Gazdag Ember pedig éppen kiáltásra nyitotta száját.

Csak éppenhogy egyik sem tudta megvalósítani szándékát.

Mert hirtelen Keletről, a keletre nyíló ablakon keresztül nagy és különös világosság zuhant be a szobába. Különös világosság volt. Világosság: aranyszínű, szép világosság, tömör, súlyos világosság.

A Gazdag Ember és a Szegény Ember felkapták fejüket és az ablakra tapadt szemmel bámulták ezt a fényt. A különös világosság arcukra verődött, szemükig mászott.

Mindketten lehunyták szemüket.

A Szegény Ember keze leesett, a feszítővas csendesén kihullott kezéből és nesztelenül terült el a szőnyegen.

A Gazdag Ember szája hangtalanul csukódott.

A szemükbe suhant világosság lefurakodott szívükig.

Szívük, rossz, romlott szívük hangosan dobolt. Fülükig, agyukig szaladt, ijedt, megzavart káoszos pergése.

Sokáig álltak így némán, hunyt szemmel.

Aztán mikor felnyitották szemüket: csodálkozva látták, hogy a különös fény valahogy nincs a szobában, csak messziről, messze Keletről világol igen-igen halványan.

– Ni, hogy ragyog a Gazdag Ember arca – gondolta a Szegény Ember, amint ránézett a Gazdag Emberre. – Akinek így ragyog az arca, az nem lehet rossz ember. Jót pedig meg nem ölhetek.

– Ni, hogy ragyog a Szegény Ember arca – gondolta a Gazdag Ember, amint ránézett a Szegény Emberre. – Akinek így ragyog az arca, az nem lehet rossz ember. Jó emberre pedig nem hívhatom szolgálóimat.

És néztek bámuló szemmel egymásra, nézték egymás különösen ragyogó arcát.

Sokára megmozdult a Szegény Ember.

– Meg akartalak ölni – mondta s egy roskatag lépést tett a Gazdag Ember felé. Ebben a lépésben benne volt teljes megadása: itt vagyok, fogass el!

A Gazdag Ember is megroskadt:

– El akartalak fogatni és a törvény elé vinni – mondta és tenyerét kifelé fordította. Itt vagyok, leüthetsz, mondta ez a kifelé fordított tenyér.

– Loptam tőled – folytatta a Szegény Ember és kinyújtott kézzel tartotta a Gazdag Ember felé a kendőbe kötött zsákocskát.

– Előre örültem vesztednek – folytatta a Gazdag Ember megtörtén.

És állottak szemközt egymással, egészen szerényen és összetörtén, ráébredve saját rosszaságukra.

Sokáig volt csend.

– Itt a pénzed – mondta kicsit sürgetve a Szegény Ember, mert nagyon égette a kezét a lopás.

– Tartsd meg – felelte a Gazdag Ember, mert nagyon szégyenítette a másik szegénysége.

– Loptam tőled!

– Neked adom!

– Nekem adod? – buggyant ki hörögve a hitetlenkedés a Szegény Ember szájából.

A Gazdag Ember bólintott.

– Nincs munkád? – kérdezte később.

– Nincs – felelte tompán a Szegény Ember – már hetek óta.

– Felfogadlak.

– Hűségesebb szolgád leszek, mint a leghűségesebb kutya...

– Te leszel szolgálóim felügyelője ...

A Szegény Ember melle meghördült. Feje kóvályogva zuhant mellére. Szemét lehunyta, és szemhéja alól különös, forró, édes forrás buggyant ki. Hosszú, hosszú évek óta nem történt ez meg, csak nagyon-nagyon régen, valamikor gyermekkorában pergett szeméből ez a különös, áldott, meleg cseppecske.

A Gazdag Ember, amint így látta maga előtt a Szegény Embert, megrendült a másik boldogságától.

– Mennyit kellett ennek szenvednie, ha boldogságában sírni tud! – gondolta.

S az ő szemét is elöntötte egy édes forró csepp. Mellében nagyon megszorult valami. Gyorsakat nyelt. Szólni akart, de nem tudott.

A Szegény Ember kinyitotta szemét és ránézett a Gazdag Emberre. S látta, hogy a Gazdag Ember szeméből is lassan csurran a könny.

– Mennyire sajnál engem, ha velem együtt sírni tud – gondolta.

És néztek, néztek egymásra. Szemükből lassan, halkán, csendesen pergett a könny. Arcukat folytonosan mosta ez a csendesen pergedező patak. Szemükben különös fény világolt, fénye annak a tűznek, ami szívükben lángolni kezdett.

Úgy érezték mindketten, hogy nagyon-nagyon szeretik egymást, hogy nagyon-nagyon testvérei egymásnak.

Pirosan, bíborosan ömlött szét lelkükön a szeretet s arcbőrüket szép pirosra festette a belső lángolás színe. A Gazdag Ember finom, ápolt, puha keze megfogta a Szegény Ember kerges, durva kezét. A két ember tenyere melegen szorult egymáshoz.

Szemüket ismét nagyon vonzotta az ablak.

Kínéztek.

A különös világosság még mindig ragyogott messze.

Éjfél volt és mégis hajnalodott...

Amint így kifelé néztek és egymás kezét fogták, mindketten érezték, hogy valami erős, nagy titkos Hatalom tette a kezüket egymáséiba. Érezték, hogy a titokzatos erő nélkül sohasem állhatták volna így egymás mellett. Valami történt ott, messze Keleten ...

– Valami történt... – buggyant ki a Szegény Emberből halkán és az ismeretlen hatalom erejétől megfélemlítve.

A Gazdag Ember is kifelé nézett.

Szeme erőteljesen furakodott a távolba.

De nem látott semmit.

Tehetetlenül ejtette le vállát:

– Talán egy Gyermeke született valahol... – mondta bizonytalanul.

A Szegény Ember rábólintott:

– Talán egy Gyermeke született valahol...

S bizony, egy Gyermeke született...

(1929. december)

Elbocsátás előtt ...

A testvérei már régen meghaltak. S testvéreinek gyermekei sem éltek már. S azok gyermekei is öregedők voltak, hosszú évekkal hátuk mögött. Nagy, erős fiaik voltak. Családosak. Unokák is akadtak. Kisebbek, nagyobbak. S az unokák is nőttek, növekedtek. Olyik már beszélni is kezdett meg járkálni. De volt nagyobbacska is köztük. A legnagyobb hét éves volt.

Ez a legnagyobb sokat volt vele. Szerette a maga gyermekmódján. Mert az Öreg Ember, aki nagyon ritkán és nagyon keveset és nagyon nehezen beszélt – mintha a megmérhetetlen évek hosszúsága nemcsak a szeme világosságát, de hangja csengését is elvitte volna – ha néha-néha mégis megszólalt, fáradt hangja fáradt szavait szívesen adta a kis fiúnak.

A kis fiú néha megfogta az Öreg Ember kezét s olykor megindultak. Csak megindultak, mert menni már nem tudtak. Egy-két lépést tett az Öreg Ember a háztól elfelé, aztán máris meg kellett állniok s le kellett ülniök a szomszéd ötvös háza előtt. Az Öreg Ember már csak vonszolta magát, öreg lábai nem bírták rogyant testét.

Órákon keresztül elüldögélt, összekulcsolt ráncos keze nem mozdult. Fejét mindig lehajtotta, s szája hangtalanul mozgott. A kis fiú sokszor elnézte, amint így némán üldögélt és sokszor szerette volna tudni, hogy az Öreg Ember vajon alszik-e ilyenkor vagy ébren van? A szülei azt mondták, hogy alszik, és nem szabad zavarni, de ő nem hitte.

Egyszer odament hozzá és csöpp gyermekkezét rátette az Öreg Ember összekulcsolt, sovány kezére:

– Ugye, nem alszol most? – kérdezte csengő hangon.

Az Öreg Ember még úgy maradt egy pillanatig, aztán arcán mosoly futott keresztül. Nem válaszolt, csak megrázta fejét.

A gyermek élénk fekete szeme rácsillogott az Öreg Ember arcára:

Tudtam, hogy nem alszol. Ugye, beszéltél valakivel?

Az Öreg Ember megint csak bólintott, de arcáról eltűnt a mosoly, csak mélységes komolyság öntötte el.

Ettől kezdve az öreg Ember egy-két szót oda-odaejtegetett a kis fiú lelkébe s a gyermek ujjongó, tiszta hangjából hallotta, hogy jó helyre esett.

Egyszer aztán a kis fiú különös dolgokat vett észre.

Az Öreg Ember egy idő óta, ha magányosan, hallgatagon ült, nem hajtotta meg mélyen fejét, mint azelőtt, hanem valahogyan különösen felszegte és világtalan, fénytelen, nem látó szemével felfelé meredt. Szemöldökét néha összeráncolta és szemhéját összehúzta, mintha jobban akarná látni azt, amit lát, képzel, vagy sejt.

Szája nem mozgott hangtalanul, hanem szorosan, nem nyílón tapadtak egymásra ajkai, mint olyan embernél, aki feszülten figyel más szavát.

Ráncos, öreg keze nem volt szorosan összekulcsolva, hanem szétterülten feküdt ölében, s néha-néha meg-megemelte s kifelé fordított tenyerével néha úgy látszott, mintha meg akarna fogni valamit, néha meg mintha esengene valamiért.

A kis fiú látta mindezt és nagyon csodálkozott.

De sokáig nem kérdezett semmit. Várta, hogy majd az Öreg Ember beszélni kezd.

De az Öreg Ember hallgatott.

A kis fiú aztán egyszer mégis csak megkérdezte:

– Ugye, most nem beszélsz senkivel? ... Ugye, most neked beszél valaki? ...

Az öreg Ember nem felelt, de keze igenlően szorította meg a kis fiú kezét.

Aztán azt is észrevette a kis fiú, hogy az öreg Ember most gyakran mosolyog. A szája állandóan csendes mosolyban fürdött, s arcán valami különös ragyogás táncolt.

A kis fiú bámulva nézte mostanában az Öreg Ember arcát. Mintha ezer ránca elsimult volna, vagy csak a kis fiú látta így? Mintha rogygyantsága egyenessé lett volna, vagy csak a kis fiú szemében nőtt meg? Mintha beesett, világtalan, fakó szeme mélyén valami olthatatlan tűz kezdett volna lángolni, vagy a kis fiú csak képzelődött?

Pedig úgy volt. Mindennap figyelte. Igen, valami tűz kezdett izzani a szemében s mintha ez a tűz mindennap jobban égett volna s mintha ez a tűz kiégette volna szemének vakságát.

A kis fiú egy napon gondolt egyet, s ez a gondolat egészen megdöbbenetette.

Így tartogatta magában döbbeneten néhány napig, de ezalatt a néhány nap alatt még jobban körülfonta szemével az Öreg Embert.

Aztán mégis csak megkérdezte:

– Ugye, most már látsz?... – remegve lobbant ajkáról a kérdés.

Az öreg Ember nem felelt.

A kis fiú közelebb lépett hozzá, megfogta kezét, hangjában izgalom lobogott:

– Ugye, most már látsz?... – kérdezte ismételten.

Az Öreg Ember megint csak nem felelt. Sokáig hallgatott. Csak nagysokára szólalt meg:

– Kezdek ... – mondta vontatottan, s a kis fiú bámulva hallotta, hogy fakó, rezgő hangja is mintha megváltozott volna. Tisztább, egyenesebb lett.

– Mi lesz? – kérdezte a kis fiú, mert tudta, hogy valaminek lenni kell, ha ennyi minden történt az Öreg Emberrel.

Az Öreg Ember közel hajolt a kis fiúhoz:

– Meg fogok halni... – ez a pár szó úgy csordult ki belőle sejtelmesen, megrázóan, nagy-nagy boldogsággal.

A kis fiú az Öreg Ember arcába nézett. Az Öreg Ember arca békésen ragyogott.

A kis fiú rátette kezét az Öreg Ember kezére s valahogy sürgetően megrázta:

– Mi lesz? Mi lesz?... – kérdezte megint, mert nem hitte, hogy az öreg Ember meg fog halni.

Az Öreg Ember nem válaszolt.

A kis fiú ránézett és látta, hogy az Öreg Ember felszegei fejét és világtalan szeméből kigyulladó fénnel néz, néz, néz valamit...

A kis fiú félve és különös, mélységes bámulattal nézett felfelé, ahova az Öreg Ember szeme meredt, de nem látott semmit.

Hangja is félénk volt, halk volt, mikor megkérdezte:

– Mit látsz? ...

De vagy háromszor kellett megkérdeznie, míg az Öreg Ember felelt. Kérdései mind halkabbak lettek s csak mikor utoljára, szinte érthetetlenül elsuttogta:

– Mit látsz?... Mondd, mit látsz?... – akkor felelt az Öreg Ember.

Hangja mély és csendes volt, mint egy nagy hatalmas, nyugalmas folyó és nagyon lassan, nagyon komolyan beszélt, mint amilyen lassan és komolyan a nagy és nyugalmas folyók folynak.

– Nagyon-nagyon régen volt, mikor egy Hangot hallottam, s akkor, akkor nagy sötétség borult szememre, hogy többet ne lássak, csak halljak ... s tudtam, mert a Hangot hallottam, hogy ez a sötétség sokáig fog tartani... de tudtam, mert a Hangot hallottam, hogy a sötétség majd egyszer oszladozni kezd... tudtam, mert a Hangot hallottam, hogy egyszer világosságba röppen a szemem...

Néhány pillanatig hallgatott.

A fiúcska gyermekarca nagyon komoly volt.

Mély megilletődéssel kérdezte:

– És most?... Most már...

Az Öreg Ember arca ragyogott, de fejét lassan ingatta:

– Nem... még nem ... Még mindig sötétségben vagyok ... de látod... látod ... ott, nagyon-nagyon messze ... elérhetetlen messze, valami csillámlík,... egy pici, nagyon pici Mécsest gyújtott meg Valaki... s ez a pici Mécse mérföldeken keresztül is belevilágít az én vakságomba ...

Ismét hallgatott.

– Aztán látod... – folytatta lobogó hangon – az a pici Mécse növekedik... közeledik ... s azért... azért vagyok boldog, olyan nagyon boldog, mert tudom, hogy ez a Mécse most már mind jobban közeledik, hogy már nincs messze az az idő, mikor egészen itt lesz... mikor meglobban az én kezemben... és akkor ...akkor az én nyomorúságos, világtalan szemem mégegyszer fellobog, mégegyszer látni fogja mindazt, ami itt van körülöttem... mindent és mindenkit és aztán lehunyom szépen, hogy ne lássak többet soha, soha mást, mint annak a pici Mécsenek egyre növekvő lángját... – az öreg Ember hangja izzott, áradt, tele volt szárnyalással, lelkesedéssel.

A kis fiú szomorúan rázta fejét:

– Nem tudom, mit mondasz... nem értem, amit beszélsz ... mért akarod behunyni a szemedet, ha egyszer látni fogsz? ...

Az Öreg Ember titokzatosan mosolygott és lágyan simogatta a kis fiú haját:

– Mert aztán már hunyt szemmel is látni fogok...

A fiúcska komoly arca még jobban elkomolyodott, s a nagy érthetlenség, ami előtötte, szinte megbénította. Az Öreg Ember napról-napra nyugtalanabb lett. Arca ragyogását nyugtalanság árnyékolta be.

Gyakran kinyújtotta kezét a kis fiú felé és gyakran mondta izgatott hangon:

– Menjünk... menjünk ...

De alig tettek néhány lépést, megállt:

– Nem... mégsem... mondta mintegy magának – még nem... még nem ... Menjünk vissza...

Akkor visszamentek.

A kis fiú már nem kérdezett többet semmit, csak hűségesen és nagy ragaszkodással ment mellette és minden kérdés nélkül indult meg és minden szó nélkül, minden kíváncsiság nélkül fordult vissza, ha az Öreg Ember úgy akarta.

De az Öreg Ember nyugtalansága azért valahogyan rá is átcsapott. Mindennap azzal ébredt, hogy ma megint megindulnak. Nem tudta hová, nem tudta merre, minek, miért, de várta az indulást.

Egy napon megint azt mondta az Öreg Ember.

– Menjünk ... menjünk ...

De ezen a napon a szokottnál is izgatottabb volt.

Nem is várta meg a kis fiú segítő kezét, máris megindult. A kis fiú csodálkozva látta, hogy egyenesen, biztosan, tapogatózás nélkül indult.

Hozzászaladt és megfogta kezét. Kiérték a kapun és már az utcán voltak.

Az Öreg Ember megállt egy pillanatra, s a kis fiú azt gondolta, hogy most megint visszafordulnak, most elkövetkezik a szokásos: még nem.

De az Öreg Ember csak néhány pillanatig állt. Aztán megindult.

Ő vezette a kis fiút. A kis fiú nem kérdezett semmit. Mentek az utcákon keresztül.

Emberekkel találkoztak, akik csodálkozva fordultak meg a nagyon Öreg Ember után, emberekkel találkoztak, s némelyik közülök meg akarta állítani őket, szót akart váltani velük, de az Öreg Ember szótlanul, messzire meredő szemmel ment.

Nem hallott, nem látott semmit. Vagy hallott és látott valamit? ...

A kis fiú gyorsan szedte lábait mellette, alig tudott vele lépést tartani. Szívében mély és nagy csodálat terjengett ...

Nagy és csodálatos nap ez a mai...

Az Öreg Ember megindult szó nélkül... és nem fordult vissza... és megy egyenesen... ő vezeti a kis fiút... és nem fordítva ... és megy fáradhatatlanul... már talán félórája mennek... a kis fiú tudja, hogy az Öreg Ember vezeti, nem céltalanul bolyonganak... ő megy ... egyenes tartással... gyorsuló léptekkel,... és nem liheg... és nem fárad... Nagy és csodálatos nap ez a mai...

Amint kifordultak az utcából, az Öreg Ember megállt egy pillanatra és mélyet lélegzett.

A kis fiú maga előtt látta a Templomot.

Most már tudta: az Öreg Ember a Templomba akart jönni.

Ő is megállt s hol a Templomot, hol az Öreg Embert nézte. Az Öreg Ember arca piros volt, reszkető ajka némán mozgott. De csak egy pillanatig állt, aztán újult erővel folytatta útját.

Nemsokára ott állottak a Templom bejárata előtt.

A kis fiú befelé indult, de az Öreg Ember keze megállította.

Ránézett és kérdezni akart valamit, de az Öreg Ember arca olyan volt, hogy nem kérdezett semmit.

Csak állt mellette.

Az Öreg Ember az utat figyelte.

A kis fiú az Öreg Ember arcát nézte. Nem tudta, lát-e, vagy sem?

Az Öreg Ember keze egyszerre markolósan szorította meg a kis fiú kezét.

– Mit látsz?... Mit látsz?... – kérdezte az Öreg Ember és hangja izgatottan lobogott.

A kis fiú arrafelé nézett, amerre az Öreg Ember szeme vitt.

Ketten közeledtek. Még nagyon messze voltak, a kis fiú nem látta jól őket, csak azt látta, hogy egy asszony, meg egy férfi közeledik.

– Egy asszony, meg egy férfi jönnek – mondta az Öreg Embernek.

Az Öreg Ember megrázta a fejét:

– Nem... nem... – hörögte izgatottan – nem jól látod, nem jól látod...

A kis fiú megint arrafelé nézett. Most látta, hogy a közeledő férfi öregedő ember, komoly arcú, mélységesen nyugodt és biztos járású. Az asszony fiatal volt, és arca valami csodálatos mosolyba merült. A karjára nézett, s a karján csöpp gyermek volt.

– Egy férfi, meg egy asszony jönnek, az asszony karján egy gyermek van – mondta megint.

Az Öreg Ember hangja egészen suttogó lett, fojtottan tört fel belőle:

– Nem ... nem ... nem jól látod ... nem jól látod ...

A kis fiú csodálkozva nézett az Öreg Emberre s ismét a közeledők felé pillantott, de akkor azok már ott állottak a lépcsők előtt.

Az Öreg Ember elengedte a kis fiú kezét s néhány lépéssel odament az asszonyhoz.

A kis fiú észrevette, hogy az Öreg Ember minden izgatottsága eltűnt, nyugodt és szelíd lett és mindig reszkető, öreg kezét biztosan nyújtotta az Asszony felé. Az Asszony megállott. Fénylő szeme felröppent az Öreg Ember arcára és csodálatos jóssággal, csodálatos ragyogással, csodálatos melegséggel simogatta tekintete az Öreg Ember arcát.

Aztán kinyújtotta kezét és a karján nyugvó Gyermeket az Öreg Ember karjára tette.

Az Öreg Ember maga előtt tartotta a Gyermeket.

Fejét az ég felé emelte. – Megnyílt szeméből némán patakzott a könny... Nagyon lassan szólalt meg és hangja halkán, mégis hatalmas ujjongással szállott felfelé:

– Most már elbocsáthatod szolgálodat Uram, békességben a te igéd szerint...

A kis fiú összeszorult szívvel állt. Reszketett.

– Nagy és csodálatos nap ez a mai... – gondolta.

Láss! ...

I.

József a vak koldus ott ült szokott helyén.

Közömbösen, fásultan, megszokottan kunyerálta monoton hangja az alamizsnát. És közömbös, fásult hangon köszönte meg az odavetett pénzt.

Végigtapogatta érzékeny ujjával, s ha érdemes volt, valamivel hangosabban énekelte a hálát.

Csak tengette életét mások odavetett, nyomorúságos pénzéből. Mindennap új közönnyel ült helyére, mindennap az egyformaság dermesztő valósága terpeszkedett szét rajta.

Egészen közönséges, szürke, mindennapi vak koldussá lett volna, ha vakságának oka s az a rémes, szörnyű, vad éjszaka nem újult volna fel néha emlékében.

De ha nagyon-nagyon szétterült rajta a szürkeség, megszokottság, hát vad erőszakkal, önmarcangoló fájdalommal és dühvel idézte fel vaksága kezdetének első, lázas, véres éjszakáját.

Mert ezt az éjszakát nem törölte el az a harminckét esztendő, ami azóta elhagyta életét, nem homályosította el az a sok ezer nap, ami azóta lemorzsolódott, kiesett életéből. Emlékezett.

Emlékezett gazdagságára, jólétére, amelyben nyugodtan, biztosan élt, emlékezett az öröme, vígasságra, mellyel nyugodt, boldog életét derűsebbé, vígabbá tette életének büszkesége: a fia. De ilyenkor, az emlékek ilyen feltódulásakor ökölbe szorult keze és közömbös, megszokott kolduló szavakat morzsoló száján szakadozottan hörgött vissza az emlékezés.

És sokszor belevágott, beledübörgött kolduséletébe ez a marcangoló emlékezés. És sokszor dühöngött földhözcsapott tehetetlenséggel.

Saját maga szaggatta fel gyógyuló sebeit ismét véressé és csikorgó szájjal, torzult arccal zuhant az emlékezés mélysodró örvényébe. És mert csak magának élte ezeket a véresen fájó emlékeket, senki sem tudott róluk.

II.

Egyszer valami csodálatos dolog történt. Kevesen jártak az utcán, csak néha-néha ment valaki mellette el. Közömbösen ült József, az öreg vak koldus. Lépteket hallott. Lassú, nyugodt, kimért járással járt az, aki jött.

József kinyújtotta tenyerét és megkezdte szokott, kunyeráló mondókáját. S pénztváró, alamizsnára szoruló tenyerébe egy meleg, erős, kerges tenyér simult.

S valami szokatlan, de nagyon jó melegség szédült fel benne.

És monoton hangja csodálkozó, bátortalan örömmel csendült:

– Köszönöm ... köszönöm ...

Az idegen kéz végigsimította koldus piszkos kezét, s egy mély, nyugodt hang szólalt meg:

– Nincs semmim ...

– Köszönöm ... köszönöm ... – tördelte újultán József. – Te nem tudod, mit adtál! Nem tudod, mit adtál! Te idegen, ismeretlen, akit nem láthatok, te jóságos ... kezét adtál nekem... aki évek óta nem fogtam senki kezét! ...

Az ismeretlen hangja mélységes szánalommal volt tele:

– Ki vagy és hogy hívnak? És mióta éled nyomorúságos életedet?

József nem válaszolt. Kezével végigtapogatta a másik kezét.

– Ki vagy te?... Én csak egy szerencsétlen vak koldus vagyok... Mi a nevem? ... Van neve egy koldusnak? Van neve egy roncsnak? Van neve egy senkinek? Nincs, nincs! De te, te ismeretlen, te egy hang a nagy némaságban, te... ismeretlen jóság... ki vagy te?

Az ismeretlen kéréses tenyere szeretettel simogatta a koldus kezét:

– Én? Valaki, aki szeretlek. Aki, nem tudok mást adni neked, mint egy kézfogást, de meleget, szeretettel telít – és még mondott néhány jóságos mély szót és leült a koldus mellé és beszélgetett vele.

S a vak koldus, aki éveken keresztül csak hideg pénzt kapott, most különös gyönyörűséggel élvezte egy ismeretlen jóság melegét.

Érezte, hogy van valaki, aki nem megy mellette közönyösen el, akinek nem teher az ő vaksága, aki érdeklődik iránta, aki tudomást vett róla, mint élő emberről, aki nemcsak koldust lát benne, és ez az érzés előtörtte és kirántotta közönyösségéből és beszélt.

Beszélt.

– Nem voltam mindig ilyen – kezdte lassan, nehezen. – Nem voltam mindig ilyen. Nem szorultam mindig mások kegyére, szánalmára. Jómódban és boldogságban éltem. Gazdag voltam, családom volt. Feleségem és gyermekem. Oh, az elsők közé tartoztam Betlehemben! Nyugodtan és szépen éltem. S egy éjszakán megsemmisült minden! Egy éjszakán!... – itt elhallgatott.

Az emlékek véresen lángoltak fel benne, és hangja megbicsaklott.

Rövid csend volt.

– Akarod, hogy elmondjam neked? – kérdezte azután, majd sietősen hozzátette – ha nem akarod, akkor is elmondom. Mert itt kell maradnod és meg kell hallgatnod engem. Még sohasem beszéltem erről senkinek, de ma... ma úgy érzem, el kell hogy mondjam neked. Neked, ismeretlennek, akit sohasem láttam és sohase fogok látni. Meg kell hallgatnod! Meghallgatsz?... – kezével ismét megtapogatta az ismeretlen kezét, és valami különös, félénk meneküléssel simult keze az ismeretlen kezébe.

Az ismeretlen kéz megszorította az övét. Bátorítólag, biztatólag.

És József kapkodva, lihegve, emlékektől gyötörtén beszélt:

– Rettentő éjszaka volt... Nyugodtan, békén pihentünk ... Vad lármát hallottam... Vörös fáklyafény világított az utcákon ... Az ajtót rugdalták... feleségem ijedten, rémülten ébredt... a fiam sírni kezdett... az ajtót berúgták... katonák ugrottak be, öten, vagy hatan, vagy többen, nem tudom... „Hol a gyerek?” ordította vadul az egyik ... kettő engem fogott le tehetetlenné ... Feleségem a gyerekhez rohant... ellökték... én dühöngve ordítottam: „Ne bánts a fiam!” ... De az egyik felkapta ... a fiamat!... a fiamat!... megrázta... „Ez a zsidók királya?” röhögött durván... hallottam a fiam borzalmas sikítását... örültem, dühöngve szakítottam ki magam... egyetlen szorítással megfojtottam a gyilkost ... akkor mind nekem estek ... a fejem zúgott... félig agyonverten fetrengtem a földön... mellettem a gyilkos... és a feleségem mély, nagy ájulásban... társuk haláláért felgyújtották házat! az asszony bennégett... engem kimentettek... megmentettek az életnek!... Micsoda életnek!... özvegyen, gyermektelen, világtalan, vagyontalan...

Vasszorítással markolta az ismeretlen kezét, s az ismeretlen kéz megrendültén, szánalommal simogatta.

– Egy gyermek sem menekült – folytatta sötéten – egy nagy siralomház volt akkor Betlehem... sok-sok kis élet hullott akkor sírba... egy éjszakán ... mind meghaltak a gyermekek ... minden jókedv meghalt... Minden öröm meghalt... minden vígság zokogásba fulladt ... de nem... nem... – gyűlölettől, irigységtől lobbant feketére hangja – egy megmenekült... egy, egyetlenegy!... talán éppen az, akit kerestek... egy anya nem sírt gyermeke után... egy apa nem gyászolta fiát... Mért kellett ennek az egynek lenni? ... Látod, talán beletörődtem volna, ha egy sem menekült volna! ... de így... az az egy... az emlékezés arra az egyre ... ez felkavar ... ez nyugtalanít... Oh, hogy szeretném látni azt az egyet... Ma

már férfi... erős, egészséges ... nem tud arról a szörnyű éjszakáról... nem hallotta az anyák őrjöngését... nem hallotta az apák jaját... míg én itt fetrengem a porban... az emlékektől véresre marva... – nehéz, hörgő, sípoló sírás markolta meg torkát.

Nagy, félelmes, rémítő csend terjengett az ismeretlen és a koldus között. S ebben a nagy csendben szakadozva, küszködve nyögött a vak lihegése.

Lihegő, szakadozó csend volt.

Aztán a lihegés is megszűnt és nagy némaságban ültek.

– Ha legalább látnék!... – dübörgött bele a nagy csendbe a vak koldus keserves vágyódása.

Az ismeretlen biztatón szorította meg a koldus kezét:

– Fogsz látni! – mondta oly erős bizonyossággal, oly hatalmas határozottsággal, hogy a vak keze ijedten rebtent meg.

De mindjárt gyengülten esett ki az ismeretlen kezéből:

– Ne kelts bennem hiábavaló reményeket! Nincs orvos, aki meggyógyítson, nincs orvosság, amitől meggyógyulhatnék ... tudom, mert évekig próbálkoztam... mindhiába!... – mondta mély szomorúsággal.

Az ismeretlen felállt. Különös, megindult ünnepélyességgel mondta:

– Mondom neked: meg fogsz gyógyulni! Csak. légy türelemmel. Nemsokára ismét itt leszek s itt lesz Ő, aki meggyógyít. Csak légy türelemmel...

József megrendülten tántorgott fel:

– Nem értem ... nem értem ... de hiszek neked ... hiszek hangodnak ... jóságos hangodnak ... oh ismeretlen barát!

Az ismeretlen búcsúsan fogta meg a koldus kezét:

– Légy türelmes. Élj addig türelmes békén... S igyekezz elűzni szívedből a rémeket, a gyűlöletet, a vad emlékeket...

József erősen szorongatta az ismeretlen kezét:

– Mondd, ki vagy, hogy hívnak?

Az ismeretlen egyszerűen, csendesesen mondta:

– Simon vagyok, Alfeus fia, Galileabeli halász.

– Légy áldott jóságos szavaidért Simon, Alfeus fia. Türelemmel várok rád.

Aztán leült ismét és éber, figyelő füllel hallgatta a távozó halász egyenletes, komoly, kimért lépteit.

III.

És József valóban türelmesen élt. Türelmesen várt.

De néhány hét múlva érthetetlen izgalom csapott le rá. Különös izgatottsággal járkált, tapogatódzott a nagy sötétségben.

Nem lelte helyét sehol. Már nem koldult, nem könyörgött, maga sem tudta, miből élt néhány napig.

Egy napon a hirtelenjött nagy nyugtalanságot hirtelenjött nagy, széles nyugalom váltotta fel.

Nyugodtan, nagy-nagy békével ült szokott helyén s csak egy bizonyosságot érzett:

– Ma eljön.

És eljött.

– Jöjj József – mondta Simon.

És József felállt. Keze nyugodtan feküdt Simon kezében. Nyugodtan és kimérten haladt, mint Simon.

– Nem kérdezed hova, kihez viszlek? Nem akarod tudni ki Ő, aki meggyógyít? – kérdezte Simon kissé csodálkozva.

József nyugodtan, csendesesen felelt:

– Látni fogok, – és nagy-nagy bizonyosság csendült ki hangjából.

– Hiszed, hogy meggyógyít?

– Hiszem és tudom.

Aztán nem beszéltek, csak mentek.

József élénken, éberén figyelt. Úgy leste fülével a hangokat, mint mások szemükkel az érkezőt.

Simon megállt. És József is megtorpant.

Nem hallott semmit, de érezte, hogy többen vannak körülötte. Fejét zavarodottan szegezte előre. Tájékozódni akart. Nem tudta, merre áll, Aki meggyógyítja.

– Mester!... – mondta Simon. – Íme itt van, akiről beszéltem.

Most, most hallotta, hogy Valaki felállt. Kiegyenesedett, arcát arrafelé fordította és erősen figyelt.

Nem hallott semmit, de érezte, hogy nézik, erősen, mélyen, mindentlátón.

Megrettent ettől a nem látott nézéstől. Lezuhant az Ismeretlen előtt:

– Uram!... Segíts rajtam ... – könyörgte.

– Mit akarsz, hogy cselekedjem neked? – csendült fel egy Hang, de ez a hang olyan csodálatosan szelíd, biztató, mindentbetöltő volt, olyan zengő, átható, lágy és igaz, hogy József hirtelen nagy hittel emelte fejét Felé:

– Uram!... hogy lássak!...

Egy kéz suhant feje felé és pár pillanatig ottmaradt feje felett. Csodálatos, titokzatos melegség sugárzott ebből a kézről.

Aztán érezte, amint egy Arc közeledik feléje, mindig közelebb ... közelebb ... közelebb ... már ott volt egészen az ő arca előtt... gyenge leheletet érzett... különös illatot... elkábult... ismeretlen, nagy félelem ájuldozott benne ... világtalan szemeit lehunyta... halk, nagyon halk suttogást hallott:

– Láss!...

Nyilallás rázta végig testét.

Hirtelen kinyitotta szemeit.

Csodálatos mély, tiszta kékséget látott... az eget...

Hitetlenkedve, ámulván, csodálkozva, kábultan bámult ebbe a szép kékségbe ...

Csak nagyon lassan kezdett látni s akkor látta, hogy az a mély, tiszta kékség... két szem...!

S ez a szem oly végtelen jósággal, szelídséggel, szeretettel simogatta körül, hogy József szinte megrettent ettől a nagy-nagy jóságtól.

A Gyógyító most kiegyenesedett és csendes mosollyal nézte Józsefet.

József még mindig kissé kábultan meredt szét maga köré. Látott. Látott!

Szája nyílott. Nehezen, roskadozva hörögtek torkában a hangok.

Szeretett volna valami nagyot, gyönyörűt kiáltani, valami csodás felzengő hangon hosszannázni, kitérte két karját, arcán diadal világított, ragyogott s már-már ajkán lebegett az ujjongó himnusz, de azután megroskadt, látó szemét elfutották a könnyek és könnyesen, megrendültén lezuhant a Gyógyító lábához, átkarolta lábait és síró, bicsakló, szaggatott hangon csak ennyit tördelt:

– Köszönöm... Uram ... köszönöm ...

IV.

A többire már ő sem emlékezett.

Csak azt tudta, hogy egyedül maradt.

Sokáig ült egyedül. Néha lehunyta szemét és hirtelen kinyitotta. Játszogatott látásával. Nem hitte, hogy lát. Pedig látott. Visszavonhatatlanul látott.

Sokára felállott és megindult.

Megkeresni azt, aki meggyógyította.
Sohasem látott arcokat látott. Csak a hangokról ismerte meg az arcokat.
Valaki ment előtte. Egyedül ment. Szerette volna hallani hangját. De egyedül ment, hát nem hallhatta. Hanem azért csak ment utána.
– Ezt ismerem! Ismerem! – hajtogatta magában. – Ezt a járást ismerem!
A járás ritmusáról ismerte meg.
– Simon, Alfeus fia! – kiáltott utána.
Simon megfordult és várt.
József lelkendezve sietett feléje. Simon arca derűs, békés, barátságos volt.
– Ilyennek láttalak vakságomban – mondta József.
És beszélt Simonnak sokat. Szédülten, kábultan, zavaros, nagy összevisszaságban.
És Simon véghetetlen türelemmel hallgatta ezt a sietős, zagyva beszédet. Tudta, hogy a hirtelenjött látás kavarta fel azt a sok összefüggéstelen szót, hát hagyta, hadd ülepedjenek le.
Aztán hirtelen megtorpant József:
– Hol van az, Aki meggyógyított engem?
– Jöjj velem – felelte Simon.
És József ment. Nem mentek messze.
Sok-sok anyát látott. És nagyon sok, rengeteg gyermeket. És mind, mind furakodtak, mind törtettek előre valami nagy örömmel, nagy vágygal.
És a gyermekgyűrű közepén ott ült a Gyógyító. Mind Felé igyekeztek, mind Felé siettek. És Ő szelíd mosollyal ragyogott feléjük, keze áldva pihent a gyermekek fején.
József döbbsen állt. A sok apró gyermek látása felkavarta emlékeit, szörnyű, véres emlékeit.
Simon felé fordult, de Simon már nem volt ott.
Hát az egyik anyától kérdezte remegő, buggyanó hangon:
– Ki ez az ember?
Az anya sebtiben válaszolt:
– A názáreti Jézus – és furakodott előre.
József sötéten állt. Mozdulatlanul. Nem tudta meddig. Csak várt.
És lassan-lassan oszladozni kezdtek.
Már alig volt ott két-három gyermek.
Akkor tántorogva lépett előre:
– Názáreti Jézus!
A Názáreti ránézett. Olyan jóságosan ölelte át tekintetével!
– Uram!... – dadogta József – Te adtad vissza látásomat! ... Uram!... segíts rajtam!...
– Mit akarsz, hogy cselekedjem neked? – kérdezte a Názáreti már másodszor tőle.
József hörögve borult lábaihoz:
– Uram!... hogy ne lássak! Ne lássak! Vedd vissza látásomat!
A Názáreti különös mosollyal mosolygott.
Józsefből most kitört minden:
– Uram!... ragyogó gyermekarcokat látok!... Élő, nevető, ragyogó gyermekarcokat!... S az utolsó gyermekarc, ami emlékezetemben maradt, véres, torzult, holt arc: a fiam arca... – lihegve, kapkodva beszélt.
Elmondott mindent.
– Fáj, ha gyermekarcot látok... Nem tudok mosolyogni gyermekre ... Uram!... segíts rajtam... – lihegte a végén fájdalommal, sötéten.
A Názáreti ismét felé hajolt. Kék szeme tele volt vigasszal, mindent megértéssel:
– József – mondta felcsengő, tiszta hangon – monddam neked: láss!
József feje lebicaklott nagy megszágyenyüléssel.
De a Názáreti keze felemelte leesett fejét, mélyen nézett szemébe, mélyen, komolyan:

– József: láss! Necsak szemeid lássanak, láss te is! József feje zúgott. Gondolatai megakadtak.

Arcának komor, sötét, nehéz ráncai elsimultak, s lassan-lassan derengeni kezdett arca, mind jobban derengett... világított... s végül a véres, szörnyű emlékeket eltörlő diadallal ragyogott arcán a látás:

– Te vagy az Egy, aki megmenekült Betlehemből: – mondta boldog, tiszta hangon. Majd megismételte ünnepélyes lassúsággal – Te vagy az Egy, aki megmenekült Betlehemből!

A Názáreti alig észrevehetően bólintott.

– Érted halt meg a fiam! – folytatta József zengő, bűgő hangon. – Áldott légy mindörökké!

(1942)

Két árnyék között...

I.

Két ember méne föl a templomba hogy imádkozzanak.

II.

A templom magosán állott és csarnokában sok-sok oszlop örködött méltóságteljesen. Széles kőlépcsők futottak fel a templom bejárájához s ezek a lépcsők forrók és tüzesek voltak a nap melegétől.

A nap erősen és hatalmasan zuhantotta a városra melegét, s a koldusok, kik máskor seregestől tanyáztak, zsibongtak a templom lépcsőjén, most elmenekültek s lihegve terpeszkedtek szét oldalt, a szomszédos házak árnyékában.

Csak két nyomorult béna feküdt a lépcsőkön. Nagyon szenvedtek a melegtől. Néha-néha fel-feldobták roncsolt testüket, különben pedig elnyúlтан feküdtek, hunyt szemmel, arcukról hosszú piszkos sávokban szakadt az izzadság.

Egyikük fiatal volt, harminc körül. Lábán nyílt sebek bűzlöttek. Arca eltorzult néha a fájástól, de nem volt annyi ereje, hogy tovább vonszolja magát.

A másik idősebb volt, csúnya előreálló állkapoccsal. Ritka szakálla rendetlenül és gondozatlanul csapzott. Apró, mélyenülő szemekkel pislogott.

Két nyomorék, csúnya koldus volt, undort érzett, aki rájuk nézett.

Néha, ha egy-egy felmenő elhaladt mellettük, rövidke pillanatra árnyék vetődött rájuk. Ilyenkor felnyitották szemüket és feltátogó szájjal habzsolták a pillanatnyi enyhületet.

Utána még keseredettebb arccal, mélyültebb ráncokkal fetrengtek tovább.

Az egyik, a fiatal, néhány lépcsővel feljebb feküdt. A hőség mind erősebben tapadt rá, azt hitte, szétmállik a melegtől. Háta izzón forrósodott a lépcsőn. Minden tagja tüzes volt már a melegtől. Fejét óriásnak érezte. Halkan, egyenletesen, de őrjítőn lüktetett halántéka. S valahányszor lélekzett, orrán keresztül valami nagy forróság szaladt mellére. Melléről azután mind agyába tódult a meleg s ott vadul kavargott. Hunyt szemhéján keresztül is látott valami gyorsan mozgó lila karikát.

Így feküdt. Egyszer aztán, mikor a forróság ostora igen erősen végigvágott rajta, nagy erőfeszítéssel feldobta roncs testét.

A feldobott test kicsit felugrott, aztán néhány lépcsőt gurult lefelé.

Nekiütődött a másiknak. A másik felrázottan tespedéséből, dühöset káromkodott.

– Hagyd – mondta a fiatal. Hangja monoton volt, színtelen, mintha a nap torkából is kiszívta volna az életet. Az idősebb szeme ellenségesen villant. Szája dühösen húzódott szét és csúnya ritka fogai közül odaköpött a másik arcába.

A fiatal arca eltorzult a dühtől. Lobbanó indulat lángolt fel benne, s mert amúgy is rosszul feküdt, megpróbálta, hogy nyomorék lábával megrúgja társát.

A másik felemelte öklét, s már éppen egymás testét érte volna a két nyomorék ütése, amikor hirtelen árnyék vetődött rájuk.

Gúnyos, fennhéjázó nevetést hallottak, s megzörrent a pénzeszacskó:

– Aki erősebbet üt, azé a sziklus!... – mondta egy kemény, zsíros hang.

A két nyomorék felkapta fejét és felnézett.

Egy magas, kövér farizeus állott előttük. Vastag, jólápoltság között megcsillan az ezüstsziklus. A farizeus arca kaján mosolyba szélesedett, amikor a két nyomorék meglepett, tétovázó arcát látta:

– Hát mit báméskodtok? Nem értitek? Azé a sziklus, aki erősebbet üt.

A fiatalabb arca kicsit megfakult. Leszaladt szívére a vér arra a gondolatra, hogy nyomoréktársát egy sziklusért üsse, csak azért, mert egy gazdag farizeus gyönyörködni szeretne nyomorúságos, torz mozdulataikban.

De az idősebb megrugdaltabb volt, nem látott mást, csak az ezüst pénzt s nem érzett mást, mint a kapzsi vágyat a pénz után s mert amúgy is dühös volt társára, felemelte öklét, hogy megüsse azt.

A fiatal elöntötte a gyűlölet, felemelte mankóját s legjobban szeretne volna fejbevágni a farizeust, de úgy, hogy kajánmosolyú arcát menten elöntse a vér...

Csak tartotta a felemelt mankót, s talán a farizeus észrevett valamit gondolataiból, mert egy percre félelembe szaladtak vonásai s a sziklust gyorsan ledobta, két lépcsővel feljebb ugrott, majd onnan visszafordult és szétterpeszkedő, biztonságos nevetéssel nézte, hogy miként kapnak mindketten a pénz után.

Most, hogy a farizeust nem tudta maga mögött, a fiatal is elkapta a kapzsiság, irigység s öklével az idősebb felé sújtott, akinek már kezében volt a pénz.

Szótlán csend volt, csak lihegtek és erőlködtek, hogy egymás kezéből megkaparintsák a pénzt. A fiatalabbnak sikerült kicsavarni az idősebb kezéből, de az idősebb ugyanakkor mélyen és dühödten beleharapott a fiatal kezeféjébe.

A fiatal felkiáltott és szájához emelte vérző öklét. A pénzt elejtette, s a sziklus csengve gurult lefelé. Az idősebb szitkozódva nyújtózkodott a pénz után, de hiába. Erre a fiatal felé fordította dühös, torz arcát. Érthetlenné morzsolódott szájában a káromkodás.

A farizeus nagyot kacagva, elégedetten ment föl a templomba...

A két nyomorék ismét egymásnak fordult, szemükből gyűlölet feketéllett.

– Ne üssétek egymást... Kérlek, ne üssétek egymást ... – mondta egy bizonytalan félős hang. – Itt a sziklus... – odaadta az elgurult ezüstpénzt az idősebbnek. – Neked is adok... – s egy másik sziklust nyújtott a fiatalabb felé.

A két nyomorék érdeklődve fordult a hang felé.

Egy alacsonytermetű, sovány, kis ember állt előttük. Gazdag lehetett, mert ujjain sok értékes gyűrű villogott. A köpenyét összetartó csatján szépen csiszolt, ritka rubinok piroslottak.

Szeme szürke volt s valami nagy bizonytalanság hintázott benne. Szaporákat pislogott s néha, ha más szemével találkozott pillantása, hirtelen lecsapta a földre, mintha félne, hogy olyasmit olvasnak ki belőle, amit titkolni akar.

Szép, vékony keze volt, fehér, majdnem átlátszó bőre alatt a kék erek különös mintákat rajzoltak. Látni lehetett kezén, hogy sohasem végzett nehéz testi munkát. Az idősebbik nyomorék sietve nyúlt a sziklus után, de a fiatalabb elkapta fejét s nem akarta elfogadni a másikat. A kis sovány ember sürgette:

– Nesze!...

Hát elfordított fejjel odanyújtotta kezét.

A kis, sovány ember gyorsan ejtette bele a pénzt s aztán siető, sebes léptekkel szaladt fel a lépcsőkön a templomba...

III.

A templomban hűvös volt. Csendes, alig libbenő szellő bujkált az oszlopok között és csendesen, nesztelenül sepergette a meleget.

A templom üres volt, mikor a farizeus belépett.

Megállt a közepen és körülnézett. Szétvetett lábakkal, gögösen és büszkén állott és arra gondolt, hogy mennyi mindent köszönhet neki és őseinek ez a templom.

Halk nesz hallatszott hátulról.

A farizeus megfordult.

Egy sovány, kis ember surrant be félve és gyáván s alig mert beljebb jönni. Megállt a hátsó oszlopok mellett. Ott leborult s fejét meghajtotta egész a földig. Homlokával a földet súrolta.

Halk sóhajokkal vergődött a földön s néha-néha meg-meglóbálta földön fekvő fejét.

Nyilván azt hitte, hogy egészen egyedül van, mert később kissé felemelkedett, széttárta karját és nyögve, nyöszörögve, félig sírva, kínlódva így kiáltott fel:

– Isten! Légy irgalmas, nekem, bűnösnek!...

A farizeus csak állott és nézte a kínlódó embert.

Most, hogy felemelkedett, megpillantotta arcát és megismerte. Először meglepetten bámult rá, de az nem vette észre.

A farizeus arca meglegedett mosolyba szélesedett. Hirtelen összehasonlította életét ennek életével. Boldogan és büszkén érezte, hogy ő mennyivel különb.

Büszke tartása még büszkébbé egyenesült. Fejét öntelten csapta fel és nagy gőg ágaskodott benne arra a gondolatra, hogy őneki nem kell földig hajolnia, hogy íme ő így állhat nyugodtan, öntelten.

S ekkor ő is imádkozni kezdett:

– Isten! Hálát adok neked, hogy nem vagyok, mint egyéb emberek: ragadozók, hamisak, házasságtörők, mint ez a vámos is. Kétszer bőjtölök hetenkint, tizedet adok mindenből, amit bírok!...

... Két ember méne föl a templomba, hogy imádkozzanak ...

Két ember imádkozott a templomban.

Így...

IV.

A nap már eltűnt a templom mögött. A meleg is csökkent, és a templom előtt érdeklődő emberek csoportosultak. A kicsiny csoport hullámozott, az emberek előre meg hátra tolazkodtak, zajongtak és élénken mozogtak. Mikor a sovány kis ember lejött a lépcsőkön, járása nyugodtabb volt, mint felmenet. Szürke szemében már nem volt bizonytalanság, de azért nézésében volt valami kereső. Gyűrött arcvonásai is kisimultak kissé, és egész lényén szétterült valami erősség.

Amint jött lefelé, lassan és nyugodtan, szeme megakadt a kis csoportosuláson. Érdeklődve ment közelebb, de talán nem állott volna meg, ha nem veszi észre, hogy a kis kör közepén az egyik nyomorék áll ragyogó arccal, pirosan, fölhevülten, égőn, lelkesen beszél, kapkodva, gyorsan.

A fiatalabb nyomorék volt:

– ... már majdnem verekedtünk... akkor jött egy ember ... kis sovány ember volt... – most hirtelen észrevette őt és rámutatott – ő volt... adott nekünk egy-egy sziklust... és azután fölment... alighogy fölment, megint árnyék vetődött ránk... tudjátok, szeretjük az árnyékot ilyenkor... legalább néhány pillanatra enyhít... de nem néztünk föl... mégis... az árnyék nem mozdult... akkor fölnéztem... nem is tudom már, hogy milyen volt... csak nagyon-nagyon melegen nézett rám... láttam a szeméből, hogy sajnál... és volt valami benne ... nem tudom mi... mert szegény volt... és mégis olyan hatalmasnak látszott, hogy azt mondtam neki: segíts rajtunk ... így mondtam rajtunk ... azt sem tudom miért, mert az előbb még verekedtünk... erre hozzánk hajolt és a kezét nyújtotta .. mi megfogtuk a kezét... föl akartam állni... összeszedtem minden erőmet, de egész könnyen ment... s akkor csak lenéztem a lábamra ... és nem volt rajta egy seb sem... és nem fáj... és egészen ép!... nézzétek!... Nézzétek! ... – majdnem sírt – ép, ép a lábam!... és nem fáj!... ép a lábam... és az övé is... látjátok?... és csak bámultam magam elé ... a lábamra ... ő mosolygott ... mosolygott... nem szólt... és továbbment... és a lábam ép!... a lábam ép!...

És még beszélt szakadatlanul, százszor is ismételve egy és ugyanazt.

S az emberek érdeklődve hallgatták. Mindig újak jöttek, s ő mindig ismételte.

Csak a kis sovány ember maradt ott. Arca sápadt lett, s minél tovább és minél többet hallgatta, annál sápadtabb.

Egyszer aztán, mikor talán már tizedszer hallotta ugyanazt, kicsit közelebb lépett és bicsakló hangon kérdezte:

– Ki volt? ...

– Nem tudom... sose láttam ...

– De milyen volt?... – sürgette a kis sovány ember.

– Nem tudom... csak azt tudom, hogy nagyon szép szeme volt... volt valami nagyon fényes a szemében...

A kis sovány ember maga elé bámulva ismételte:

– ... valami nagyon fényes a szemében ...

– ... igen – csapott le rá a meggyógyult – fényes és ragyogó...

A kis sovány ember feje a mellére hullt:

– ... ragyogó ...

Most egy erőteljes, nyugodt, biztos hang szólalt meg:

– Biztosan az volt, aki az öcsémet is meggyógyította... Egy magas, erős, fekete férfi állott ott. Mindannyian ránéztek.

Az erős férfi hátramutatott. Az utcán sovány, fiatal, szelídarcú ifjú ment. Feje lefelé volt, látszott, hogy igen elgondolkozva megy, hogy nem lát maga körül semmit.

– Látjátok – mutatta az erős férfi –, ott az öcsém.

Vak volt születése óta. S néhány hete lát.

A kis sovány ember hozzáfordult:

– Ki gyógyította meg?

A magas erős férfi vállatvont:

– Nem is tudom... Hé! – kiáltott az öccse után. – Ki az, aki meggyógyított téged?

Az ifjú fölneézett. Szeme ragyogni kezdett és egész arcát elöntötte valami belső sugárzás:

– A názáreti Jézus... – mondta csendesen, szelíd hangon, de ahogyan mondta, abban volt valami olyan szép, hogy a kis sovány ember vékony ujjával hirtelen a szeméhez nyúlt s két kibugyanó cseppet dörzsölt szét erélyesen.

Az ifjú még állt egy ideig és csak nézett föl és az arca ragyogott.

Aztán megfordult és elment.

A többiek némán állottak. A két meggyógyult is lehajtott fővel állt.

A kis sovány ember hirtelen megfordult és az ifjú után sietett.

– Várj kérlek – mondotta.

Az ifjú csodálkozva nézett rá:

– Mit akarsz?

A kis sovány ember zavartan kapta el szemét. Zavartan mondta:

– Szeretném, ha beszélneél valamit róla...

– Kiről?

A kis sovány ember nem merte kimondani nevét, de rajongás volt hangjában:

– Arról, aki meggyógyított téged...

Az ifjú arca ismét égni és ragyogni kezdett:

– Még sohasem hallottál róla?

– De igen... Olyan különös ... Azt hallottam... de még sohasem láttam ... Beszélj, kérlek... mit mondott neked?...

Az ifjú ragyogó arccal, csendesen, nagy-nagy boldogan beszélni kezdett.

V.

A kis sovány ember látta, hogy sok-sok ember izgatottan és nagy buzgalommal igyekszik ki a városból.

A kifelé sietők gyorsan beszéltek, gyorsan mentek, sietve hátra-hátrafordultak és hátrahátrakiáltottak egy-két szót az utánuk jövőknek.

Nem tudta mi van, hogy oly sok ember szalad kifelé s hogy oly izgatottan sietnek, s azért kilépett házából és elfogott egyet a sietők közül.

– Hová mentek? Mi történt?

A siető tovább szaladt, de útközben hátradobta a feleletet:

– A názáreti Jézus elé. Most jön.

A kis sovány ember megrázkódott. Elsápadt s egy percig úgy maradt mozdulatlanul.

Aztán ő is gyorsan sietni kezdett kifelé.

Alig ment néhány száz lépést, közeledő tömeget látott. Megállt s tehetetlenül érezte, hogy hiába sietett, nem fog látni semmit.

Kicsit állt összeesetten, de aztán hirtelen nagy energia ágaskodott fel benne. Körülnézett.

Néhány szikomorfa állott az út szélén. Nem sokat gondolkodott. Odalépett az egyikhez s néhány gyors mozdulattal fölkapaszkodott annyira, hogy jól és kényelmesen beláthatott a tömeg közepébe.

A tömeg zsivajogva, nyüzsgöve közeledett. Középen több idősebb, napégette ember ment s ezek mind Egy köré csoportosultak.

Ez az Egy, ment nyugodtan, földreszegett fejjel, ajkán alig észrevehető mosolygás derengett.

Amint a tömeg mind közelebb-közelebb jött, a fűgefán ülő ember mind izgatottabb lett. Szíve egészen elszorult, később meg hangosan, rendetlenül verni kezdett. Szemével lázasan tapadt a Közeledőre.

Most már egészen odaértek. A sovány kis ember a szikomorfán szédülni kezdett. A középben Haladó fölemelte szemeit és ránézett. Szemében olyan barátságos köszöntés volt, mintha régi, nagyon jó ismerőst üdvözlne.

A kis sovány ember lehunyta szemét. Alig bírta elviselni ezt a barátságos jó nézést.

A középben Haladó most megállt, kicsit felemelte kezét: – Zakeus! – mondotta szétcsengő hangon – sietve szállj le, mert ma a te házában kell maradnom.

A kis sovány ember minden izgatottsága egyszerre elsimult a legteljesebb békévé.

Sietve ugrott le a fáról és rohant haza...

VI.

Zakeus ott állott háza küszöbén és várta az érkezőt.

A kanyarodónál már föltűnt a tömeg. Élénken beszélgetve jöttek és Zakeus jól tudta, hogy megbotráncognak azon, hogy a Mester éppen hozzá tér be. De nem bánt semmit, nem látott mást, csak azt, Aki feléje közeledett, nem várt mást, csak Őt s nyugodtan, derűsen, ragyogó arccal várt.

S mikor Jézus ott állt a kapu előtt, Zakeus hozzálépett:

– Uram! Te tudod, hogy ki voltam eddig. És tudod, hogy ki akarok lenni. Íme, javaim felét a szegényeknek adom és ha valamiben valakit megcsaltam, négyannyit adok vissza!...

Jézus állott és hallgatta. Arca komoly volt és világított. Fölemelte kezét és megáldotta a házat.

– Ma lett üdvössége e háznak!...

Nagy csend volt. Mindenki néma csendben állott. Zakeus mélyre hajolt.

Majd fölemelkedett, fölnézett a Názáreti szemébe. Arca piros volt és lágy volt, szeme csillogott. Szája nyílt, de nem tudott beszélni...

(1930)

Barabbás a kendő előtt

I.

A tömeg türelmetlenül zsivajkodott s a tömegben sötétarcú, gonoszszemű emberek tolakodtak, törtettek össze-vissza, arcukon valami különös káröröm villant. Ide-oda tolakodtak s ennek is, annak is súgtak egy-két lázító szót.

A tömeg zsivajkodott. Szélesen hullámozott.

Bent a tanácsházban meg mélységes csend volt.

Pilátus gondolkozott. Hosszan, komolyan. Felesége üzenete félelmet dobott rá.

S amint az előtte állóra nézett, különös szorongás fojtogatta.

Jézus szelíd méltósággal állt. Emelt fejjel. Arcán béke és megadás ragyogott. Szeme varázslatos tűzben égett s olyan messzire nézett el Pilátus feje felett, hogy Pilátus, mikor ezt a messzire nézést látta, megszédült, mint hatalmas mélységtől.

Kint a tömeg meg egyre türelmetlenebb lett.

Pilátusban hirtelen egy gondolat villant fel, sietve felállt és gyors léptekkel ment ki.

A tömegzsivaj elakadt egy percre s Pilátus kicsit rekedt hangon kiáltotta bele a hirtelen csendbe:

– Én ezt az embert nem találom bűnösnek!

A tömeg hangosan felmorajlott. Öklök emelkedtek a magasba és a torkokból hörgő, vad szitok zuhogott.

Pilátus egy mozdulattal ismét csendet teremtett.

– Szokás, hogy húsvétkor egy foglyot elbocsátok nektek. Kit bocsássak el: Barabbást, vagy Jézust, ki Krisztusnak mondatik?

A tömegre hirtelen, váratlanul esett ez a kérdés s a tömeg egy pillanatig tanácstalan némasággal meredt Pilátusra.

Néhányan mozgolódni kezdtek, halk suttogás, tanácskozás szaladt szájról-szájra, aztán egy-két bátorítatlan hang valami érthetetlen szót kiáltott.

Az egész tömegen a döbbenet, bizonytalanság lett úrrá. Pilátus megismételte a kérdést.

S ekkor hirtelen egy dühös, érdes hang süvített fel:

– Barabbást!

A döbrent tömeg hangosan megmozdult. A fejek előre, hátra, jobbra, balra hajoltak, mindenki látni akarta azt, aki kiáltott, de senki sem látta.

A hang mégegyszer feldobta Barabbás nevét és a tömeg felkapta, százszoros, ezerszeres visszhanggal, kegyetlen diadallal csapkodta Pilátus felé:

A tömeg bódultan, örvöngve üvöltött:

– Barabbást! Barabbást!

Pilátus arca fehér lett. Ajkait összeszorította és rémült, ijedt szemmel nézett szemközt a vad, öklötrázó, dühöngő tömeggel.

Büszke tartása kicsit összeesett és fakó, színtelen hangon, tehetetlen gyávasággal kérdezte:

– Mit cselekedjem hát Jézussal?

– Feszítsd meg őt! Feszítsd meg őt!

Pilátus csak állt. Vállát összehúzta, a kérdésnél előrenyújtott kezét kétségbeesetten ejtette le.

Megfordult. Bement.

Sápadt és összetört volt. Intett a szolgálknak s amíg kezét mosta, a tömeg zavaros, vad ordítózása hullámozott, terjengett, tódult utána. Úgy érezte, hogy ez a dühödt hangtenger véglegesen elborítja, elpusztítja nyomorult, gyáva, rongy kis életét...

... Jézus pedig szelíden, ragyogó arccal állt...

II.

A rab komoran ült a sötét, piszkos tömlőben.

Sokáig ült mozdulatlanul. Nagy, gonosz fejét erős, kemény öklével támogatta. És vad, sötét szemmel nézett farkasszemet a parányi ablaknyílással, mely bizony fényt, napsugarat és ragyogást dobott felé.

Csak nézte, nézte a parányi ablaknyílást, a parányi ablakon beáradó parányi fényt.

Arca mind komorabb lett, szeme mind vadabbul villant. Aztán felállt. Lassan, nyugodtan, kényelmesen. Mégis volt valami félelmetes ebben a kényelmes nyugodtságban.

Hatalmas, magos volt, erős. Meztelen karjain vastagon domborodtak az izmok s ezek az izmok valami furcsa, gyors táncot jártak a bőre alatt.

Súlyos, döngő léptekkel az ablaknyíláshoz lépett. Két hatalmas markát rácsapta az ablaknyílás durva, tömör rácsára.

Egy ideig csak állt, teljes mozdulatlansággal, aztán ujjai szorosra fogták, erősen megmarkolták a rácsot. Vállától le, egészen az ujjá hegyéig végigszaladt az izmok feszülése és nagy nekilendüléssel vetette magát a rácsra: ki akarta szakítani.

De a rács szilárd, megmozdíthatatlan volt.

Vörösen, égőn öntötte el harag, a düh. Vadul, tehetetlenül, dühödten öklözte a rácsot, egészen addig, míg ökléből vékony csíkkal megeredt a vér.

Akkor aztán felhördült, feje fölé emelte vérző öklét és ezer szitkot, átkot üvöltött.

Majd kissé lecsendesedett. Ismét a parányi ablaknyíláshoz lépett és keményen összeszorított szájával, némán nézett ki a napsugárba.

Sokáig állt.

Egyszerre felkapta fejét. Hangokat hallott. Messzi hangokat. Sokan lehetnek, sokan kiáltozhattak össze-vissza. Valami különös, izgalmas, felajzott hangzavar volt ez. S a hangok mind közelebb tódultak.

Jött, jött, áradt, erőteljesen s ott torpant meg, ott maradt valahogy a tömlőcudvar magas fala előtt.

A rab szeme villant. Éles füllel figyelt, lesett. Legalább egy-két érthető szót hallana! De mind csupa zagyvaság, összevisszaság volt.

Aztán lábtömegeseket, szaladó emberek gyorsütemű topanását hallotta.

Az ő tömlőcajtaja elé szaladtak. Ott megálltak. Gyors, érthetetlen beszéd hallatszott s messze hatalmas tömegzúgás.

Ugrásra készült. Most! Most, itt az alkalom!

Hirtelen felrándult, felszakadt tömlőcének ajtaja.

A rab állt. összehúzott, ugrásra kész testtel.

De akik az ajtót felnyitották nem léptek be.

– Há! Nem mertek kutyák! – gondolta a rab vad örömmel és már tett is egy kúsó, támadó lépést, de hirtelen kiáltás megakasztotta:

– Barabbás! Szabad vagy!

III.

Barabbás szédülten, támolyogva lépett ki az utcára.

Az utcán örömmel üvöltő tömeg fogadta.

Barabbás úgy érezte, mintha kemény doronggal fejbevágták volna.

Mi ez? Neki örülnek? Neki? Barabbásnak, a lázadó gyilkosnak? Hisz ezek örültek?!

Némelyek, sokan a keze után kaptak, barátságosan, örömmel, melegen szorongatták, sőt akadtak, akik ujjongva megölelték, szóval olyan volt, mintha egy ártatlanul szenvedő igazt mentettek volna meg...

Barabbás kábult volt. Csak lassan tért magához.

Körülnézett.

Kezét kirántotta a kapkodó kezekből, megrázta magát, lerázta magáról a derék vállveregetéseket. Körülnézett. Ismergette az arcokat.

Aztán félelmetes hangon felordított:

– Csend!

S mert a tömeg nem engedelmeskedett, harag öntötte el, szemében a gyűlölet vad lángja lobbant feketén, keze ökölbeszorult, a magasba lendült, hogy lesújtson, de egy másik, erős kéz lefogta:

– Barabbás!

Barabbás hátrakapta fejét. Tamás volt, gonosz tetteinek titkos társa. Barabbás szeme megcsillant.

– Barabbás. Hagyd. Jere. Várunk.

Barabbás bólintott. Mégegyszer ránézett az ujjongó tömegre. Ajkaszéle megvetően biggyent le, nagyot köpött, aztán könyökével átverekedte magát a tömegen. Sietős léptekkel fordult kifelé, a város vége felé.

Az egyik utcánál hárman vártak rá. Köztük volt Tamás is. Barabbás meg sem állt. Csak ment. Ők meg utána. Nem beszéltek.

De Barabbás arca komor volt, sötét és vészes. Három társa már ismerte ezt az arcot. Tudták, hogy szörnyen gonosz gondolatok fűtik koponyáját.

Amint kiértek a város végére, Barabbás megállt. Néhány fa bámészkodott az égre. Barabbás leült az egyik tövébe. Felhúzta lábát és erős ujjával átkulcsolta térdét. Társai leültek mellé. Várták, hogy mi lesz, mit fog mondani. Barabbás csak nézett maga elé a földre. Ajkai keményen szorultak egymásra és keserűen csavarodtak lefelé. Aztán megszólalt. Csak annyit kérdezett röviden:

– Hogy történt?

Tamás elmondta.

– ... és én nem tudom ki – fejezte be – de valaki Barabbást kiáltotta. Először én is megdöbbsentem. Nem akartam, nem tudtam elhinni. De azután mégegyszer Barabbást kiáltott... és akkor mindenki, mindenki a te nevedet kiáltotta ... Hát én is ...

Barabbás beszélni kezdett. Először nehezen, nagyokat fújva lökte ki magából a szavakat, de azután belejött és zuhogtak feketén:

– Én kellettem nekik? Miért? Miért? Hiszen mindenki tudja, ki vagyok, mi vagyok! Mikor elfogták, nagy tömeg jött utánam és mindenki szidalmazott! Dávid, a kalmár, leköpött, Lévi, az ötvös, arcul ütött! Juda sárral dobált! Ruben kárörvendőn a szemem közé nevetett! Most pedig engem kértek ki!... Engem!... És most is tömeg várt, mint akkor. És most is ujjongtak, de nem vesztemen. Lévi megölelt, Ruben megveregette vállamat, Dávid pedig úgy szorongatta kezemet, mintha legkedvesebb atyafia lennék. Hát megőrültek ezek? Vagy azt hiszik, hogy most már jó leszek!... Kuttyák!... Majd csak ezután fogom megmutatni igazán, hogy ki vagyok, mi vagyok! – szennyesen, szenvedélyes dühvel ömlött belőle a szóáradat.

Hirtelen elakadt. Egy gondolat nyilallott belé.

– Tamás – kiáltott fel rekedt izgalommal –, ki az, akit helyettem ...

Tamás vállat vont:

– Nem tudom. Azt mondják, hogy valami próféta. Jézusnak hívják. Egy názáreti ács fia.

– Mit csinált?

– Semmit. Maga köré gyűjtötte az embereket és beszélt nekik... És meggyógyította a betegeket... és Fülöp a földmíves esküszik, hogy ártatlan.

Barabbás szeme élénken csillogott.

– Most – mondta diadalmasan – most mutatom meg, ki vagyok! Most majd meglátja Jeruzsálem népe, hogy milyen Barabbás hálája!

A többiek érthetetlenkedve néztek rá.

– Figyeljetek. Tamás, te bemegy a városba és megtudod, hogy hol van, hol őrzik. Ti pedig menjetek és hozzatok tíz bátor, erős, mindenre kész férfit. Meg fogom szabadítani! Értitek? – arca torz nevetésbe szaladt. – Olyan meglepetést szerzek Jeruzsálem lakóinak, amilyenben még nem volt részük!... Megszabadítom azt, akit el akartak veszíteni!... Értitek? Engem kértek ki, hogy őt elveszítsék! És én meg fogom ezt akadályozni!

A három férfi szeme megcsillant. Meglepődtek, de torz örömmel azonnal csatlakoztak a tervhez.

Sietve megfordultak és rohantak a városba. Barabbás pedig várta őket.

IV.

Az úton egy asszony ment. Nem is ment, hanem valami csodálatos, gyors járással járt, mely néha a futásig fokozódott. Viszont néha meg-megállt. Arca izgalomban égett. Egyedül ment és mégis gyakran fel-feltört belőle egy-két érthetetlen szó, sóhaj.

Sietett, sietett. Néha már úgy látszott, mintha menekülne, pedig maga sem tudta miért és hova megy.

Kezével szívére szorított valamit. Erősen, görcsösen ölelte szívére.

Néha már-már előrenyújtotta kezét, hogy megnézzze, de azután hirtelen ismét szívére csapta.

Szeme boldog örömben ragyogott, de könnycsepp is ki-kibuggyant belőle.

Így szaladt, futott, el-elbukdácsolva, érthetetlen, nagy izgalomban.

Aztán felért a fák alá, oda ahol Barabbás volt.

Barabbás már állt és körülötte tíz markos, erős, mindenre elszánt férfi.

Barabbás magyarázott nekik valamit, aztán éppen indulni akartak, mikor megpillantották az asszonyt.

S valahogy nagyon különös lehetett az asszony izgalmas futása, mert Barabbás megtorpant indulatában és a többiek is megálltak.

De az asszony nem is látta őket. Barabbás az asszony elé állt:

– Mi történt?

Az asszony csak tovább akart rohanni, de Barabbás megfogta a vállát:

– Asszony! Mi történt?...

Az asszony most ránézett. Szeme vibrált s úgy nézett maga körül, mintha álomból ébredne.

– Oh... oh... oh... – nyögte nehezen, elszorult torokkal.

Akkor már mind ott állottak körülötte. Mindegyikükre valami nagy-nagy bizonytalanság zuhant, némelyik pedig megreszketett egy ismeretlen félelemtől.

Barabbás szinte félve kérdezte harmadszor:

– Mi történt?

Az asszony lassan ingatta fejét, zavarosan, lihegve, kapkodva kezdett szólni s csak nagysokára tudott összefüggően beszélni:

– Nem tudom ... Én az utcán mentem ... mentem... nem tudtam semmiről... mentem az utcán ... lassan, kényelmesen ... Egyszer csak messzi tömeget láttam... és nagy lármát hallottam ... hát odasiettem... De sokan voltak, tolakodnom kellett, hogy előre jussak és én is lássak valamit... Római katonák csapatja vonult el s közöttük három halálraítélt vánszorgott... Az egyik ... Oh, az egyik!... Rettenetes volt!... az arca csupa vér és már alig tudott járni... nagy súlyos kereszt volt a vállán... erős tövisből készített abroncs a fején... s a tövissek mélyen belenyomódtak, befűródtek fejébe s nyomukból feketén alvadt a vér... vánszorogva, kínosan cipelte a keresztet... borzasztó volt! ... az emberek meg ordítottak, szidták ...

némelyik arcul köpte ... s ő ... igen ... láttam elmosolyodott!... Jaj, de micsoda mosoly volt ez!... Egész Júdea nem tud úgy sírni, mint az az ember azzal a mosollyal!... végigrángott a szája... mosolyba rángott, de láttam, hogy a mosoly alatt egész lelke feljajdult a fájdalomtól!... Én még embert nem láttam így mosolyogni... Néhány asszony felsírt körülöttem... Én csak egy asszonyt néztem... ketten támogatták ... nem jajgatott, nem siránkozott, de arca fehér volt, halálosan fehér volt, halálosan fehér... a szemét nem láttam... szempilláját lehunyta... de hunyt pillája alól folytonosan, szakadatlanul csorgott a könny ... kifogyhatatlanul... egészen némán sírt... valami csodálatos néma sírással ... Én még embert nem láttam így sírni... „Az anyja” mondta valaki mellettem... Akkor ismét ránéztem és akkor felnézett... és akkor... akkor... láttam a szemét... láttam a szemét, amint a fiát nézte!... Soha sem feledem azt el!... aztán láttam, amint a fia ránézett. ... Nem lehet elmondani!... Szerettem volna az anyjához menni és mondani neki valamit... nem tudom mit ... de akkor lezuhant, leesett a fia... a kereszttől a vállán s ott görnyedt a porban... A katonák durván kiáltoztak ... rugdosták fel... megemelte fejét... arca csupa vér és izzadság volt, szinte csörgött arcáról... és akkor én ... én odamentem hozzá ... ellöktem a katonákat... odamentem hozzá és odanyújtottam a kendőmet neki... rám nézett... jaj! de hogyan nézett... fejét szelíden ráhajtotta kendőre ... aztán visszaadta ... nem szólt semmit, de megint rám nézett és én azt hittem, megáll a szívem... mozdulatlanul, dermedten álltam néhány percig... nem láttam, nem hallottam semmit... mikor magamhoz tértem, a tömeg már messze járt... a kendő a kezemben volt s amint rápillantottam... oh!... – hangja fellobbant, arca ragyogott, szeme fénylett, – nem tudom, mi történt... elkezdtem szaladni... nem tudom miért... nem tudom hová...

A többiek hallgatták feszülten, csendben s mikor az asszony elhallgatott, egyikük sem mert szólani, pedig mindegyik szeretett volna százfelét is kérdezni.

S ebbe a nagy csendbe hirtelen vágott bele Tamás hangja, aki most érkezett a városból:

– Barabbás! Már késő!...

Barabbás megrázkódott:

– Késő? ...

Tamás sápadt volt:

– Már elvitték... láttam... Az Agykoponyák hegyére ... megfeszíteni... – Tamás hangja majdnem sírásba fúlt. – Barabbás! Ő ártatlan!... és elvitték megfeszíteni!

Barabbás felhőrdült:

– Kuttyák! – és hirtelen mozdulattal félre akarta lökni a többieket, hogy elrohanjon.

De az asszony hangja megállította:

– Megállj! Barabbás! Mit akarsz?

Barabbás sötéten nézett maga elé. Sötéten, tompán mondta:

– Meg akartam menteni...

– Kit? ...

– A názáreti Jézust.

Az asszony arca most érthetetlenül felderült:

– Barabbás! Emberek! Ide nézzetek! Ő mentett meg titeket! A kendő! A kendő!

És előre nyújtotta kezét. A Kendő leomlott.

A Kendő ragyogott, fénylett.

Az emberek szeme rászögeződött a Kendőre. Mindegyikük ajka nagy csodálkozó kiáltásra nyílt, de hang egyikük torkán sem jött ki.

Álltak, álltak, mind dermedten, félelemben.

Barabbás teste reszketni kezdett, lába inogni s egyszerre csak lezuhant a Kendő előtt.

És mind lezuhantak az erős, marcona, markos, mindenre elszánt férfiak, mind lezuhantak a Kendő előtt és fejüket, arcukat mélyen a földbe vajták.

Megalázottan kapaszkodtak a földbe és az asszony ott állt magasan felettük, fénylő, messzirenéző szemmel, arcán ragyogó mosollyal, kinyújtott kezében a csodálatos Kendővel...

(1928)

Cirenei Simon

I.

Simon szegény ember volt. Szegény és családos.

Gazdagok igájába állott mindennap és keményen húzta az igát. Kevésszavú ember volt, magának és családjának élő. Nappal dolgozott, este hazament. Kiült kis, nyomorúságos háza elé, vagy ott ült családja körében és hallgatott. Nem igen beszélt.

De nem is kereste a beszélő emberek társaságát.

Földmíves volt, a szántón dolgozott.

Arcát barnára festette az égő nap, karját acélosra izmosította a szakadatlan munka, lelkét bátorra edzette a magány, szívét keményre kövesítette az állandó iga.

Néha fellángolt benne tehetetlen szegénysége, ilyenkor dühödten markolta meg a munka megunt gyeplőjét, de ilyenkor érezte is, amint véresen belemar életébe.

Hát lelankadt nemtörődomséggel, egykedvűen húzta tovább, kedvetlenül, muszájosan, mintha nem is élne.

Szívésséget nem kért senkitől, viszont ő sem volt szívességre kapható. „Mindenki a magát” szerint élt s mikor egy életsorsosa, egy másik igavonó összeroppant a vállára rakott nagy teher alatt és az arramenő Simont hívta segítségül, Simon közönyös hidegséggel nézett rá: – Nekem sem segít senki – mondta vállvonással, odábbmenve.

S este ismét ott ült nyomorúsága előtt, hidegen, maga elé nézve, gondolat nélkül s még csak meg sem csillant agyában, hogy hidegen otthagyt társa talán még most is, az estébe rohanó alkonyatban, ott kínlódik szétesett ládájával, kosarával.

II.

Emberek mentek az úton. Szegények, mint ő, munkások, mint ő. De ugyan nagyobb lelkek, mint ő.

Sietősen fordultak az úton, valami lelkes izgalommal mentek. És ajkukról hangos, vidám, bátor, erős beszéd hangzott.

Simon rájuk is közönyösen tekintett, sőt valami megvetés sötétlett szemében, mikor rájuk tévedt sehová néző szeme:

– Ostobák – gondolta széles megvetéssel –, ahelyett, hogy pihennének, ismét szaladgálnak.

Szomszédja a szintén robotos földmíves, most lépett ki és csatlakozott a menőkhöz.

Elmenőben Simon felé kiáltott:

– Jöjj velünk, Simon!

Simon némán ült. Szemében még jobban sötétlett a megvetés.

Csak maradt mozdulatlanul.

Valaki utánuk kiáltott:

– Hová mégy, Lévi?

Lévi visszafordult, bevárta a kérdezőt:

– A Názáreti itt van és beszélni fog a domboldalon – mondta érthetetlen izgalommal, fényes szemmel.

– Ki az? – kérdezte a másik.

– Jézus, a názáreti ács fia. Aki Jakabot a poklost megtisztította – és Simon még hallotta, amint elmenőben száz lelkesedő dicséretet mondott felhevült izgalommal.

De Simon rendíthetetlenül ült.

Úgy kongtak füle mellett a szavak, mint süketeknél.

S úgy látta a boldog lendületben a Názáreti felé sietőket, mint a vak.

III.

Hazafelé tartott a mezőről, teherrel megrakottan.

Ma különös mélyen vágódott életébe az iga s dühödten próbálta lerázni. Siető dühében nem ügyelt maga elé. Egyszerre csak azt érezte, hogy nincs lába alatt föld, szeme előtt sötét lett minden és elzuhantan, homályos aggyal, hatalmas ütődésekkel feküdt egy árokban.

Egy ideig kábult mozdulatlansággal, majd kissé magához tért. Meglóbálta megnehezült, felsebzett fejét, körülnézett.

Megpróbált felállani, de nem tudott. Tehetetlenül lóbálta fejét. És feje nehéz volt és erősen lüktetett.

Jobb válla fájdalmasan sajgott. Először halkán szitkozódott. Majd mindenáron fel akart tápázkodni, de olyan erőtlenség korbácsolta végig, hogy nem tudott mozdulni.

Minden tagján hatalmas gyengeség zsibbadt végig. Ismét felemelte nehéz, sajgó, lüktető fejét és mohón ugráló szemmel lesett valaki után, aki talán erre jön és megszanja.

De nem látott senkit.

Aztán eszébe jutott, hogy a minap közönyösen ment el egy másik mellett, aki csaknem ilyen bajban volt.

Valami mély keserűség szaladt a szájába és mellén nagy hidegség terpeszkedett szét.

És most már tudta: hiába jön akárki, nem fog rajta segíteni.

– Mi történt veled? – különös, meleg, lágy, szelíd hang kérdezte ezt és Simon hirtelen meglepetéssel emelte meg nehéz fejét.

Az, aki kérdezte, meleg szemmel nézett rá és jóságosan mosolygott.

– Uram! Kifáradtam és elestem! És nem tudok felkelni! Gyermekkorom óta dolgozom másokért, mások gazdagságáért, jólétéért s most nyomorultul itt fetrengek a porban. Nagyon nehéz nekem már az élet terhe. Kifáradtam és elestem. És nem tudok felkelni! És nincs, aki segítene rajtam! – morzsolta haragos gyűlölettel.

Az Idegen mélyen nézett Simon szemébe:

– Simon, Simon, a gyűlölet és az elégedetlenség a legnagyobb teher. Ez húz legjobban a földhöz!

Simon ijedten csodálkozott:

– Uram! honnan ismersz?

Az Idegen lehajolt és szelíd, erős kézzel emelte fel:

– Csak a szeretet emel fel, csak a szeretet erősít, csak a szeretet diadalmaskodik!

Simon szavavesztetten állt. És meredt, kitágult szemmel nézte az Idegent.

Az Idegen pedig rátette kezét Simon fejére, megsimogatta vállát s aztán megkérdezte:

– Fáj valamid?

Simon meglóbálta kezeit, egy-két lépést tett és hangosan csodálkozott:

– Nem!

Az Idegen pedig megfogta Simon kezét:

– Jöjj, menjünk.

Simon megindult. Lopva nézett kísérőjére, aki messzirenéző szemmel, csodálatos, titokzatos arccal, könnyen vitte Simon nagy terhét. Valami csodálatos, különös járással járt. Száján titokzatos csendes mosoly ragyogott. Simon, amint mély bámulattal és nagy csodálkozással ment mellette, azt gondolta:

– Íme, milyen könnyű neki. Könnyű, nyugodt, biztos az élete. Nincs gondja, mert nem ráncos a homloka. És nem dolgozott ma nehéz munkát, nincs kifáradva, mert könnyen, pihenten viszi nehéz terhemet.

Az Idegen ránézett Simonra és Simon szíve hirtelen ijedten kezdett kalapálni.

– Simon – mondta mély, nyugodt hangon, melyből kicsendült egy kis szemrehányás – még nincs itt az én összeroskadásom ideje.

– Uram – dadogta rémülten Simon – ki vagy te? Honnan ismersz engem? Honnan tudod, mit gondoltam? Uram, ki vagy te?

Az Idegen melegsugarú szemmel simogatta Simon ijedt, csodálkozó arcát:

– A názáreti Jézus vagyok – mondta egyszerűen s mégis oly hangon, hogy Simon önkénytelenül is mélyen meghajtotta fejét. – Azért jöttem, hogy megmentselek az összeroskadástól. Téged és számtalan társadat.

IV.

– Uram – mondta Simon, mikor hazatértek – szeretném meghálálni jószágodat, mondd mit tegyek?

A Názáreti csendesen, szelíden ingatta fejét:

– Simon, néhány napig még emlékezni fogsz rám, aztán elfelejted ezt a mai napot és lelked visszaszüllyed a sötétségbe.

– Nem, Uram! – bizonykodott erősen Simon – nem felejttem el sem a mai napot, sem Téged!

– Elfelejtesz Simon és szíved ismét tele lesz keserűséggel. És én még sokat fogok itt beszélni, de te nem jössz el hallgatni.

– Mikor jössz, Uram, – készségeskedett Simon – mindig ott leszek. Szólj, mit tegyek?

A Názáreti hallgatott.

Simon ügyetlenül állt. Lassan mozdult:

– Uram, hogyan háláljam meg? ...

A Názáreti felnézett az égre és Simon látta, hogy szeme olyan, mint a felhőtlen ég. Tiszta és szelíd és derűs. Majd egy pillanatra elborult a Názáreti derűs arca, de csak egy pillanatra, aztán ismét ragyogott, fényesebben, mint előbb és lassan, nyugodtan mondta:

– Egyszer én is, úgy mint te, le fogok roskadni... És akkor, Simon, te fogsz segíteni nekem. Simon! Te fogsz segíteni nekem!...

Simon még szólni akart, de a Názáreti keze áldást ívelt és Simon bámultan látta, amint lassú léptekkel, mégis csodálatosan hihetetlen gyorsasággal tovament.

Simon még állt kissé érthetetlenkedve, fejében mai balesete, a Názáreti segítsége és különös érthetetlen szavai kavartak.

V.

Szomszédjához ment, Lévihez:

– Meddig marad itt a Názáreti Jézus? – kérdezte.

Lévi arcán csodálkozás kerekedett:

– Hiszen nincsen itt!

– De itt van. Most beszéltem vele.

Lévi izgatott örömmel ugrott fel:

– Itt van? Mikor jött? Hogy én nem tudtam! Megyek hozzá!... – és elsietett, otthagya Simont.

Egy óra múlva visszajött. Kicsit szomorúan, leerve:

– Nincs itt. Nem is volt. Nem is jó egyhamar.

– De beszéltem vele!

– Nincs itt... nem is jó egyhamar... – mondta Lévi lassan, fáradtan.

És Simon nagyon zavaros gondolatokkal feküdt le.

VI.

Még néhány napig erősen gondolt rá. Még néhány napig emlékezett szemére, arcára, nagyon szelíd hangjára.

Még néhány napig.

Aztán már csak a neve maradt emlékezetében s az is csak ritkán bukkant föl.

Hosszú idő múltán ismét ott ült fáradtan, közönyösen, hidegen viskója előtt.

Lévi pedig lelkendezve jött:

– Itt van! Itt van! Beszélni fog!

Simon szeme közönyös és fáradt maradt. Nehezen lökte ki:

– Kicsoda?

– A Názáreti! Itt van! Beszélni fog! Jöjj Simon!

Simon feje kóvályogva intette a nemet:

– Minek?

De Lévi unszolta:

– Hát jöjj! Látni fogod, hogy nem vele találkoztál a múltkor!

Simon nagy mozdulatlanságban tespedt:

– Fáradt vagyok.

Lévi hát ment, egyedül.

Simon szeme bágyadtan, lomhán kúszott az elmenő után.

Gondolatai nehezen, fáradtan mozogtak:

– A Názáreti!... Ki is?... Hogy is néz ki?... Segített nekem ... Régen volt... Jó néhány hónapja ... A Názáreti ... igen segített... De ő nem volt fáradt... És most sem fáradt... Én pedig megszakadok a munkától... – és felgyülemlett lelkében minden keserűség és elmerült a fekete keserűségben és a fekete keserűség tengerének sáros, bűzös fenekéről halk szitkok bugyborékok fel.

Visszasüllyedt a sötétségbe. Teljesen vissza.

VII.

Így elmúlt még néhány hónap és már közeledett a húsvét, az öröm, az emlékezés szent ünnepe.

Már készülődtek is erősen az ünnepre és Simon sötétségbe süllyedt lelkét is megfogta kissé a készülődés. Sietett, sietett befejezni munkáját. Sietett haza.

Ünnepelni. A nagy sötétségen keresztül imbolyogva kezdett derengeni: ünnep lesz. Béke. Béke és pihenés. Felfrissülés. Csend és nyugalom. Nem kell igába állni, mint mindennap. Jön a nagy ünnep. A fáradt test szépen kinyújtózik. Ünnep közeledik, ünnep és béke és nyugalom.

Sietett hazafelé.

Az utcán mindenütt sürgő-forgó embereket látott. Mindenki sietett és mindenkinek arcán előrevetette békés fényét a közeledő ünnep.

Simon sietősen fordult, de hirtelen megállt.

Valami csödület miatt nem jutott előbbre.

Római katonák durva kézzel, hangos szitokkal noszogattak a földről valakit. És körülöttük a nép, eltorzult arccal, kárörvendő ujjongással, gyűlöletet lihegő szájjal ordított:

– Csak azért is!... Rúgjátok fel!... Tetteti magát!... Ne hagyjátok!...

Pokolian piszkos láрма volt ez.

Simon a tömeg szélén megpillantotta Lévit. Hozzáment:

– Mi az?

Lévi sápadt arccal állt. Ajkaszéle fakó volt és reszketett. Szeme beesett és leírhatatlan rémület lángolt belőle:

Vacogva, dadogva nyögte:

– Viszik!... Viszik!...

Simon félretolta Lévit és kíváncsian furakodott előre. A porbazuhantan, elgyengülten fetrengett valaki. Rajta súlyos kereszt. Derekán kötél volt s ezt a kötelet rángatta, ezzel a kötéllal akarta felrángatni egy markos, dühös római.

A Lezuhant most megemelte fejét. Fején töviskoszorú volt és a homlokába fűrődő tövissek vérárvákat szántottak arcán. Szeme tele volt könnyel. Vércsinű könnyel. Simon döbbenet, meredten állt.

– Ki ez? Hol láttam ezt az embert? – zavarosan kapkodott emlékezetében.

A Lezuhant, amint megemelte fejét, körülnézett. Véres könnyel telt szeme megpihent Simon arcán. Amint meglátta Simont, megrebbe szeme s ajkán rángás futott végig. Alig észrevehetően bólintott.

Simon megrázkódott. Végignyilallt benne a megismerés. Mélyrőltörő forráság zuhogott végig rajta:

– A Názáreti Jézus!... – tördelte halkan.

Aztán megrendültén tett egy lépést felé.

A római katona durván ráncigálta, rángatta a Názáreti derekán a kötelet. A tömeg durván röhögött és káromolt.

A Simont előntő forráság most tetté szilárdult. Két lépéssel a Názáreti mellett volt, lehajolt és reszkető kézzel, de erősen, biztosan emelte fel:

– Uram – mondta majdnem sírva – mi ez?

A Názáreti szótlanul állt.

A római türelmetlenkedve megsuhogtatta korbácsát.

– Hej! Ne őt támogasd, hanem fogd a keresztet és hozd. Nincs idő! Siessünk!...

Simon vette a keresztet.

– Milyen könnyű – gondolta – azt hittem sokkal nehezebb lesz.

És ment a Názáreti mellett.

És lopva a Názáreti arcát nézte.

A Názáreti fáradtan vonszolta magát. Arca szomorú volt. Szeme, szép, kék szeme szinte lilás a vértől. És arca, az akkor oly tiszta, békés, pihent arc most tele volt vérrel, ráncsal, panasszal, gonddal, szenvedéssel. Simon valami érthetetlen szégyent érzett.

– Uram – tördelte suttogva – meg tudsz nekem bocsátani?

A Názáreti ismét ránézett és ismét csillogott valami különös fény a szemében:

– Miért?

– Elfelejtettek, Uram. Meg tudsz nekem bocsátani?

A Názáreti arcán, a véren, panason, szenvedésen keresztül valahogy megcsillant egy tűnő mosoly.

És Simon lelke úgy itta ezt a mosolyt, mint a föld a Názáreti arcáról lecsurgó vért.

VIII.

Aztán már fent voltak az Agykoponyák hegyén. A kereszt a földön feküdt. És a Názáreti mellette állt. Lehajtott fejjel, halálos szomorúsággal, sápadtan.

Simon maga sem tudta mért, lehajolt és megcsókolta ruhája szegélyét.

A Názáreti keze egy pillanatra megpihent Simon fején. A következő pillanatban ellökték Simont és leszaggatták a Názáreti ruháját. Simon rémülten látta, hogy teste tele van véres korbácsnyomokkal.

Még látta, amint a Názáreti lefekszik a keresztre, még látta, amint egy kalapács fellendül, de azután eszeveszett rohanással, ijedten szaladt.

Megnevezhetetlen rémület és fájdalom szorította össze torkát. Dadogó hörgéssel rémülten rohant.

Aztán kitört belőle a zokogás. A földre zuhant s úgy zokogott.

IX.

És Simon nem tudott ünnepelni. Néhány napig zavaros, kábult fejjel élt. Csak nem lelte helyét sehol. Dolgozott is, nem is. Járkált, mászkált összevissza. Sohasem tudta, mit csinál.

Aztán egyszer felkereste azt a helyet, ahol egyszer lezuhant és ahol a Názáreti felemelte.

Leült az árok szélére. Kezére hajtotta fejét. És csendes, fájó, szomorú könny buggyant szeméből.

– Simon! – szólította egy erős, diadalmas, zengő hang. Felkapta fejét.

A Názáreti állt előtte. Úgy, mint akkor, mégis egészen más volt. Akkor csak szelíd, békés, most diadalmas, győzelmes is.

Simon kábultan zuhant lábához:

– Uram!...

– Simon, látom, hogy keresel. Jól teszed. Mindig megtalálhatsz. Itt kerestél, ahol egyszer lezuhantál és felemeltelek. Bízzál bennem. Valahányszor elesel, mindig felemellek!

Simon alig merte felemelni fejét. Ez a hang, ez a hang itt mellette szólalt s mégis olyan messziről hangzott. Kinyújtotta a kezét, mert azt hitte, látomást lát. De nem, a Názáreti ott állott előtte s ő megérintette ruháját.

– Szeress Simon!... – ezt a két szót hallotta még s ez a két szó olyan forrósággal öntötte el, hogy csaknem elalélt.

Mikor a hirtelenjött forróság lángja kicsit lelohadt, Simon dobogó szívvel feltekintett.

De a Názáreti már nem volt ott. Mégis úgy érezte, nincs egyedül.

(1927)

A csodálatos bor

I.

Az asztal körül csupa mosolygó ember ült. Arcukon derűs boldogság ragyogott, szemük öröms fénnyel világított s beszélgetésük, halk, zümmögő zsvajja olyan volt, mint nagy boldogságot harmonikusan összecsendítő gyönyörű zene.

Mind örültek, mind derült lélekkel, könnyű szívvel osztottak a vőlegény és menyasszony boldogságában.

Két tiszta fiatal szív boldog menyegzője volt...

Sokan ültek az asztal körül, rokonok, jóbarátok és vendégek. Ott ült a názáreti Jézus is néhány tanítványával és anyjával, Máriával, akinek arcáról különös ragyogás sugárzott.

A szolgák körül-körül jártak és megtöltötték az üresedő poharakat.

És folyt a beszélgetés, fel-feltört a nagy zsvajban egy-két jóízű, tiszta nevetés.

Senkinek sem volt gondja, senki sem volt rosszkedvű. A szolgák egyike azonban hirtelen a vőlegényhez lépett és néhány halk, izgatott szót súgott a fülébe. A vőlegény arcát ijedtség árnyékolta be és kisietett a szolgálával.

Aztán egy másik szolga a vőlegény atyját szólította ki. Az előcsarnokban izgatottan tárgyaltak és sietős, gyors szavakat váltottak.

Mária a fiára nézett:

– Nincs boruk – mondta halkan, egyszerűen, majd felállt és kiment az előcsarnokba s a szolgákhoz fordult:

– Amit mond nektek, azt cselekedjétek – s Fiára nézett.

A szolgák készségesen siettek a közeledő Názáreti felé. Jézus komolyan állt.

– Töltsétek meg e kövedreket vízzel – mondta később.

A szolgák mélyen elcsodálózkodtak, de Jézus szelíd, csendes hangjában volt valami, ami gyors tevére noszogatta őket.

Siettek eleget tenni a parancsnek.

Hat hatalmas köveder állt sorban, színig telve vízzel.

Jézus a kövedrekhez lépett.

A szolgák kíváncsian s valami ismeretlen szorongással álltak, bámultak a Názáretire.

Jézus az ég felé fordított tenyérrel kitárta karjait a kövedrek felett. Alakja mintha megmagasodott volna, szemében különös, hatalmas erejű tűz villant, arca átszellemülten ragyogott. Aztán egy lassú mozdulattal a kövedrek felé fordította tenyerét. Ajkai némán mozdultak... A kövedrek peremén mintha megloccsant volna a víz...

Jézus a szolgákhoz fordult és nyugodt, egyszerű hangon így szólt:

Merítsetek belőle és vigyétek a násznagynak.

Az egyik szolga, ki a bámulattól és csodálkozástól meredten állt, hirtelen lehajolt, merített és sietve vitte a násznagynak.

A násznagy éppen egy derűs történetet mesélt a szomszédjának, szórakozottan, oda sem figyelve ivott. De alighogy torkába szaladt az ital, meglepetten kapta el szájától az edényt, derűs arcára hirtelen nagy komolyság szállott s egész testén-lelkén végigszaladt egy nagy rettenő felcsodálkozás: itt valami történt!

A vőlegény szeme kérdőn meredt a násznagy arcára.

A násznagy ismét ivott. Komolyan, szinte tisztelettel, áhítattal.

Aztán a vőlegényhez fordult:

– Minden ember először jó bort ad s csak a végén azt, ami alábbavaló, – mondta csodálkozva. – Te pedig mindeddig tartogattad a jó bort.

A vőlegény szeme égni kezdett s egy rajongó mozdulattal mutatott kifelé, oda, ahol a Názáreti állt.

– Ő ... – tördelte halkan – Ő ...

II.

A tavasz erőteljesen, hatalmasan érkezett.

A nap melegen villogott s a földre vetődő sugarak átmelegítették a homokot, az út porát.

Az úton néhány ember ment a város felé, lassú, csendes léptekkel, már messziről látszott, hogy az érkezők komolyak, elgondolkozók.

Az út szélén nem messze a várostól néhány fügefa nyújtózkodott boldogan a tavaszi nap felé és sovány karjaik csekély árnyékot rajzoltak a földre.

Az érkezők megálltak, majd leültek a parány árnyékba, csak egyikük maradt állva.

Fehér köntöse vakítón ragyogott s keze néha egy-egy finom, egyszerű mozdulatot ívelt, mikor beszélt.

A többiek hallgatták nagy csendben, néma mozdulatlanságban, csak szemük ragyogott, beszélt: csupa ragaszkodást, bizalmat, szeretetet sugárzott.

Aztán csend lett, egészen csend és egészen nagy mozdulatlanság. A földön pihenők feje mind lehajlott, mintha nehéz, súlyos gondolatok húznák lefelé s homlokuk összeráncolódott a gondolkozástól.

Az, Aki állt, az égre nézett és arca nagyon komoly volt. Sokáig állt némán.

Aztán megszólalt:

– Íme, eljött a kovásztalanok napja.

Ketten a pihenők közül felállottak s az egyik csendesen kérdezte:

– Hol akarod, hogy elkészítsük a húsvétot?

Jézus mélyen nézett a kérdező szemébe:

– Menjetek a városba. És íme, elétek jó egy korsó vizet vivő ember. Kövessétek őt a házba, melybe bemegy és mondjátok a ház gazdájának: a mester mondja: az idő közeledik, nálad tartom a húsvétot az én tanítványaimmal.

A két tanítvány kissé csodálkozott, de elindult. Nem beszéltek útközben, csak az előbb hallott szavakat mérlegelték.

Beérték a városba. És alig mentek néhány lépést, egy fiatal férfi jött velük szemközt. Egy korsó vizet vitt.

A két tanítvány egymásra villantott, némán megfordult és követték őt. A korsó vizet vivő ember betért egy házba. A két tanítvány megállt egy pillanatra. Megnézték a házat. Ismeretlen volt.

Aztán beléptek a házba. A ház gazdája elébük jött. Ismerősnek látszott.

A két tanítvány tiszteletteljesen köszöntötte a ház gazdáját s a ház gazdája barátságosan viszonzta köszöntésüket.

A fiatalabbik hosszán, elgondolkozva nézett a ház gazdájára:

– Honnan is ismerlek? ... Honnan is ismerlek? ...

Nem, ne szólj még, kérlek!... – erőlködött emlékezetében, miközben a ház gazdája csendesen mosolygott – Tudom már! Tudom! Te vagy az, akinek a menyegzőjén résztvettünk!

A ház ura boldogan bólintott az igent:

– Jól mondtad: én vagyok. Kánában volt a menyegzőm. Ott voltatok ti is a názáreti Jézussal és anyjával, Máriával.

A másik tanítvány komoly arca is felderült a visszaemlékezéstől.

A ház ura elmesélte, hogy mikor és miért költözött Kánából Jeruzsálembe, hogy mennyivel jobban megy sora itt, majd barátságosan hívta házába a két tanítványt:

– Lépjetek házamba – kérte –, lépjetek házamba, üljetek asztalomhoz és...

Az idősebb tanítvány egy szelíd mozdulatot tett:

– A Mester küldött hozzád. Azt üzeni neked: az Idő közeledik, nálad tartja a húsvétot velünk, tanítványaival együtt.

– Oh, mért nem mondtátok hamarabb – kiáltott fel boldog izgalommal – mért nem jöttetek hamarabb? Méltóképp előkészülhettem volna fogadására! Kérlek, mondjátok neki: szívem minden szeretetével, örömeivel várom! Életem legboldogabb húsvétja lesz, ha nálam tölti a szent ünnepet!

III.

A názáreti Jézus megállt az udvaron. A ház gazdája eléje sietett:

– Üdvözlégy Mester! – kiáltotta örömmel.

– Béke veled – felelte csendesen Jézus és kezét magasra emelte. Úgy látszott, mintha egy hatalmas mozdulattal nemcsak őt, hanem az egész házat, talán egész Jeruzsálemet is megáldotta volna.

A ház ura a legnagyobb szobába vezette őket. A középén álló asztal meg volt terítve. Egészen egyszerűen s mégis oly ünnepélyes volt ez az egyszerűen terített asztal, az egész szoba, hogy a tanítványok oly áhítattal léptek be, mintha a templom szentélyébe léptek volna.

Két szolga behozta a vacsorát: a bárányt és a kovásztalan kenyeret.

A házigazda is visszatért: bort hozott.

A Názáreti elé lépett:

– Uram – kezdte lassan s hangjában ünnepélyesség remegett – te menyegzőmön borra áldottad a vizet. Íme, abból a csodálatos borból, melyet nem szőlőből sajtoltak s melyet menyegzőmet kivéve még ember nem ivott, mint nagy kincset megőriztem egy keveset. Éreztem, hogy lesz egy nap életemben, amikor csak ezt a bort adhatom az asztalra. A mai nap ismét életem egyik nagy ünnepnapja. Kinek asztalára tehetném ezt a csodálatos bort, ha nem a tiédre? Kit vendégeljek meg ezzel, ha nem téged?... – és mély hódolattal tette a színig telt kelyhet Jézus elé.

IV.

A Názáreti mikor egyedül maradt tanítványaival és elköltötték a bárányt, kezébe vette a Kenyeret, megáldotta és megtörte.

Végül kezébe vette a kelyhet és kissé felemelte...

A tanítványok átszellemült, ragyogó arccal ültek. Szinte világított a lelkiükből sugárzó nagy hit.

... Csak egy arc volt sötét, gonoszul árnyékos ...

Jézus szeretettől ragyogó arca, amint körülfutott tanítványai arcán, megakadt ennél az árnyékos arcnál: szeme könnyes lett és lelke szomorú mindhaláláig...

(1927)

A kender, az érc és a fa álma

Álmodni nemcsak mi szoktunk emberek, hanem a teremtetett dolgok is. A fák, a virágok, a föld, a földbe vetett mag, az állatok, a csillagok, a hold, a nap, a világ...

A Kender is álmodott. Nagyot álmodott. Míg magosra nőtt és zöld tábláját lágy tenyérrel simogatta a szellő, a Kender álmodott... Összeverődő fejekkel susogta egymásnak álmát a sok-sok kenderfej, majd felágaskodva a nap felé dalolta vágyát, vágyainak álmát...

Azt álmodta, hogy menyegzős asztalon lesz finom terítő. Rajta nehéz ezüst serlegek, a serlegekben tüzes tor. Az asztal körül boldog, boldog emberek, nevetés, vidámság, éneket zengenek... Finom ujjakkal meg-megtapogatják s a háziasszony felé bólintva dicsérik finom szövését. Ha netán kiloccsanna egy kis bor: féltőn törlik fel és százféle ügyességgel mesterkednek azon, hogy szálaiból kivegyék a foltot. Menyegző után szeretettel mossák hófehérre, szeretettel hajtogatják össze s teszik a drágakendők közé s őrzik, őrzik míg ismét felkerül egy ünnepi asztalra, hogy tanúja legyen minden boldogságnak... Oh, mennyit fog hallani, mennyit fog látni, milyen boldog kacajok emlékét fogja őrizni, milyen finom virágok és olajok illatát fogja magába szívni... hogy fogja inni a tisztító vizet, hogy fogja adni magát a nap fehéritő sugarának, milyen pompás, milyen színes, milyen csodaszép élete lesz!...

Nagyot és szépet álmodott a Kender s álmát dalolta az ég felé, a nap felé, suttogta bele a szélbe, mesélte a madaraknak és a barna földnek...

De ki értette meg a Kender álmát? ...

Eljött a nap, mikor nyűni kezdték. S először elszakadt virágzó testvéreitől, majd elszakadt a földtől... Fájt a szakadás, de a merész álom akkor is élt benne s csak halk sóhaj engedett meg magának. Aztán belekerült a vízbe, mely áporodott volt és nyálkás. A Kender undorodott, de engedelmesen megmerült, mert tudta, hogy csak ezen keresztül teljesedhetik álma. Azután száradt a napon, majd kemény fával törögették, megtilolták, szögekkel fésülték s végre, végre eljött az idő és fonnai kezdték... A Kender izgalommal várakozott... nemsokára... nemsokára... már szövik...

S ekkor valami történt! A Kender remegni kezdett. A fonás nem volt elég finom... azután sodorni kezdték, mind több és több szállal össze, össze s a Kender félni kezdett és minél jobban vastagodott, annál jobban féltette álmát, míg végre egy nap megtudta, hogy vége álmának. Felébredt a szörnyű valóságra, hogy... kötéllel fonták. Kemény, erős, tartós kötéllel. Megpróbált valamit álmodni a kötél hivatásáról, de még csak meg sem kezdhette, mikor észrevette, hogy darabokra szabtok, majd több rövid darabját fához szögezték. A Kender azt hitte, bele kell pusztulnia a valóságba, hogy ostort, korbácsot, készítenek belőle...

S egy napon, – ez volt a legszörnyűbb a Kender életében – megragadta egy markos, durva férfi-kéz és magosra emelte. A Kender ámulván nézett szét. Maga előtt egy embert látott, oszlophoz kötözve meztelenített háttal, körülötte férfiak, katonák s mindnek kezében egy-egy szíjból font ostor, korbács. A Kender most lezuhant, mert lesújtott vele a férfi ököl. Nagyot csattant s ehhez a csattanáshoz a többi szíjkorbács adott kísérő zenét. A Kender látta a hosszú véres csíkokat, amiket az Ismeretlen hátán szaggatott s amint lendült le és fel, úgy szakadozott szegény Kenderszív a fájdalomtól:

– Oh, oh, oh! ünnepi asztalokon finom szöttes szerettem volna lenni s most, most, csíkokat kell hasítanom... Oh, bár belehalnék! ...

Akik pedig ott állottak, emberek, katonák, azok az ostorok suhogását, csattogását, sivítását hallották, pedig csak a Kender sóhajtozott, zokogott:

– Nem akarlak verni – sírta kenderhangján a megkínzott hátnak – nem akarlak verni... – majd mikor látta, hogy már vér is csordul az ütések nyomán, felsikított keservében. – Oh, kendő szeretnék lenni, mely letörli a verítéket és véred, te szegény, szegény megostorozott ...

Már véres volt a kenderkötél, s a Kender mohón itta be a vért, gondolván, hogy megpuhítja, meglágyítja kemény szálait s nem fog annyira fájni az ütés.

Végül sarokba dobta a markoló kéz. S amint odazuhan a poros, piszkos sarokba és sárossá lett a vértől, verítéktől, portól, a Kender könnyei jajongva megindultak.

Most nem álmait siratta, hanem a megostorozott Hátat. Úgy eltelt sírással, részvétellel, sajnálkozással, hogy saját magáról megfeledkezett.

S ekkor egy hangot hallott:

– Áldott vagy Kender, kedves teremtményem, mely engem megsiratsz!

A Kender abban a pillanatban, hogy a Hangot meghallotta, tudta, hogy a menyegzős térítőről szőtt álma sem lehetett volna szebb, mint ez a véres valóság ...

... És többet nem álmodott...

* * *

Az Érc is álmodott.

Mélyen nyugodott a fekete föld alatt. Óriási csendben, mérhetetlen nyugalomban, végtelen sötétben. S mégis az Érc álmodott...

Azt álmodta, hogy napfényre kerülve kard lesz belőle. Kard, hős oldalán. Látni fog győzelmes harcokat, boldog diadalokat. Látni fog győztes seregeket s magasztalni fogják őt is, mint a hadvezér kardját. Ott látta csillogni magát a győzedelmes oldalán, amint bevonul a meghódított városokba. Fogadni fogja a győztes oldalán a hódolókat. Kacagva ugrik rá a nap sugara s aki ránéz, kénytelen összehúzni szemét, mert vakítja a kard fénye.

Markolatját ezüstből verik s ékköveket helyeznek rá. Minden győzelmet új ékkő jelez, mindaddig, míg markolatja úgy telve lesz drágakövekkel, hogy már-már nem fér el rajta több. Ekkor aztán megpihen, nem lesz harcos kard, hanem a dísz és a diadal jele.

Ezt álmodta a föld mélyén az Érc. Mérhetetlen nyugalomával sugározta magából álmát s ennek az álomnak titkos zendülése morajlott a földben ...

Nagyot és merészet álmodott az Érc ...

Azután először a csendet kezdték halk és messzi hangok meg-megtörni. Majd a mérhetetlen nyugalmat zavarta meg mindjobban és jobban a közelgő zaj, végül pedig a sötét éj tört meg s belopakodott egy kevés fény ... kibányászták az Ércet és felkerült a teljes világosságra ...

Az Érc megremegett. Tudta milyen sors vár rá. Megborzadt, ha a kohó szörnyű forróságára gondolt, de engedelmesen átadta magát a tűz égető erejének. Folyékonnyá izzítva s sisteregve szaladt hosszú, vékony formába, amibe belekényszerítették, majd elkövetkezett az idő, az Érc izgalommal várakozott – mikor átalakításához fogtak. Most-most, most! Nemsokára kikalapálják, formát adnak neki...

S ekkor valami történt! Az Érc félni kezdett. Túlságosan kis darabokra szabdalták... Azután ismét tűzbe került, izzították, majd hatalmas kalapácsokkal verték... csengett, zengett az Érc s a körülötte állók nem hallották, hogy fájdalmában sikolt, kiált az Érc, mert rádöbrent a szörnyű valóra, hogy kard helyett... szegekké verték. Az Érc azt hitte, nem éli túl ezt a valóságot, pedig még sokkal rettenetesebb sors várt rá ...

S eljött az Érc életének legrettenetesebb napja. Kemény ököl markolta össze három társával, durván lódította egy piszkos ládikóba, majd még egy hatalmas kalapácsot lökött hozzá... az Érc szíve reszketett, s a kemény, erős Érc félni kezdett...

Aztán kiemelte ugyanaz a kemény, komisz ököl, felemelte és egy puha, áldott, szent Csuklóhoz illesztette. Az Érc hegye belemerült a Csukló áttetsző bőrébe, de még nem sebzett, még nem törte át... S egyszerre az Érc kemény szögfejére rácsattant a kalapács ...

Az Érc szöghegye mélyen benyomult a Csuklóba. Vér serkent ki nyomába, piros, meleg, szent vér, mely lassan csurgott a szög mellett a földre. A Csukló megremegett s a kéz ujjai csaknem ráborultak a szögre a görcsös fájdalomtól.

Az Érc látta a fájdalom vonaglását, érezte a piros vér fröccsenését, illatát, s amint ismét és ismét rácsapódott a hatalmas kalapács, még mélyebben, mind mélyebben fűrődött a Csuklóba, míg elérte a Csukló alatti fát és megkapaszkodhatott abban ...

A kalapácsot zuhantó emberek, a körülállók nem hallottak mást, mint a szögek csengését, amint ráver a kalapács, pedig, pedig az Érc zokogott, jajongott a szörnyű csalódástól:

– Oh, oh, oh, kard szerettem volna lenni, győztes kard, igazságért küzdő kard, ellennel kiálló, becsületes küzdelemmel harcoló kard s lettem szög, mely eleven Csuklót szögez szégyen fájához. Oh, bár lehetnék puha kendő, mely átfogja a megsebzett Kezet, mely gyógyulásra öleli az átütött Csuklót...

De az Ércnek meg kellett érnie, hogy még egy Csuklót üssön át, majd belenyomuljon, átüssön két fáradhatatlan, drága Lábat...

– Nem akarlak sebezni – zokogta az Érc a maga hallhatatlan hangján – nem akarlak sebezni...

Órákon keresztül tartotta kemény erejével a Megfeszítettet az Érc a fán. A megkínzott test minden vonaglása a szögek ércszívén futott keresztül s azt hitte, neki is meg kell halnia a borzalmas három óra után. De nem. Végigélte még az elsötétedést, az égzengést és földindulást, a forgószelet, a holtak feltámadását, majd az ezután következő szörnyűséges, borzadalmas, szívettpő, megdöbönt, ájult csendet...

Hosszú, hosszú várakozás. Sötétség. Csend. A vér szivárgása lassan megakadt, elevensége megalvadt.

Aztán vigyázatos, óvatos kezek lassú és figyelmes munkával, finoman és kedvesen, óvatosan és nagy szeretettel kihúzták a fából, a Csuklóból és a Lábakból...

Egy másik óvatos és szerető kéz vigyázva helyezte egy finom gyolcskendőre, hosszan nézegette, majd kegyeletes, puha ajak alig-alig érintve, meleg, lágy csókot lehelt rá.

Az Érc szíve a gyönyörűségtől remegett, mert egy halk hangot is hallott:

– Áldott, áldott szegek, drága szögek, szent szögek... Az Érc abban a pillanatban tudta, hogy ennél a valóságnál legszebb álma sem lehetett szebb ...

... És többet nem álmodott...

* * *

Álmodott a Fa is.

Ott állott magosan az égnek szökkenve az erdő szélén, a hegy oldalán. Míg koronájával állandóan szemközt nézett a nappal, magasratörő álmokat szőtt. Gögös fejét csak ritkán és nagyon méltóságteljesen bólintotta meg s csak azért, hogy a madarak csicsergő elragadtatását kegyelmesen viszonzza.

Azt álmodta, hogy hatalmas törzséből királyi trónust faragnak majd. Királyi trónust! Nem akármilyen széket, nem bírói széket, nem nagyúr pihenőjét, hanem egyenesen a király királyi trónusát! Külön teremben lesz a helye, a legragyogóbb palota legszebb termében. Ide csak kevesen és ritkán léphetnek be s mindenki hódolattal fog földreborulni a királyi trónus előtt. Támláját és karfáját esztendőik nehéz munkájával faragják remekbe, ékkövekkel díszítik. A legpompásabb bársony fedi s a király is csak akkor használja, mikor nagyfontosságú eseményt akar hirdetni népének. Micsoda jeleneteknek lesz tanúja! Micsoda kápráztató pompát láthat! Micsoda tisztelet veszi majd körül!...

Ilyen nagyratörő álmot álmodott a Fa. Álmát annyira szívébe rejtette, hogy csak nagyon-nagyon ritkán suttogott el egy-egy szót belőle a szellőnek. De a szellő hamar végigszaladt az erdőn, átadta, szétvitte a Fa álmát s az egész erdő tisztelettel tekintett az óriás Fára. S mikor elérkezett egy nap, favágók állottak meg az erdő szélén és szemügyre vették az álmodó Fát. Kicsit méregették, majd törzséhez illesztették a baltákat és a fűrész. Az erdő búcsúztatta a Fát. Száz és száz társa bólogatott felé búcsúüdvözetet, száz és száz madár keringte körül utoljára,

pillangók szálltostak koronája felett s várták, hogy búcsúzóra a Fa is megszólaljon. A Fa pedig nem sírt, mint többi társa, mikor a fűrész mind beljebb furakodott testébe csikorgó hanggal és kemény fogakkal... hanem dalolt... A diadal és öröm dalát dalolta, mert tudta, hogy most kezdődik a dicsősége.

Azután sokáig feküdt az erdőszélen kivágva. Eső verte, utálatos bogarak mászkáltak alatta, de nem bánta, mert azt is tudta, hogy ez kell. Aztán eljött az idő és beszállították a városba...

A Fa szíve megremegett. Most, most kezdődik... Megadással adta át magát ismét a fűrésznek, fejszének. Szabdalták, vagdalták. De egy napon mégis csak megrémült a Fa. Valami nem volt rendben. Törzsét túlságosan hosszúra hagyták, nagyon durván ácsolták, azután még egy darabot illesztettek hozzá s mikor ez is megtörtént és a Fa az ács szemében megpillantotta önmagát, azt hitte meg kell halnia a szégyentől, csalódástól, keserűségtől... mert keresztfát ácsoltak belőle.

– Oh, oh, oh, királyi trónus akartam lenni s bitófa lett belőlem ... Királyt akartam hordozni és halálraítélt vállára tesznek engem... – jajdult fel magában a Fa és ekkor csordultak ki első könnyei, melyek illatossá fagytak oldalán.

De még ennél a keservnél is szörnyűbb volt az a nap, mikor tényleg ráhelyezték az Elítélt vállára. Az Elítélt válla megroskadt a teher alatt, de vitte, vitte a keresztet. A Fa hosszan és nehezen húzódott az Elítélt után s amint súrolta az utca köveit, amint megkoppanva hangot adott, úgy zokogott a Fa:

– Királyi terhet akartam hordozni és lettem másnak szégyenterhe... Oh, bár lehetnék könnyű, mint egy selyemkendő...

Háromszor roskadt le az Elítélt, háromszor zuhant le a Fa is... Amint nagy hanggal odaverődött a kövezethez, senki sem hallotta meg a Fa sikoltását:

– Elég! elég!... – majd megpillantotta az Elítélt kezeit, amint ott feküdt porbahullottan s ezek a kezek olyan ismerősek voltak, mintha valamikor nagyon-nagyon régen megáldották volna őt. S akkor beszélni kezdett:

– Oh, te szegény Elítélt, hogyan sajnállak téged... hogyan szeretnék segíteni rajtad ...

S az Elítélt talán megértette hangját, mert, amikor felállt, olyan szeretettel ölelte át, olyan gyöngéden simogatta meg durva oldalát, hogy a Fa szívében melegség futott keresztül.

Aztán elközelgett a legnehezebb óra. Amint átütötték az Elítélt kezeit, lábait, durva, kemény szögekkel ráverték a keresztre, a Fa melegtől remegő szíve összeszorult, csikorgó, tompa hangot adott magából: a felszívó fájdalom megbicsakló hangját.

Keményen állott. Amint az ács megácsolta: kitarva két karját, tartotta magán, hordozta, föld fölé emelte az Elítéltet. Körülötte hullámozott a tömeg. Káromló, röhögő, gúnyolódó, szitkozódó szavak kavartak s ebbe az átkozott hangzavarba időnként felüvöltött a bal lator tajtékozó káromlása, majd belejajdult a jobb lator zokogó bűnvallomása...

A Fa mellett egy Asszony állott. Hangtalanul, csendben, némán. Nem szólt, csak néha egy-egy sóhaj roskadt ki ajakán, nem jajongott, de szeméből szüntelenül csordult a könny. Néha megfogta a Fa oldalát, átölelte, mintha erőt merítene belőle ...

A Fa pedig állt, valami önkívületi, ájult állással, mintha ő maga is agonizált volna. A Felfeszített görcsös vonaglása belemart. Az Asszony ölelése pedig megforrósította...

A legszörnyűbb pillanat mégis csak az volt, mikor egy hosszú katonalándzsa sívítva felszökött és átdöfte az Elítélt oldalát. Ekkor sötétség borult a földre, pedig még csak a nap kilencedik órája volt. Hideg szél süvöltött. A föld mélye megmorajlott. Mintha valami súlyos terhet akart volna ledobni hátáról, úgy rázkódott meg. Az egész természet gigantikus felfordulása következett. A nép széjjel szaladt. A káromlás megszakadt. Sötétség, hidegség, fejetlenség terpeszkedett szét s olyan hangzavar, hogy az emberi fül alig-alig állotta.

S ekkor nagyon-nagyon messziről – a hegyek mögül, vagy évszázadok mögül, – nagyon-nagyon-nagyon halk, alig hallható ének csendült fel, amit csak a Fa hallott, de amit hallgatott, lesett, figyelt feszülten, mert tudta, hogy neki éneklük:

„Szent keresztfa, drága hűség
Tiszta töről sarjadott,
Ily virággal, ily gyümölcessel
Fát az erdő nem hozott.
Drága szent fa drága karja
Drága terhet hordozott...”

A Fa hallgatta, hallgatta, hallgatta ezt a messziről csendülő éneket s egyszeriben megértette, hogy a királyi trónusról szőtt álma sem lehetett volna szebb, mint ez a szomorú, véres valóság. Tudta: mégiscsak királyi trónus lett... És többet nem álmodott. Hanem új életet kezdett élni. A relikvia örök életét.

(1942)

És a keresztfelragyogott...

I.

Ragyogó, kék tavaszi nap volt. Csend és nyugalom. A fű friss zöldje és a korai virágok illata édesen, hálásan csapódott az ég felé.

Jakab, a dúsgazdag ötvös, lassan, a gazdagság büszke kimértségével, öntudatával járkált a szép tavaszban, amelyből ő semmit sem látott.

– Íme – gondolta – mi hiányzik nekem a boldogsághoz? Mi hiányzik nekem az élethez? Semmi! A legdúsabb, legtökéletesebb életet élem. Lám, mindenem megvan, ami kell. Gazdag vagyok, házaim és földjeim vannak. És szolgálaim, meg béreseim. Tekintélyem van. Alázatos meghunyászkodással tekintenek rám Jeruzsálem koldusai és meleg barátsággal gazdagai. Leányom nemcsak Jeruzsálem, de egész Júdea leggazdagabb, legderekabb fiának asszonya. Mi hiányzik nekem a boldogsághoz? Ami vágyam volt, minden beteljesedett. Ami vágyam lehet, csak ki kell fejeznem és már nem vágy, már beteljesedés!

Aztán felvillant emlékezetében gyűlölt szomszédjának, a szintén dúsgazdag Simonnak arcát.

Most már örömmel kovácsolta tovább gondolatait. Lám, Simont is legyűrte! Simont, aki dúsgazdag volt már akkor is, amikor ő még a szegénység rongyait koptatta. Már akkor gyűlölte gőgjét! Hálát adott ennek a gyűlöletnek! Ez a gyűlölet fűtötte akaratát! Ennek a gyűlöletnek köszönhetette mostani gazdagságát!

És most? Most ő volt a gőgösebb, büszkébb. Mert íme, az ő leánya Júdea legtekintélyesebb fiának asszonya, míg Simon fia, a dúsgazdag kalmár fia: elbitangolt. Ki tudja, hol csavarog, rabol, talán öl is? Ma Júdeában, holnap Galileában, vagy Szamariában. Csavargó, bitang lett a dúsgazdag Simon fia!

Jakab szája torzult nevetésbe szaladt.

A dúsgazdag Simon fia: bitang! Akit az apja olyan nagyra tartott, akitől az apja olyan sokat várt, de nagyra vitte!

És rohantak előre gondolatai nagy gyűlöletben és kárörömbben, de hirtelen erősen szemébe szúrt a nap és olyan erős fény bántotta, hogy kénytelen volt lehajtani gőgös fejét.

A fény hirtelen, amint jött, tovaszaladt, de gondolatai megakadtak.

Csak valami különös erős, tiszta, meleg hangot hallott. Felkapta fejét és körülnézett.

Jobbra tőle emberek ültek a domboldalon és felragyogó arccal hallgatták a Beszélőt.

A Beszélő kitérte két karját, mintha magához akarta volna ölelni hallgatóit és valami csodálatos melegség ragyogott arcán.

Hangja, különös, erős, tiszta, meleg hangja magosra röpött és mégis mintha mélyre, nagyon mélyre, sötét mélységbe – emberi szívekbe – hullt volna:

– Hallottátok, hogy mondatott: szemet, szemért, fogat, fogért. Én pedig mondom nektek: ne álljatok ellen a gonosznak, hanem, aki megüti jobb orcádat, fordítsd oda neki a másikat is. És annak, aki pörölni akar veled és köntösödöt elvenni, engedd át a palástodat is...

Jakab megtorpant: micsoda lehetetlen beszéd ez!

A Beszélő szeme rávillant egy pillanatra. S Jakab belsejét valami különös forróság öntötte el.

Felzaklatott lélekkel ott maradt. Hallgatni.

– Hallottátok, hogy mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnék és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitekért, hogy fiait legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon... Mert ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok lesznek? Nem ezt cselekszik-e a vámosok is? És ha csak atyátokfiat köszöntitek, mi különösöt

műveltek? Nem ezt cselekszik-e a pogányok is? Legyetek tehát tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok is tökéletes.

A Beszélő elhallgatott. Arca meleg jósággal ragyogott, miközben tovaindult.

Jakab felkavart szívvel állt.

A Beszélő, – amint elment mellette –, ismét rátekintett. Csak egy pillanatra. És Jakab nem bírta el tiszta nézését. Megszégyenülten ejtette le fejét.

Úgy érezte, mintha gondolatait olvasta volna ki szeméből. Kárörömös, gonosz, ellenséges gondolatait.

Ki ez? Ki lehet ez?

S egyet hallgatói közül megszólított:

– Kicsoda ez az ember?

A megszólított csodálkozva nézett rá:

– Nem tudod? A názáreti Jézus – és tovament.

A názáreti Jézus. A galileai próféta. A szegények barátja. A betegek gyógyítója. Hallott már róla. Sok csodálatos dolgot. De nem hitte. Most sem hiszi. Hanem... Hanem, valami különös mégis volt rajta. Így beszélni! Ez a különös meleg, tiszta hang! És a szem! Ez a csodálatos, mélynézésű szem!

Erőszakkal rázta le magáról a Názáreti beszédének emlékét.

Újult göggel emelte fel fejét. Újult göggel indult hazafelé. Azt hitte, a beszéd emlékét is le tudja rázni lelkéről, mint a köpenyről a port.

A templom előtt szemközt találkozott Simonnal, annyira gyűlölt ellenségével.

Mikor megpillantotta Simon alakját, pöffeszkedően kihúzta magát és kemény villanású szemmel leste Simon szemét.

Simon szintúgy jött szemközt. Aztán gúnyolódva dobott oda egy gúnyolódó kérdést.

Jakab sem maradt adós:

– Hogy van a fiad? – vágta vissza a gúnyt és gyűlöletet.

De ebben a percben úgy érezte, mintha mellenvágták, volna.

És hallotta az erős, tiszta, meleg hang csengését: „Szeressétek ellenségeiteket...”

Fel akarta vágni dacosan fejét, de akkor szemébe fénylett a Názáreti szelíd szemvillanásának emléke és lassan lehajtotta fejét.

És nagy nyugalanságban élt ezután.

II.

És nagy nyugalanságban élt ezután.

Göggösen vágta fel fejét, valahányszor Simont meglátta, sőt egy-két gyűlölködő szót is odakiáltott feléje, de utána mindig valami láthatatlan kéztől megverten zuhant feje mellére.

S egyszer, egy ilyen összetalálkozásnál kevélyen kiáltotta Simon:

– Vénülsz már Jakab! Már gyűlölni sem tudsz elég szívósan! Már igyekszel megbékélni, meghunyászkodni... – és gúnyos, diadalmas, nevető szemmel állta Jakab bizonytalanul vibráló szemét.

Jakab hirtelen felhördülő mellel magosra csapta öklét, hogy Simon fejére zuhantsa, de éppoly hirtelen elgyengülten ejtette le:

Gyűlöllek – lökte ki fogai közül alig nyíló szájjal – gyűlöllek, jobban mint valaha! De... De meg vagyok béklyózva...

Simon arca kárörömös mosolyba torzult.

– Hanem vége lesz ennek is – folytatta Jakab izzó hevületben – majd lerázom ezeket a béklyókat és akkor, akkor... vigyázz Simon! Vigyázz, mert gyűlöllek téged, Simon! Mert gyűlöletem nem kisebbedett egy porszemnyit sem! – és szeretett volna még száz szitkozódó, gyűlölködő szót odakiáltani, de a béklyók vasszorítással nyomták torkát, csapkodott ugráló

kézzel nyaka körül és tehetetlen dühvel, szótlán szitkokkal nézett a győzelmesen elmenő Simon után.

Mély keserűség szakadt fel melléből, elöntötte egész lényét.

Elégedetlen volt. De nem tudta miért. Akart, erősen akart gyűlölni. De érezte, hogy nem tud. Egész lelke valami nagy bizonytalanságban hintázott. Gyűlölettől megbocsátásig, megengesztelődésig repült ez a rettentő, bizonytalan hinta. Néha már ott volt a legszebb megbékülésnél s akkor hirtelen pokoli lendülettel zuhant vissza a legizzóbb gyűlöletig!

Ilyenkor marokra fogta a gyűlölet gyeplőjét és szeretett volna tomboló gyűlölettel keresztül gázolni minden megbékélésen, szereteten, jóságon. Minden szépen. De leginkább a Názáreti szavainak emlékéen, hogy felismerhetetlenné roncsolja annak a beszédnek örökké élő szavait.

III.

Jakab elmélyült gondolatokkal járkált.

Csak tömegzsivaj verte ki gondolataiból.

Írástudók csoportja sietősen fordult a templom felé. Úgy rémlett, mintha cipelnének magukkal valakit.

És az utcán tétlenkedők, dologtalanok, zajra, botrányra éhesek, hangosan, lármásán csatlakoztak.

Jakab talán közömbösen ment volna odébb, de a lármázok elejtett szavai megfogták:

– Mi az?

Egy házasságtörő asszony!...

A Názáreti elé viszik!...

– ... megkövezni...

– ... Mózes előírja ...

... de mit szól majd a Názáreti? ...

Jakab egy pillanatig tétovázott, de aztán ő is csatlakozott.

Egy házasságtörő asszony. A Názáreti elé viszik. A Názáreti elé, akit mindeddig került, kerülte, mert félt tőle. Szelídségétől, jóságától. Vajon mit fog a Názáreti mondani? Mózes a megköveztetést parancsolja. De a szelídség és jóság prófétája megengedheti ezt?

A templom elé értek. Jakab könyökével utat vág magának az emberfalban. Szemével a Názáretit kereste. Jézus szelíden, jóságosan s mégis oly méltósággal várt! A tömegzúgás csenddé semmisült közelében.

Az asszony földre zuhantan, földredobottan rejtette el arcát.

S nem messze az asszonytól ott állt Simon. Kárörvendő vigyorgással sötétlett arca Jakab felé.

Jakab szívében lobogni kezdett a fekete gyűlölet. A tömeg hátul mozgolódni kezdett és az írástudók előléptek:

– Mester! – mondta az egyik nagybátor kihívással – ez asszonyt házasságtörésen érték. S Mózes megparancsolta a törvényben az efféle megköveznünk. Mit mondasz tehát?

A bűnös asszony most megemelte fejét. Meggyötört, megkínzott arccal, könyörögve bámult a Názáreti arcába. Szeméből égő könny csörgött.

Jakab megszédült.

– Ráchel!... – hörögte majdnem hangtalanul – Ráchel!...

És egy mozdulatot tett a lánya felé. Egy hirtelen feldühödött, ütni akaró mozdulatot, hogy itt az utca porában kell látnia Júdea legszebb rózsáját!

Ám a Názáreti szemét érezte magán és a hirtelen mozdulat megsemmisült. Csak vad izgalommal meredt ő is a názáreti Jézusra.

Jézus pedig nem szólt. Csak lehajolt. És írt. A földön. A porban.

És feszülten várakoztak egy ideig, de aztán ismét kirobbant belőlük:

– Mester! Mit mondasz tehát?

A Názáreti felegyenesedett. Egyenkint a szemekbe tekintett s aztán az Ő végtelen szelídséggel csengő, mégis erőyes hangja szétáradt:

– Aki közületek bűn nélkül vagy, először az vessen követ rája.

És ismét lehajolt. És ismét írt. A földön. A porban.

A felemelt öklök lassan leestek és a marokba fogott kövek tompán zuhantak a földre.

Az írástudók kaján, kihívó arcát vörösre mázolta a Názáreti szaván támadt szégyen.

Némelyik arca meg fakóvá színtelenedett, amint a porba írt jelek felé hajoltak. És egyenkint a megszégyenítettek lassú, vontatott járással távoztak.

Simon még állt. Még görcsösen markolta a követ.

Jakab arcát bámulta, mintha ez az arc új gyűlölet-erőt önthetne belé. De valami láthatatlan hatalom tehetetlenné ölelte. Fogai megcsikordultak és nehezen hördült melle, míg a követ messze maga mögé hajította. Egy bizonytalan kézmozdulatot tett a Názáreti felé, aztán elment.

Távozóban úgy rázta ökleit, mint a fogoly, aki köteleit rángatja.

Jakab pedig állt, valami nagy érthetlenségben.

Csak egy mondat szállt a Názáreti ajkáról és a gyilkolni akaró tömeg íme, hogy eltűnt, széjjelment!

A Názáreti most felállt. Szeméből erőteljes meleg áradt. S ezzel a meleg erővel tekintett az előtte fekvő asszonyra:

– Asszony! Hol vannak, akik vádoltak?

Az asszony körülnézett. Hitetlenkedő bámulattal nézett körül.

– Senki sem ítél el téged?

Az asszony ismét körülnézett. Elsötétedő szemmel leste apja arcát, de ott sem látott mást, mint mély, megindult komolyságot, szomorúságot.

– Senki, Uram – válaszolt az asszony a Názáreti felé fordulva nagy bizonyossággal.

– Én sem ítéllek el – mondta Jézus és kezét egy pillanatig az asszony fején pihentette. – Eredj, és többé ne vetkezzél!

Az asszony ajkáról csodálattal zavaros hála töredezett, miközben szeméből édes, könnyű, tiszta könny csorgott.

– Uram! ... – dadogta.

A Názáreti szeme derűs napsugárral világított.

– Eredj – ismételte szelíd hangszíjjal – és többé ne vetkezzél!

Jakab a lány mellé lépett. Roskatagon, nehezen. Remegő kezével megfogta a lánya kezét, felsegítette. Nem beszéltek, szóltanul mentek.

Haza.

IV.

Ezután még gyakran találkozott Simon és Jakab.

S nem lesték egymás szemét égő gyűlölettel, csak hideg közönnyel mellőztek egymás mellett el.

V.

– ... nem bírom tovább. Elmegyek Jeruzsálembe ...

– ... elfognak ...

– ... feladom magam...

– Ráfeküdt agyadra a sötétség? Eszelős lettél? Fel akarod adni magad?

– Világosság gyúlt fejemben. S ennél a vakító világosságnál látom eddigi életem lehetetlenségét. Otthonom volt, gazdagságom, családi békém és minden ami kellett az élethez

... és... és... igen és akkor feküdt agyamra a sötétség!... otthagytam mindent és bitang, gaz lator lettem, csak azért, mert nem tűrtem, hogy életembe valaki – akár az atyám is – beleszóljon! De nem bírom ezt az életet tovább, mert magamon érzem annak a szemnek égő tisztaságát...

– Milyen szemnek?

– ... annak a szelíd hangnak végtelen jósága itt visszhangzik szívemben ...

– Mondom, hogy eszelős vagy. Vagy rémképeket látsz? Beszélj érthetőn! Mi történt veled?

– Nem tudom, nem tudom. Azt sem tudom már, mikor történt. Két napja, vagy tíz napja, vagy nagyon-nagyon régen. Talán Galileában, vagy Júdeában... nem tudok azóta semmit...

– Hagyd hát el, hogy hol és mikor. Találkoztál valakivel?

– Igen.

– És?

– Egy fügefafa alatt pihent, mikor arra mentem. Már messziről láttam, de nem ügyeltem rá. Hanem mikor közelébe értem, láttam, hogy rámnéz, erősen, tisztán, mély, nagy nézéssel. És éreztem, hogy nem mehetek mellette szótlánul el. „Uram vársz valakit?” – kérdeztem. „Téged” – felelte valami csodálatos mély hangon és felállt. Nem volt magasabb nálam, mégis fel kellett rá néznem. „Engem, ez lehetetlen uram, hiszen nem is ismersz!” – válaszoltam. Mosolygott. Csendes, elnéző mosollyal: „Vártalak. Mert nehéz utat kell együtt tennünk. Készülj rá! Az út nehéz lesz!” És felemelte kezét és fejemre tette. És akkor éreztem, hogy ez a fejemen nyugvó kéz szívembe nyúl és maga felé húzza szívemet és olyan rettentően tiszta érzés volt ez, hogy lezuhantam a földre és mélységes sírással sirattam eddigi életem hiábavalóságát. Mire felemelkedtem már nem volt ott...

– Álmodtál, vagy megrészegetél a bortól, amit a minap raboltunk a samariai vén kalmártól. Van még a borból, igyál, ne törődj részes álomképekkel! Igyál, no!

– Nem kell... nem kell nekem a bor... Másra szomjazom ... tisztaságra, melegségre ... valami nagyon-nagyon szépre...

– Bolond vagy...

– Nem... holnap elmegyek Jeruzsálembe és feladom magam.

– Ej, hagyd már abba! Még engem is leteper a nehéz szomorúság, ami téged! Rázd fel magad! Itt a bor, igyál!

– ... elmegyek és feladom magam ...

VI.

Jakab mély, zavaros felindulással, fűjtató mellel, idegesen, kapkodón törtetett az Agykoponyák hegyére.

Arca meg-megrándult néha s közben-közben egy-egy-hangos szót ejtett el:

– Nem... az nem lehet... hogy ő ... – és érthetlenné morzsolódtak a szavak szájában.

És ment felfelé a hegyre. Lecsapott fejével. Nem akart látni. Csak tömegzúgást, eszeveszett, vad ordítást hallott.

S mikor már majdnem fent volt, felnézett. És döbbenet meredt meg. Szeme elhomályosult, nagy káoszba szaladt előtte minden össze, csak a keresztről lecsepegő, lecsurgó vér világított felé rettentő vörös fénnel.

Szájába hörgő keserűség szaladt s úgy tántorgott, mint egy fejbeütött.

Artikulátlan, rémült sírással küszködött.

Zavarosan kiáltozott, szava elveszett a tömeg ordító lármájában:

– Názáreti Jézus! aki egy szavaddal elverted a lányom mellől a gyilkosokat! Miért? Miért engedted ezt...

Tántorogva néhány lépést tett előre, homályosan hallotta, hogy a Názáreti beszólt a keresztről és szerette volna hallani hangját.

Aztán a megvadult, őrült tömeghez ordított dühöngve, de ki hallotta az ő szavát?

Hirtelen megnémult, kitárta két karját és szavavesztetten meredt a Názáreti meggyötört, megkínzott arcába. Egyszerre valami csodálatos forráság öntötte el és ismét érezte azt a végtelen békét, amit máskor, valahányszor a Názáreti rátekintett.

– Uram!... – dadogta. – Könyörülj rajtam!...

És így állt sokáig, gondolat nélkül, érzés nélkül.

Hirtelen egy kemény lökést érzett és egy feljajduló, őrült ordítást hallott:

– Fiam!... Fiam!...

És mellette hörögve zuhant le Simon, a gyűlölt ellenség. Jakab megrendülten hajolt le és a szíve most tele volt békével és részvéttel:

– Simon! Simon! Mi bajod?

Simon elrémült szemmel, hidegrázósan, reszketve dobálódzott a földön. Érthetetlen, vad hangok töredezték ajkáról, aztán felemelte fejét és kékké fakult arccal, vacogva bámult a jobb latorra és vacogva, dideregve nyögte:

– Látod!? ... a fiam ... a fiam ...

Jakab hitetlenkedve rázta fejét:

– Tévedsz Simon ... ez lehetetlen ...

Simon csak bólogatott, gépiesen, meredten, beesett szeme lángolón tapadt fia arcára.

A jobb lator fájdalmasan dobálta fejét és tekintete atyjára esett. Arca most végtelen gyötrelembe torzult.

Simon melle sípolva hörgött, arcát őrületbe formálta a szenvedés.

Jakab szívét előntötte az őszinte, meleg szánalom. Simon elé állt, hogy lehetőleg eltakarja előle a borzalmas képet.

S amint így állt, szeme rásimult a Názáreti arcára és imádkozni kezdett:

– Hozzád emelem én Uram a lelkem

– Én Uram, Istenem bizakodom benned

Te vagy az én üdvözítő Istenem

Tebenned bízom szűnős szüntelen

Emlékezzél Uram irgalmadról és könyörületedről

Mert élnek azok mindöröktől...

S amíg Jakab mély hevületben imádkozott, a tömegzúgás halkulni kezdett. Talán kifáradtak a megrekedt, vad, emberi torkok, vagy csak a bal lator káromló üvöltését akarták hallani?...

A jobb lator, Simon fia, most nehezen meglóbálta fejét és panaszos, csendes, síró hangon, bűnvallomást tett. Azután a Názáreti felé tekintett s úgy könyörögte fulladozva:

– Uram, emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz!...

Jézus pedig felé fordította vérlepte arcát s egy pillanatra mintha megenyhült volna ez a fájdalmas, kínlódó arc s így mondta felcsengő hangon:

– Bizony mondom neked, még ma velem leszel!...

A tömeg újult erejű hahotával zúgott fel, de a jobb lator arca felragyogott, boldog mosolyba röpített, enyhületbe simult.

És Jakab, aki mindezt látta és hallotta, most ujjongva hátrafordult, hogy felrángassa Simont a kínlódásból és megmutassa neki ezt a csodát: fia ragyogó, világító arcát.

De Simon már állt. Enyhült, békélt arccal. Hol a fiát nézte fájdalmas boldogsággal, hol Jézust mély, megindult csodálattal.

– Láttad? ... Hallottad? ... – suttogta Jakab.

Simon csak némán intett.

– Különös béke áradt el bennem. Nem érzek semmi fájdalmat... vagy nem jól mondom ... fájdalmat igen ... de keserűséget nem. Fájdalmas béke takart be... béke van a szívemben ...

És mindketten hittek.

S ott állt a két ellenség érthetetlen csodás nyugalommal, békével a szívükben és a lelkükben a Megfeszített keresztje előtt.

Egészen a leghatalmasabb pillanatig. És akkor a kárörvendő, üvöltő tömeg rémülten, üvöltve, mellétverve szaladt, a százados pedig megtette az első megtért pogány hitvallását...

És a Kereszt felragyogott...

(1929)

A katona és a kisfiú

Az asszonyok már lassan-lassan oszladozni kezdtek. De a távozó gyermekek zivaja még élénken odahallatszott.

Már csak két-három gyermek volt ott, akik nem akartak tágitani és hosszan, csillogó szemmel nézték Jézust, aki csendesen, halk hangon, szelíden válaszolt kifogyhatatlan kérdéseikre.

De a nap már erősen hanyatlóban volt és északon sötét felhők tömörültek. A türelmetlen és vihartól féltő anyák erélyes noszogatással fogták meg a gyermekek kezét és indították őket, akarataik ellenére is hazafelé.

Az egyik gyerek sírva fakadt, amint anyja kérlelhetetlenül vonszolta és hátranézett. Arca piros volt, szája lefelé görbült és szeméből keservesen gyöngyözött a könny.

És amint visszanézett, ránézett Jézusra.

Jézus csendesen ült, nem szólt, nem intett, csak ült némán és nézett rá nyugodtan, derűsen, derűs arccal, derengő mosollyal csak nézett, nézett és a gyermek arca elsimult a nézéstől, ettől a derűtől, ettől a derengéstől. A gyermek arca elsimult, könnyei felszikkadtak és ajkán lassan kibimbózott a mosolygás. Megfordult és engedelmesen lépegetett siető anyja mellett.

Jézus még ült. Szeme messzire nézett és ragyogott...

Meleg nap volt. Az út sárga homokja forró volt és szinte szúrta a szemet, amint a nap ragyogva végigtáncolt, rajta.

Néha-néha keresztülszaladt egy gyenge szellő, de ez sem enyhített, csak belerugdosott az út porába és teleszórta az emberek szemét homokkal, dühösre ingerelve őket.

A menet, mikor elindult a helytartóháztól, zajongva, nagy lármával haladt tovább a városból kifelé vezető úton.

A farizeusok és írástudók öklüket rázták és hangos szóval kiáltoztak s különösen olyankor voltak nagyon hangosak, ha az utcán megpillantották a halálra ítélt názáreti próféta egy-egy hívét, vagy olyan ház elé értek, melyről tudták, hogy gazdája valamikor vendégül látta őt.

Ilyenkor széttárták karjukat és hosszú, üvöltő hangon ordítottak és gúnyos kegyetlenséggel, mint valami színjátékot mutatták a menet közepén vergődő, a súlyos kereszt alatt meg-megrozkodó Rabot.

A hívek, barátok nagy sietve fordultak el, vagy nagy, széles mozdulatokkal tagadták meg, vagy hirtelen elhatározással odaállottak azok mellé, akik gúnyolták, megköpdösték. A menet haladt, haladt, ha lassan is, de folytonosan.

Egyszerre hirtelen megakadt. Az eleje még ment, ment, de a közepén megakadt és állva maradt mindenki.

A farizeusok lármája is szünetelt egy pillanatra, de aztán gyorsan sietve még harsogóbb, még üvöltőbb, még zajosabb lett.

Néhány percig ott maradt egy helyben a tömeg, csak a kísérő római katonák, meg a farizeusok mozgolódtak jobbra-balra.

Aztán megint megindult a menet és haladt előre vánszorogva, nehezen. A kiáltás csak növekedett, mert minden lépésnél csatlakozott egy-egy valaki, aki örömét lelte a kiáltásban, gúnyolódásban. A kíváncsiak is nagy számmal csatlakoztak, s csak itt-ott maradt le a tömegből az, akinek sietős volt a dolga a közeledő ünnepek miatt.

Mikor másodszor akadt meg a tömeg, akkor messziről egy kis fiú szaladt gyorsan, lihegve, kíváncsian, látványra éhesen.

Kicsi volt és fűre és ügyesen tolakodott előre. De a tömeg sűrű volt s itt is, ott is hiába próbálkozott bejutni, meglátni, hogy mi van ott.

Szeme ragyogott, már előre örült annak, amit látni fog. Meg-megkérdezett valakit, de nem törődtek vele. Nagyon is kicsi volt ahhoz, hogy szóba álljanak vele.

Újból kezdte a furakodást. Két kicsiny öklével erélyesen kaparta magának az utat előre s közben-közben hosszan és jókedvűen fütttyentett.

Végül mégis sikerült bejutnia.

Amint beért a tömeg közepébe, először is kifújta magát és karjával megtörülte izzadt homlokát. Csak aztán kezdett körülnézni. Szemével gyorsan futott végig az embereken, de nem tudta, hogy mit kell néznie, mit kell látnia.

Lármát hallott és a középben egy piszkos, poros, véres, nagy rongy feküdt. A nagy rongy mellett egy nagy kereszt s a rongy, de nem, mégsem rongy, valami piszkos rongyba csomagolt batyu, mert keresztbe volt kötve kötéllal s a kötel végét egy római katona markolta. Úgy látszott, fel akarta emelni a nagy batyut, amely nehéz lehetett, mert alig tudta megmozdítani.

De nini, most megmozdult a batyu, felemelkedett, ah! hát mi ez? ... Hiszen ez ember!

Igen, most már látta! Egy ember volt! Az ember elesett s most felemelte fejét.

A kis fiú egy percre behunyta szemét, olyan borzasztó volt.

De aztán mégis csak megnézte. Jól megnézte, jól látta. Az arca véres volt s a vérre, amint elesett, ráragadt az út pora. S ez a véres por, poros vér, olyan különös színt adott arcának.

A fehér ruhán keresztül meg átszivárgott vállánál a vér és hátán az izzadság.

Karjával valahogy megtámaszkodott a földben. Amint elesett, olyan ölelőformában terült szét a földön.

Vékony, átlátszó keze volt és kezét is egészen belepte a por. A kis fiú bámulva, megrettenve, tátott szájjal állt és nézte ezt az embert.

Csak állt így, tátott szájjal, állt és nézett, nézett... de egyszerre látni kezdett, meglátta benne azt, aki egyszer megsimogatta a fejét, aki derűs mosollyal, derengő arccal, fénylő szemmel, nagyon-nagyon szépen nézett rá!... A kis fiú, mikor így rádöbbsent erre, hangosat kiáltott és oda akart szaladni, csakhogy akkor már ismét megindult a tömeg.

A római katonának sikerült felrángigálnia őt s így ismét megindultak, lassan, vánszorogva.

Az egyik katona kezében egy hosszú kötel volt s olykor-olykor megsuhintotta és végigvágott rajta, hogy gyorsabb menetelre kényszerítse.

A kisfiúban hirtelen nagy bátorság ágaskodott fel és nagyot kiáltva odaugrott a római mellé és kis öklével elkezdte gyorsan ütlegelni.

A római csak rápillantott félszemmel, majd ajkbiggyesztve felrúgta. A kis fiú meghempergett a porban, aztán nem törődve a rúgás fájásával felugrott és merészen odaszaladt a keresztetcipelő emberhez és megsimogatta oldalról ruháját. Kicsit ügyetlenül, kicsit félve, de megsimogatta. A simogatásra a keresztetcipelő ember oldalt tekintett s mikor meglátta őt, egy röpke felcsillanó mosolygást küldött felé.

A kisfiú szíve hangosan és gyorsan dobogni kezdett és valami különös, nagy bátorsággal, magát igen nagynak és hatalmasnak képzelve, hátraszaladt s két piciny markával megfogta a kereszt hosszú hátsó részét és minden erejével igyekezett vinni.

Igaz, hogy néha-néha őt is érte az ütés, de azért vitte rendületlenül s szívében úgy érezte, hogy nagyon-nagyon hatalmas valaki, aki ilyen nagy keresztet tud vinni, ha nem is egészen egyedül.

Nem mentek túlsokáig egyfolytában, mert aki őt valamikor megáldotta és szépen rámosolygott, ismét lezuhant.

S a kis fiú hiába próbálta, nem tudta megakadályozni, hogy a nagy kereszt ne essék rá. Ő is megbotlott és ő is elesett, de mindjárt talpra is állt.

Aztán tele szájalommal előreszaladt, leguggolt a leesett elé és kezével meg akarta emelni fejét. Csak amikor már megfogta, vette észre, hogy feje keresztül van fonva szűrő, nagy, kegyetlen tövisekkel...

Az ő pici kezét is megvérezték...

Az jutott eszébe, hogy jó volna ezeket a töviseket valahogy kiszedni... már emelte kezét, de akkor vállonkapta valaki, felemelte a levegőbe, egy kemény korbáccsal néhányszor végigvert rajta, majd nagy lendülettel keresztülhajította a tömegen s ő elnyúltan, megverten, megtépázottan, tele sajtósággal, fájtással, szenvedéssel lihegett a porban.

Szíve tele volt jajjal, száján csordulva csordult a sírás, s úgy feküdt sírva, mozdulatlanul, egyedül...

A három kereszt már állott...

Az emberek körülnyüzsögték, már nem törődtek nagyon a Felfeszítettel, mert az első izgalmas percek már régen elmúltak. Most már nyugodtan álltak, csak a Kínlódó szavát lesték, hogy válaszul feldobhassanak neki még egy-egy gúnyt, meg a halálát várták, s közben, mert volt idejük, meg-megbeszéltek egymással sok érdekes dolgot. Pénzről, meg házról, meg földről beszéltek, gyermekeiket is feldicsérték egymás előtt, menyegzők is szóba kerültek s voltak, akik kalmárkodtak is közben...

A katonák is elunták már a várakozást és néhány lépésnyire hangos beszéd között, nagy zajjal dobálták a kockát. Úgy látszott, mintha ezenkívül semmi sem érdekelt volna őket.

Csak egyikük volt nyugtalan s nem tudott játszani. Oda-odament hozzájuk, meg-megnézte játékuikat, egy-egy dobásnál közbe-közbevetett egy-egy megjegyzést, de egészében nem volt velük, nem törődött velük. Otthagyogatta őket és lopva, oldalról néha fellesett a Keresztre.

Maga sem tudta miért, de lelkében valami különös bámolat terjengett...

És nagyon nyugtalan volt...

A katona, amint ott állt nyugtalan szívvel, hol jobbra, hol balra nézve s maga sem tudta, mit keres, egyszerre megpillantott egy kis fiút.

A kis fiú is leste őt oldalról s mikor a katona szemét érezte magán, összehúzta a kis vállát és rémülten szaladt szemével szerteszét, nyilván menedéket, védelmezőt keresett.

A katona megismerte. Az a kis kölyök volt, akit az utcán megvert.

S most fél tőle.

Két lépést tett a gyermek felé. A kis fiú, amint észrevette ezt, egy mozdulattal menekülni akart.

– Ne félj – kiáltotta a katona röviden, gyorsan. – Ne félj. Nem bántalak.

A gyermek megállt és egy kicsit bizalmatlanul nézett rá. A katona odament a gyermek mellé és megállt mellette. Nem néztek egymásra és nem beszéltek, csak álltak egymás mellett.

A katona sokára, lassan és nehezen megkérdezte:

– Nagyon megvertelek? Nagyon fájt?

A kisfiú megemelte fejét:

– Nem nagyon... – mondta csendesen.

Sokáig álltak hallgatagon.

A kis fiú hirtelen észrevette az oldalt játszó katonákat.

– Te mért nem vagy velük?

A katona nehezen mozdult, nehezen felelt:

– Nem tudom...

Ismét hallgattak sokáig.

– Olyan különös szeme van... – mondta sokkal később a katona. – Közelről láttam...

Mirhával kevert bort akartam neki adni, hogy ne érezze annyira... de nem fogadta el... akkor nézett rám... – egy kicsit megborzongott.

A gyermekből erre felbuggyant a sírás:

– Ha én olyan nagy lennék, mint te, és katona lennék, mint te, nem engedtem volna ...

A katona lehajtott fejjel állt.

Gondolatai valahogy megakadtak agyában, nem gondolt semmire.

Nem tudta meddig állhatott így. Egyszerre markos, kemény öklét megrántotta egy csöpp, puha gyermekkéz.

– Nézd! nézd, nézd! ... – kiáltotta izgatott, elcsukló hanggal a kis fiú. – Látod, látod, jaj! látod?!...

A katona tespedéséből felrázottan felnézett a keresztre. A Szenvedő arca már ólomszínű volt. Egész teste összeesett és vértől, verítéktől, izzadástól fénylett. Feje oldalt esett és feketekarikás szemét elfedték szemhéjai. Homlokából vékonyán szivárgott a vér és csapzott haján végigcsorogva lassú cseppekben hullt mellére.

Szája félig nyitva volt és fakó, fehér ajkai meg-megremegtek.

A katona csak nézte, nézte ezt és szíve még jobbam összeszorult és szédülni kezdett. Lehunyta szemét. Aztán megint ránézett a Szenvedőre. És a kemény, erős katona szeme elhomályosult.

Kezével erősen szorította a gyermek kezét. A gyermek keze reszketett.

A Szenvedő megmozdult. Felkiáltott, de ők nem hallották, hogy mit. Hirtelen oldalt zuhant feje és egészen sötét lett. A katona és a kisfiú egymás kezét fogva leestek...

(1931)

Ének és sóhaj

Amikor az Úristen a tövisbokrot megteremtette, akkor még csak Egyszerű Tövisbokornak hívták. Elég magas, sűrű cserje volt, apró, kicsiny tövisekkel, hosszú, nagy, fényes levelekkel. Virág nem nyílt rajta és a szép zöld levelek egészen elfödtek, egészen eltakarták a töviseket.

Az Egyszerű Tövisbokor élt és növekedett. Éppúgy fürdött a napfényben, mint a magas, karcsú nárcisz, éppúgy itta az eső életető italát, mint az illatos liliom.

De már az első találkozása az emberrel szomorúan végződött. Vigyázatlan kézzel markolta meg valaki, aki szép, fényes levelű ágat akart törni róla s mikor az apró tövisek belefúródtak tenyerébe, hangosan mérgelődött, majd megvetően elhajította a letört ágat. Ekkor hullott az első halk szitok az Egyszerű Tövisbokorra s ekkor nagyon keveset, alig észrevehetően, de megnövekedtek tövisei, nagyon keveset, alig észrevehetően összehúzódtak szép, zöld levelei. Fényességük is megkopott kisé.

S az első szitok óta mennyi, de mennyi szitkot kellett hallania, hány és hány türelmetlen haragos kéz vágott bele! Leköpték és meggyalázták! S mindannyiszor sorvadoztak levelei s növekedtek tövisei!

De nemcsak ez történt, hanem az, hogy az Egyszerű Tövisbokor belsőleg is kezdett megváltozni! Mintha az a sok durvaság, szitok, ami elhangzott felette, ágaiba ivódott volna! Lassan-lassan már nem úgy fürdött a napfényben, mint a nárcisz: boldogan és örömmel, hanem irigyen és haragosan. Nem úgy itta az eső életető italát, mint az illatos liliom: hálásan és mosolyogva, hanem gyűlölködve és bosszúra vágyva ...

S mire tövisei már úgy megnövekedtek, hogy egy rohanó férfi combját hasították véresre, akkor, akkor hangzott el felette az első sötét átok, akkor zúgott fel ágaiban először feleletül a gyalázatra a gonosz indulat s ettől kezdve eltűnt az Egyszerű Tövisbokor s már csak a Gonosz Tövisbokor élt.

Élt... De hogyan?... Levelei mind elpusztultak, már csak száraz, zörgő ágai voltak, erős, kampós, hatalmas tövisekkel. Úgy látszott, mintha már kiszáradt volna, pedig élt. A harag és gyűlölet tövisseit termő mérges nedvek keringtek benne dühödt zuborgással. Gonosz, hatalmas tövisseit orozva nyújtogatta s alattomban leste az elmenőket... mindenbe belekapaszkodott, mindent megroncsolt... Felhasogatta a lábakat, mélyen beleszaladt a kezekbe, beletörött a húsba, ott égett, gennyesedett... megfogta a köpenyeket és ruhákat s oly makacsul kapaszkodott beléjük, hogy még a legerősebb gyolcsot is megszaggatta ...

Kárt és fájdalmat okozni! ez volt minden gondolata, erre vágyott szüntelen!

Az emberek messze elkerülték a Gonosz Tövisbokrot s ezért legjobban szerette a sötét éjszakákat. A gyanútlan elmenők ilyenkor kerültek legközelebb hozzá. Az is megtörtént, hogy olykor-olykor egy-egy vigyázatlan, mit sem sejtő utas az alkony sötétjében éppen a Gonosz Tövisbokor aljában hajtotta álomra fejét, nem sejtve, hogy álma felett a gonoszság és káröröm virraszt és nyújtogatja feléje alattomos tövisseit, előre örvendve a bosszús, szitkos ébredésnek...

Gonoszságát nemcsak az emberek ismerték, hanem az állatok is. Lassan-lassan, amint nőtt gonoszsága, úgy maradtak el ágairól a szép élénktollú dalosmadarak. Már nemcsak, hogy nem raktak fészket rá, mint azelőtt, hanem egy-egy percnyi pihenésre sem szállottak reá. Pillangók sem táncolták körül kecses lengéssel s nem hozták, vitték a híreket, mint azelőtt... s a rovarok is elkerülték messze, sőt lassan-lassan kipusztultak körülötte a virágos bokrok, nagylevelű cserjék. Már egyedül és elhagyatottan állt és senki és semmi sem törődött vele... Mintha még a fű is kiégett volna környékén ... S minél magányosabb lett, annál gonoszabb és minél gonoszabb, annál magányosabb ...

S egyszer, talán mikor legjobban izzott benne a gyűlölet és a bosszúvágy vad indulata, az történt, hogy Valaki közeledett az úton.

A Gonosz Tövisbokr sejtette, hogy az Ismeretlen majd messze elkerüli, ám ez egyszer nem így történt. Igaz, hogy alkonyatba hajlott már a nap s a messzi hegyek felett bíborvörösen parázslott az ég.

A közeledő Asszony éppen a Gonosz Tövisbokr előtt állott meg s ragyogó szemmel nézte az eget. Háttal állott a Gonosz Tövisbokornak, nem látta, nem láthatta azt. S amint belefelejtkezett az égbe, lassan kitérult karja, egy-két lépést tett hátrafelé.

S ez a néhány lépés elég volt ahhoz, hogy a Gonosz Tövisbokr kinyújtsa markoló, éhes töviseit és belekapaszkodjék az Asszony ruhájába. Az Asszony most mozdulatlanul állott s így a Gonosz Tövisbokornak bőven volt ideje ahhoz, hogy minél szorosabban, minél görcsösebben, minél erősebben markolja meg a hófehér ruhát...

Az Asszony nem mozdult, csak állt kitér karral, állt és nézte az alkonyatba hajló eget. Egyszerre ének csendült fel ajkán. Halkan, nagyon halkan énekelt, a Gonosz Tövisbokr nem tudta mit, nem tudta kinek, csak azt érezte, hogy különös szellő bujkál az ágai között. Ez a szellő melegített, hajtogatott... Vagy csak az ének rezgettette meg ágait?... Nem tudta, de érezte, hogy valami történik ...

Az ének mind magasabbra szárnyalt, mind ujjongóbb lett. A Gonosz Tövisbokr remegni kezdett és tagjaiban valami különös ernyedtség ájuldozott. Az ének addig tartott, míg az ég bíborvörös izzása sötétkékké csendesült. Ekkor az Asszony karja is lehanyatlott s önmaga is megmozdult. Egy lépést tett elfelé.

Nem hirtelen, nem gyorsan, hanem szelíd-lassan. De a következő pillanatban észrevette, hogy a Gonosz Tövisbokr fogva tartja. Megfordult, elmosolyodott – rámosolygott a Gonosz Tövisbokorra! – s közelhajolt hozzá. A Gonosz Tövisbokr ekkor lágy ujjak illatos érintését érezte magán s ez az érintés olyan simogató volt, hogy a Gonosz Tövisbokr csak azt érezte: mind jobban gyengül és gyengülő tövisei közül lassan kihull a fogvatartott ruha.

Már szabadon állott az Asszony, de még nem indult, hanem felejthetetlen tekintettel nézte a Gonosz Tövisbokrot. Mintha meglátott volna valamit eddigi életéből, mert hirtelen lehajolt hozzá, átölelte s úgy suttogetta lágy, ujjongó hangján:

– Énekelj, énekelj, énekelj kedves bokor! Énekelj!

A Gonosz Tövisbokr azt hitte, meg kell halnia a boldogságtól. Érezte magán az ölelés, a szeretet melegét, majd érezte, hogy kemény, zörgő, kiaszott ágaira hajol egy drága, világító arc s ez egyszeriben ujjongással, kitörő boldogsággal töltötte el. Mégegyszer hallotta az édes, csengő hangot:

– Énekelj velem együtt! – s aztán az Asszony felállt és hátrahagyva ölelésének illatát, elment.

A Gonosz Tövisbokr csak nézett, nézett utána, amint ment az alkonyatban s szeretett volna utánakiáltani, köszönetet mondani, szeretett volna valami nagyot, szokatlant cselekedni s ekkor, ekkor elkezdett énekelni... De a Tövisbokr éneke más volt ám, mint az emberek éneke. Énekének nem volt hangja, csak színe: mélyről tört felfelé az ujjongás melege s ettől elkezdtek ágai telni, zöldülni, bimbók fakadtak rajta, majd virággá, hófehér virággá nyíltak. Énekének nem volt dallama, csak ritmusa: hajladoztak ágai, suttogettak, egymáshoz verődtek s reggelre már ott állott az éneket zengő bokor a maga csodaszép zöld leveleivel, virágba szökkent ágaival, suttogó, sejtelmes hangjával...

A fölkelő nap, mely jól ismerte a Gonosz Tövisbokr egész életét, rácsodálkozott, majd rákacagott, bolondos sugaraival ráugrott virágjaira s az Éneklő Tövisbokr ritmusára táncolt, bokázott ágain...

Jöttek a madarak, körülkeringték, érthetetlenkedve szálldosták folyton körül-körül, hihetetlenkedő szemmel hunyorgattak rá, végre az egyik rászállott s megkérdezte:

– Hahó! Mi történt? Tegnap még egy Tövisbokr állott itt!

– Én vagyok az ma is – felelte a Bokor.

– Mi történt? – csicszergett fel ismét a madár hangja.

– Énekelek! – ujjongott a Bokor.

– Énekel! – zengte a többi felé a kis madár. – Énekel! ... Énekeljünk mi is!

S erre a dalosmadarak egész csapata szállott rá és olyan éneklésbe kezdtek, hogy a Bokor kiszáradt aljából kíváncsian dugták ki fejüket a fűszálak, messziről sürgősen szállodtak arrafelé a pillangók, bogarak, rovarok keltek útra, hogy ezt az éneket hallhassák... S a maguk hangján mind, mind énekeltek!...

Így lett Éneklő Bokor a Gonosz Tövisbokorból.

Jöttek az emberek, vigyázva törtek szép, fehérvirágos ágaiból, boldogan élvezték illatát. Körülötte ismét virágok nyíltak, bokrok, cserjék zöldültek. Még a zümmögő méhek is rájártak s szívták zamatos mézét. Szerette mindenki...

A Bokor pedig énekelt, énekelt. Tövisei még voltak, de vigyázott, nehogy sebezzen. Már nem nyújtogatta senki felé orvul és gonoszul, hanem feltárta, szinte mutogatta, hogy aki arra jár, nehogy beleakadjon ruhájával... Boldogan élt az Éneklő Bokor s már csak egy vágya volt, hogy mégegyszer, mégegyszer találkozassak azzal az Asszonnyal, akinek szavára, ölelésére megtanult énekelni.

S ez is megtörtént, de milyen másként, mint remélte!

Csodaszép tavaszi délelőtt volt. Ünnepe előtti nap. Ne gondoljuk, hogy ünnepre csak mi készülődünk: emberek. A nap, az ég, a föld, a fű, a virágok, bokrok, mind-mind készülődnek az ünnepre!

Így készült az Éneklő Bokor is! Ránézett a napra s felkiáltott hozzá:

– Ma ne rejtse el arcodat egyetlen felhő mögé sem, mert holnapra nagyon szépek kell lennem!

S a nap lemosolygott bölcsen és sugarainak olyan özönét küldte válaszul, hogy az Éneklő Bokor legkisebb levele is bőségesen megfürödhett benne.

Nagyon el volt foglalva az ünnepre való előkészülettel az Éneklő Bokor, azért csak későn vette észre, hogy nagy tömeg közeledik felé.

Látni tulajdonképpen semmit sem látott, csak a tömeget, de hallani irtózatot, ünnepprontó hangokat hallott: káromkodást és szitkozódást, majd vad röhejeket és durva kiáltásokat...

A tömeg jött, jött, egyre közelebb. Sodródott az emberek, íme már egészen az Éneklő Bokor mellett mentek. Ijedten vette észre, hogy egyesek oly közel járnak hozzá, hogy súrolhatják s akkor jaj, mi lesz?!... Tövisi megcsúsztatják a ruhákat!... Megpróbálta összehúzni ágait, de ekkor a tömeg, mintha még nagyobb indulatba jött volna, úgy áradt, sodródott, löködött, hogy azt hitte, még őt is eltapossák. S ekkor az indulatos áradat odalökött, ágai közé sodort Valakit.

Az Éneklő Bokor széttárta karjait, hogy menedéket nyújtson az Ismeretlennek, aki egy percig ott nyugodott ágai között. Az Ismeretlen lassan megemelte fejét s az Éneklő Bokor rémülten ismerte meg az Asszonyt! Oh, de más is volt az a találkozás! Az Asszony akkor éneklő ajka most némán rángott, ragyogó szeme most könnyekben égett, világító arca most bánattól volt árnyékos...

S most, most egy sóhaj, szívszaggató sóhaj tört fel az Asszonyból s a Bokor erre a sóhajra remegni, reszketni kezdett! Nagy-nagy rémület zuhant rá, azt hitte, ettől a sóhajtól meg kell halnia. Az Asszony sóhajos bánatában is megismerte a Bokrot. Kezét ismét kinyújtotta felé s ez az illatos kéz most mirhától volt keserű:

– Sóhajts, sóhajts, sóhajts, kedves bokor! – lehelte alig hallhatóan s átölelte, mint akkor régen s a szeméből nehezen gördült ki egy könnycsepp.

Ez a könnycsepp az Éneklő Bokor legszebb virágára hullott s úgy ragyogott azon, mint a rubinkő.

Ekkor valaki felsegítette az Asszonyt, aki kezével mégegyszer megsimogatta az Éneklő Bokrot s mégegyszer felé lehelte:

– Sóhajts és sírj velem együtt!...

Aztán lassan, fáradtan és nehezen elment a tömeg után. Az Éneklő Bokor egyedül maradt. Legszebb virágán óvatosan őrizte a rubinban tündöklő könnycseppet és nagyon szomorú lett.

A nap rákacsintott vidáman, de az Éneklő Bokor olyan mélyen, olyan hatalmasan, olyan keservesen és égretörően sóhajtott fel, hogy egészen a napig hallatszott:

– Nem lesz ünnep!...

S állt szomorúan, dermedten. Sóhajtozott, de sírni még nem tudott.

Egyszerre elsötétedett a nap – pedig felhő sem volt előtte! – megzendült az ég és megzendült a föld...

Az Éneklő Bokor zokogni kezdett. Ágai lekonyultak, levelei elemnyedtek, fehér virágai mind lehullottak.

Az Éneklő Bokor sírt és sóhajtozott és három napig gyászolt.

Harmadnap reggel, még a nap sem kelt fel, de íme, nagyobb világosság kezdett fényleni, mint a nap korongja.

Akkor ismét énekelni kezdett hatalmasan, áradón, ünnepélyesen.

A felkelő nap már így találta: ünnepi éneket zengve.

S azóta Csodálatos Bokornak hívják, mert éneklő jókedvvel hozza virágait, rezegetti leveleit, suttoztatja ágait, de évenként egyszer – húsvét táján – sóhajtozni, sírni kezd, néhány percig rubinkő-könnycseppet – vagy harmatot? – remegtet virágain, majd lehullatja, elveszti virágait, leveleit, gyászban áll három napig, hogy azután húsvétvasárnap még ujjongóbb örömmel zengje csodálatos énekét...

(1942)

Szent karácsony éjjel...

Azon az éjszakán történt, mikor a kis Jézus megszületett. Csúnya, sötét, szegényes, nedves istállóban született a kis Jézus s az istállóban minden olyan hideg és rideg volt körülötte, hogy még a barmok sem érezték jól magukat benne.

De alighogy megszületett a kis Jézus, az égből az összes angyalok leszálltak a földre, hogy lássák Őt és csoda szép hangon énekeltek:

„Dicsőség a magasságban Istennek
Békesség a földön a jóakarató embereknek!”

Sok-sok angyal mindenféle mennyei hangszert tartott a kezében és azon muzsikáltak. Volt olyan angyal, aki trombitál, de nem ám közönséges földi trombitán, hanem gyönyörű aranytrombitán, amelynek a hangja is aranyos, mennyei volt. Azután hárfáztak, meg gitároztak, de mind ezüst húron s ettől oly édes lett a muzsika, hogy a kis Jézus kacagott a jászolkában.

Azután apró, pici angyalok, akik még nem értettek semmiféle hangszerhez, még énekelni sem tudtak, ezek a pici angyalok gyémánt és rubin csengőkkel csengettek s a csengők csilingelése lágy volt és betöltötte az egész földet és eget.

Sorra jöttek az angyalok, nagyok és kicsinyek s mind leborultak a pici Jézus előtt, mind elmondták hálaadó, hódoló imájukat, azután fehér angylaszárnyon viasszahantak az égbe. Így jöttek, mentek az angyalok szentkarácsony éjjel...

S történt, hogy két pici angyal, szintén lerepült a földre, de nekik már nem jutott sem hangszer, sem csengő, ők üres kézzel jöttek és énekelni sem tudtak. De amint megpillantották az édes pici Jézust, olyan meleg lett a szívük, hogy a szemükből két könnycsepp hullt alá nagy boldogságukban s ezek a könnycseppek rácsöppentek a kis Jézus pólyácskájára s úgy ragyogtak azon, úgy világítottak, mint az opálcillagok.

Ez a két pici angyal – az egyiket úgy hívták, hogy Csillagszem, a másikat: Rózsásajk – mikor vissza kellett volna repülniük a mennyországba, nem repültek vissza csapatjukkal, hanem észrevétlenül és nagy kíváncsian kilopakodtak a barlang elé. Szerették volna látni, hogy milyen ez a föld, ahova a kis Jézus eljött.

S amint kikukucsáltak a barlang szája előtt, nagyon elszomorodtak.

– Jaj, de csúnya ez a föld – mondta Csillagszem.

– Milyen sötét – felelte Rózsásajk.

– Nincs egy szál virág sem sehol – folytatta Csillagszem.

– És a fákon nincs egyetlen levél sem – toldotta meg Rózsásajk.

Csak néztek, néztek, de nem láttak még csak egy fűszálat sem. Olyan volt a föld, mint amilyen sötét éjszakán, esős éjszakán szokott lenni: nem volt sehol száraz hely, minden totyogós, latyakos volt, sötét, kietlen és csúnya.

– Csillagszem! – kiáltott most fel Rózsásajk – ez nem tréfa! Gondold el, hogyha majd Szűz Mária kihozza a kicsi Jézust ide a barlang elé és a kicsi Jézus körülnéz, nem fog látni semmit, amiben örömet találná!... Nézd milyen csúnya minden!...

– Oh Rózsásajk, neked igazad van! – válaszolt Csillagszem. – Minek fog a kis Jézus örülni, ha ezt meglátja? ... – s máris kibuggyantak Csillagszem szeméből a könnyek.

S ott sírdogáltak volna, de akkor egy nagy angyal észrevette, hogy elmaradtak, odarepült hozzájuk és szép szelíd angylakorholással visszavitte őket a mennyországba.

Már nagyon késő volt, mire felértek a mennybe s bizony a kis és a nagy ágyak már mind meg voltak vetve. Az angyalok elénekeltek gyönyörű esti imájukat s aztán siettek lefeküdni.

Már mind feküdtek s szenderegtek ágyaikban, csak Csillagszem és Rózsásajk nem tudtak aludni. Csak forgolódtak, forgolódtak ágyukon.

Csillagszem szíve mélyéig szomorú volt, sírdogált is csendesen. Könnyei csorogtak s egyszer csak a párnája alá nyúlt, hogy elővegye zsebkendőjét, mikor halk suttogást hallott:

– Csillagszem, te sem alszol? – kérdezte egy sírós, remegő hang.

És Csillagszem rögtön megismerte Rózsásajk hangját.

– Nem – felelte pityeregve Csillagszem s azzal máris mászott ki ágyacskájából és odaült Rózsásajk ágya szélére.

– Te is arra gondolsz?... – kérdezte Csillagszem.

– Arra – hüppögött Rózsásajk.

– Úgy fáj a szívem... – kezdte a beszédet Csillagszem. – Milyen szép itt minden. Csak úgy ragyog... Milyen jó nekünk ...

– Bezzeg szegény Jézuskának... – folytatta Rózsásajk – milyen más mindene ... Minek is fog örülni a földön?...

Úgy belejöttek a szomorúságba, szomorú beszédbe, hogy észre sem vették. De észrevették ám a többiek! Itt is, ott is megmozdult egy-egy angyal, akit felköltöttek álmukból szomorú beszélgetésükkel. Nem tudták biz a többiek, hogy miről beszélgetnek, csak azt hallották, hogy Csillagszem és Rózsásajk folytonosan suttoznak s ők ettől a suttogástól nem tudnak aludni.

Volt egy hirtelen haragú kis angyal, úgy hívták, hogy Viharocska, hát ez bizony egy kicsit – de nem nagyon – megmérgesedett és odakiáltott nekik:

– Legyetek már csendben, mert nem tudok aludni!

– Hagyj nekünk békét, mert mi nagyon szomorúak vagyunk – felelte a két kis angyal és csak suttogták egymásnak nagy bánatukat tovább.

Viharocska sem volt rest. Felállott ágyában, megfogta párnáját és hozzájuk hajította. Megtörtént ez máskor is s ilyenkor el-eljátszadoztak a kicsi angyalkák, de ezúttal nem ez történt.

Csillagszem és Rózsásajk olyan bánatba merültek, hogy nem voltak hajlandók játszani, hanem fogták Viharocska párnáját és ráültek.

Viharocska csak várt, várt egy ideig, de mikor hiába várt, ismét odakiáltott:

– Dobjátok vissza a párnámat!

– Nem dobjuk – felelte Csillagszem – , mert megint hozzánk hajítod s nekünk most nincs kedvünk játszani. Szó szót követett, de Viharocska nem kapta meg párnáját. Erre nevéhez híven, mint egy fergetegecske szaladt ki az ágyból, odarohant Csillagszemhez és kezdte alóla húzni, ráncigálni a párnát.

Csillagszem sem volt rest, felállt ugyan a párnáról, de megkapta a másik végénél s nem eresztette. Csak huzakodtak, huzakodtak a párnával s egyszerre csak megtörtént a baj!...

Kettészakadt a párna!

Csillagszem jobbra pottyant, Viharocska balra pottyant, de akkor már nem lehetett segíteni a dolgon. Kezükből ottmaradt az elszakadt párnahuzat két darabja s a sok-sok ezer pihe, talu hulldogált, hulldogált szerteszét...

Bizony, hogy megijedtek erre mind a hárman.

Rémülten látták, hogy a sok-sok ezer pihe nem marad a mennyország padlóján a felhőkön, hanem azokon is túlesik ... szálldogál... hulldogál lefelé ...

Leguggoltak most mindhárman a felhő szélére és sírásragöbült szájjal nézték a hulldogáló pelyheket:

– Jajajaj, mi lesz ebből!...

– Ha megtudja Uriel arkangyal...

– Mit csináljunk? Mit csináljunk? ...

Viharocska hamar határozott:

– Szálljunk a pelyhek után, szedjük össze egyenkint, azután majd összevarrjuk a párnát!

A szót tett követte.

Mindhárman leszálltak a mennyből – kicsit dobogott a szívük, mert féltek, hogy mi lesz még ebből! – le a földre, hogy összeszedjék a pihéket.

S amint leértek, mit vettek észre?! Azt, hogy a párna összes pihécskéi mind a betlehemi barlangistálló környékére estek. Ott fehéredtek a földön, ott díszítették gyönyörű pihéikkel a fák ágait...

– Ne szedjük őket össze! – kiáltott fel Csillagszem – nézd, nézd Rózsásajk, milyen szép minden, ahova a pihék estek.

– Gyönyörű! – kiáltott fel Rózsásajk is – csak az a kár, hogy kevés ...

– Mire kevés? – kérdezte Viharocska.

Erre ők hamarosan megmondták nagy bánatuk okát, hogy milyen csúnya a föld, de lám, most ez a néhány pihe máris milyen széppé tette! Ha még sok-sok pihe lenne, akkor bizonyára olyan szép lenne a föld, hogy a kis Jézus nagyon-nagyon megörül, ha meglátja ...

– Még több? – kérdezte Viharocska – mi sem könnyebb ennél. Szakítsuk szét többi párnáinkat, meg a dunyhákat!

Felragyogott erre Csillagszem és Rózsásajk szeme:

Úgy van, úgy van, szakítsuk szét párnáinkat! – s úgy röpültek vissza a mennyei hálók helyre, mint a villám.

Versengve szaladtak párnájukért, szaggatták, tépdesték és boldogan szórogatták, rázogatták lefelé a pihéket.

Felébredtek a nagy zajra a többi angyalok is.

– Mi az? Mit csináltak? – kérdezték csodálkozva.

– Szépítjük a csúnya földet, hogy a kis Jézus örüljön! – kiáltották hárman is s néhány szóval elmondták a történeteket.

Nosza, erre kiugrottak a többi angyalok s mind kezdték szaggatni párnájukat, dunyhájukat.

Volt nagy kavargás, szakítás, kiabálás, csak úgy harsogott az angyalháló.

Bejött a nagy zajra Uriel arkangyal:

– Mit csináltak angyalok? – kiáltott fel ijedten s összecsapta a kezét s már kezdte volna ráncbaszedni őket, de Csillagszem ragyogó arccal állt eléje és elmondott neki töviről hegyire mindent. Azt is, hogy a sok-sok pihe olyan csodaszép fehér takaróvá válik, csak úgy csillog, ragyog odalenn s olyan csodaszépre varázsolja a földet, hogy a kis Jézusnak bizonyára öröme telik majd benne.

Hallgatta, hallgatta Uriel arkangyal Csillagszem lelkendező beszédét:

– Fázni fogtok angyalok, mert az idén már nem kaptok másik dunyhát! – mondotta.

– Nem baj! Csak a kis Jézus örüljön! – harsogtak egy szívvel-lélekkel.

– Kemény lesz a fejetek alja, mert másik párnát az idén már nem kaptok – óvta őket ismét Uriel arkangyal.

– Nem baj! Csak szép legyen a föld! – visszhangozták kórusban az angyalok.

Uriel arkangyal mosolygott és megsimogatta aranyos puha angyalkezelével Csillagszem kicsit kócos pihés haját:

– Hát csak rázogassátok, szakítsátok, de azt megmondom előre: ez a dísz nem fog sokáig tartani. Minden évben újra el kell szakítani párnáitokat, dunyháitokat, ha szépíteni akarjátok a földet!...

A kis és nagy angyalkák boldogan vállalták ezt a feladatot s azóta is karácsony körül szakítják párnáikat, dunyháikat s rázogatták, rázogatták a földre a pelyheket...

Ez történt szent karácsony éjjel...

Salkaházi Sára szociális testvér (1899–1944)

Rövid életrajzával zárjuk a Krisztus-legendák kötetét.

Eredeti nevén: Schalkház Sára, a messze vidéken ismert kassai Schalkház szálló alapítójának unokája. Humoros cikkben ő maga utal neve eredetére: fele német, fele magyar, akárcsak a származása. Édesapja felvidéki magyar család fia, édesanyja magyarrá lett bécsi leány volt. A Schalk szó tréfagyártó, jókedvű embert jelent, a ház – mint írja – mutatja, hogy a vendéglátó iparra kapott hivatást a család.

A szálloda már nem az ő szűk családja kezén van, mire tanítónői oklevelét a kassai orsolyita zárdában megszerzi. Mint tanítónő, az új uralom alatt álláshoz nem juthat. Egy évig alkalmazást kap a Schalkház nagyszálló Rt. irodájában. A sovány kereset s fogyhatatlan életkedve huszonegyéves korában egy kassai könyvkötő-üzembe vezetik, ahol beáll inasnak. Megtanulja a könyvkötő mesterséget, de ugyanakkor beljebb is tekint a könyvek birodalmába. Élményeit már akkor papírra veti. Állandó munkatársa a Felvidéki Újságnak, a Kassai Újságnak s később a Prágai Magyar Hírlapnak.

Közben egy esztendő kalapüzletben is tölt, mint kereskedő-alkalmazott.

1926-tól három éven át szerkeszti a NÉP című lapot: a csehszlovákiai Országos Keresztényszocialista Párt hivatalos újságját. Mint pártvezetőségi tag is tevékeny: különösen a női szociális szakosztályban. Mint szerkesztő, tagja a Csehszlovákiai Újságírói Szakszervezetnek s résztvesz annak munkájában is.

1928-ban megismeri a szociális testvéreket. Óvatosan közeledik. Olyan modorban beszél a testvérekkel, mintha távol állana a vallástól, pedig abban az időben már napi áldozó. Eleinte nem kis megerőltetésére kerül, hogy kávéházhoz, erős feketéhez, dohányfüsthez, újságírók férfitársaságához szokott életkeretét felcserélje a fogadalmas élet nem ismert alakjával. Egyszer mégis felkerekedik s Kassáról Budapestre utazik egyszerű bőrkabátban, hajadonfővel, hullámos rövid hajával, tárcájában még cigarettákkal, de már forrósodó szívvel: s a testvérek közé felvételét kéri. Hogy legnagyobb szenvedélyén erőt vehessen, lelkiatyja tanácsára halálos bűn terhe alatt megfogadja, hogy többé nem nyúl cigarettához. Egy ideig még áttér a túlsó oldalra, ha valaki füstölve jön feléje. Később egyre könnyebbé válik a lemondás. Mire 1930 pünkösd vasárnapján fogadalmát leteszi, szíve szabad és ragyogó szemmel mondja ki Izaiás prófétától magáévá tett jelmondatát: „Ecce ego, mitte me!” (Íme itt vagyok: engem küldj, Uram!)

Ekkor elindul Sára testvér a hivatásnak sokszor tekervényes, de Istenhez vezető útján. Elindul, amerre egészséges szíve s az előljárók kívánságában megnyilatkozó isteni Akarat szólítja.

Két éven át vezeti a kassai katolikus Karitászi irodát. Szegény családokat látogat, nyilvántart; gyűjt és segít. Ezután Komáromba kerül, ahol előlről kell megszerveznie a karitászi munkát. A Népjóléti Központ irodai munkáját is ellátja, felügyel az ötszáz személyes gyermekotthonra, közben van ideje hitoktatásban részesíteni elemista és polgárista gyermekeket. Később szerkeszti és kiadja a Katolikus Nő című havi folyóiratot, majd vezeti a Liturgia könyv és papírkereskedést s felügyel a szegények menhelyére.

1934-ben elindul a szlovákiai magyar községekbe, hogy lányegyesületeket alapítson. A következő évben már megbízást kap a szlovákiai Püspöki Kartól, hogy szervezze az országos mozgalmat. Ettől kezdve állandóan utazik, előad, szervez, tanfolyamokra hívja meg a nyolcvan leánykör lelkes vezetőit. Szerkeszti és kiadja a „Leányifjúsági vezető” című füzetet és tartja vezetőkben és tagokban a lelket.

1937-ben közelebről megismeri a brazil magyarság sorsát és a dél-amerikai missziós munkaterületet. Mély vágy fogja el, hogy ő is hozzájárulhasson ott a lelkek szolgálatához. Kérésére főnöknője: Slachta Margit testvér, megbízza, hogy készítse elő a brazil kiküldetés

útját. Sára testvér ettől kezdve – a nélkül, hogy szeretett leánymozgalmi munkáját a legkisebb mértékben is elhanyagolná – lendülettel nekilát a nyelvtanulásnak, az útiköltség előteremtésének, útlelél és egyéb kellékek megszerzésének s állandó levelezést folytat a Brazíliában működő magyar bencés atyákkal.

A brazíliai út előkészítése végett Budapestre kerül ebben az időben. Az engedélyek megszerzése sok nehézségbe ütközik, s később a háború kitörése lehetetlenné teszi a terv megvalósulását. Sára testvér ezekben az években nem kap állandó beosztást, hanem helyettese minden hiányzó munkaerőnek. Egy év alatt nyolcféle beosztásban működik s nevetve emlegeti, hogy most éli igazán vállalt jelmondatát: „Ecce ego, mitte me!” Vezeti a háztartási alkalmazottak Szent Zita köreit; az 1938. évben a Eucharisztikus Kongresszus kereskedelmi szervénél a bizományi árusok szervezője; később a budapesti Katolikus Női Szociális Képzőnél működik mint osztályfőnök és óraadó; egy ideig a szombathelyi testvérházban főz és a beutalt menhelyi gyermekek nevelője; néhány héten át az újpesti gyógyiskolánál működik, mint vezető; a Felvidéken és Kárpátalján két éven át dolgozik, mint szociális előadó és gondozó; végül 1942-től kezdve a katolikus Dolgozó Leány mozgalomnak országos vezetője; megépíti a Balaton mellett az első magyar munkásnő népfőiskolát. Budapesten több munkásleány otthont nyit, tanfolyamokat szervez és kezdeményezésére munkásotthon céljára kibéreltik a IX., Bokréta u. 3. sz. alatt lévő házat, eredetileg is munkásnők számára alapított otthont.

Amióta Magyarországra beszivárogni kezdett a német nemzetiszocialista eszmeáramlat, a szociális testvérek főnöknője, Slachta Margit testvér, a legnagyobb erővel szervezte a lelki ellenállást. Sára testvér hűséggel együttdolgozott előjárójával. Az üldözötteknek ő is megnyitotta a DL mozgalom kapuit. A balatoni villában harminc menekített lakott 1944 nyarától kezdve. Sára testvér gyakran odautazott, nyugtatott és elrendezett, ellátásukról gondoskodott, hatóságokat békített és imádkozott. Imádsága tartotta meg életerejét s képesítette emberfölötti munkára, különösen az utolsó hónapokban. Egy pillanatig nem látták őt tétlen. Budapesti tartózkodása idején a villamos-utazásokat használta fel, hogy zsolozsmáját mondja. Naponta elmondta a teljes papi zsolozsmát. Lángoló lélekkel szerette a Szűzanyát és megtette a Grignon-féle nagy felajánlást: legyen minden érdeme a Szentszüzé... Tréfásan mondogatta is: értem hiába imádkoztok, ha meghaltam: mert az ima nem az enyém, minden a Szűzanyáé! – Ragyogó arccal mondogatta ezt, mint aki nagyon boldog.

Örökfogadalom alkalmával új jelmondatot választhatnak a testvérek. Sára testvér nem akart változtatni eredeti életjelmondatán, csupán hozzáfűzte, amivel Isten s emberszeretben gazdag lelke annyira telve volt, hogy ujjongó boldogsága túlcsoordult: „Ecce ego, mitte me, Alleluja!”

1943 őszén különös ösztönzés indult el a lelkében. Egyik testvéréhez fordult: – Mondd, ha az ember fel akarja ajánlani életét, kell ahhoz engedélyt kérnie?

– Természetesen, – hangzott a felelet, – hiszen a szerzetes sokkal kisebb ügyekben is engedélyt kér az előjárójától!

Többé nem szólt tervéről, csupán főnöknőjének. Az többször elutasította. Mivel azonban Sára testvér állhatatosan kitartott kérése mellett, főnöknője azt gondolta, hogy talán mégis a jó Istentől való ez a sürgető vágy, a gyóntatójához irányította.

Sára testvér életét kívánta felajánlani, hogy – ha a nemzetiszocialista időkben valaha kínoztatnia kell a testvérek közül valakinek, – ő legyen az áldozat. Gyóntatója módosított a felajánlás szövegén, s tárgyalásaik vége az lett, hogy Sára testvér naplójába 1943. szeptember 14-én a következő jegyzet került:

„Tele van a szívem-lelkem lobogó lelkesedéssel. Az indítást, hogy életemet, illetve haláloamat ajánlom fel a testvérekért, követhetem. Előterjesztettem előjárómnak, lelkiatyámnak, s engedélyt kaptam. A boldogságom első mámorában eltűnt az a természetes borzongás, ami eddig szorongott bennem. De arra rákészlök, hogy újra előjön. Nem baj. A fölajánló imát már összeállítottam. Most még meg kell várnom Margit testvért. S akkor, akkor felajánlhatom magam! Hála Neked, teljes Szentháromság!”

Nemsokára eljött a nagy pillanat. Két főnöknőjének jelenlétében bevonult a szociális testvérek budapesti anyaházába, a Thököly út 69. szám alatt lévő kis Szentlélek-kápolnába, letérdelt az oltár elé és hangosan elmondta felajánló imádságát:

„Ó, fölséges Szentháromság! Legkegyelmesebb Atyám! aki engem végtelen szeretetből megteremtettél s jóságos irgalmadból gyermekeddé fogadtál, ó édes Jézus Krisztusom! aki szent véreddel engem megváltottál s végtelen jóságodból jegyeseddé választottál, ó drága Szentlélek! aki a kegyelmek bőségét zuhogtatod rám s aki nekem, méltatlannak a hivatás kegyelmét és a Társaságot ajándékoztad, ó legteljesebb Szentháromság, én ma a Társaság és a Testvérek iránti hálából és szeretetből fölajánlom magam, mint

a TÁRSASÁG ÁLDOZATÁT!

azon esetre, ha egyházüldözés, a Társaság és testvérek üldöztetése következne be és legbölcsebb végzésed szerint gondviselésed terveiben nem lenne benne halálom:

Fogadd el az én halálomat minden fájdalmával együtt váltságul a testvérek – különösen az öregek, betegek és gyengék életéért és bűnös, nyomorult életem fejében kíméld meg az ő életüket és kíméld meg őket a megkínóztatástól, fenyegetésektől, főként pedig a hűtlenségtől: Irántad, az Egyház, a hivatás és a Társaság iránt.

Amennyiben pedig isteni végzésed terveiben az én halálom benne foglaltatik, ebben az esetben is fogadd el életemet-halálomat, mint értük való áldozatot.

Ezt a felajánlást teszem Lelkiatyám és Elöljáróim engedélyével, édes Szűz Anyám keze által, Szent József, Szent Benedek atyánk, avilai Nagy Szent Teréz, Szent Sára és szent őrzőangyalom segítségét kérve, nem a magam erejében, hanem a teljes Szentháromság kegyelmében bízva. Ámen.

Ó édes Jézusom, teljes megnyugvással és készséggel fogadom már most a halál azon nemét, amely Neked tetszik, az összes vele járó gyötrelmekkel, fájdalomokkal és szenvedésekkel együtt. Ámen. S. tv.”

A fölajánlás ténye mindenki előtt titokban maradt. Főnöknői is csak akkor beszéltek róla, amikor Sára testvér már az örökkévalóságba költözött.

1944. december 27-én vitték el a nyilasok a Bokréta utcai munkásnő otthonból, néhány menekítettel együtt. Soha többé nem térhettek vissza. Egy suhanc tért be másnap a házba s valamelyik alkalmazottnak odavetette: – azokat még tegnap este főbelőtték. Örüljenek a nővérek, hogy nem látták: hogyan!

Elhurcolása előtt két reggelen elmélkedési pontokat adott a mellette dolgozó fiatal testvéreknek. Mint az utolsó hónapokban gyakran: ekkor is a vértanúság gondolatával foglalkozott. Beszélt a vágyvértanúságról (Szent János apostollal kapcsolatban), a tudatos vértanúságról (Szent Istvánról emlékezve) és a nem tudatos, de valóságos vértanúságról (az aprószentekről).

Sára testvér kegyelmi kincseit egyszer mind a Szűzanyának adta. A Szűzanya – úgy látszik – gondoskodni kívánt arról, hogy ennek a magáról elfelejtkező, életáldozatáig oda adó léleknek ne legyen szüksége földi imádságra. A vértanú halál – reméljük – egyenesen beröpítette a Szentháromság ölébe.

Egy szociális testvér bizonyítja, hogy az üldöztetés, a bombázások és az ostrom súlyos óráiban gyakran volt az a biztos belső megérzése, hogy egy hang biztatja: „Nem vész el közületek senki, csak aki maga akarja!”

Mikor a háború lezajlása után Sára testvér haláláról és előző önfelajánlásáról értesült, s arról is, hogy a többiek mind megmenekültek, nem mondhatott egyebet: a huszadik században is csodák között járunk. Él az Isten!

A Szociális Testvérek Társasága kéri, hogy aki Sára testvér közbenjárására imameghallgatásban részesül, közölje a következő címek valamelyikével.

Szociális Testvérek Társasága, **Budapest**, XIV., Thököly út 69. szám.

Sisters of Social Service, 1120 Westchester Place, **Los Angeles**, CA USA.

Sisters of Social Service, 884 Tifft Str. **Buffalo**, NY USA.

Sisters of Social Service, **Stockholm**, Sask. Canada.

Sisters of Social Service, Mount Cenacle, **Hamilton**, Ont. Canada.